

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЛЬВІВСЬКА ЕКОНОМІЧНА ФУНДАЦІЯ»

ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ
«ЛЬВОВСКАЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ФУНДАЦИЯ»

**БІЗНЕС, ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ
ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО: АНАЛІЗ
ТЕНДЕНЦІЙ ТА НАУКОВО-
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Львів, 25 січня 2020 року)

**БИЗНЕС, ЦИФРОВЫЕ ИННОВАЦИИ
И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: АНАЛИЗ
ТЕНДЕНЦИЙ И НАУЧНО-
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ**

Материалы
Международной научно-практической конференции
(Львов, 25 января 2020 года)

Львів
2020

УДК 338.22(063)
Б59

Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 25 січня 2020 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів: ЛЕФ, 2020. – 148 с.

Бизнес, цифровые инновации и предпринимательство: анализ тенденций и научно-экономическое развитие: Материалы международной научно-практической конференции (Львов, 25 января 2020 года) / ОО «Львовская экономическая фундация». – Львов: ЛЭФ, 2020. – 148 с.

УДК 338.22(063)
Б59

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2020
© Львівська економічна фундація, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Громова Т.М., Мазурок О.Р. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
---	---

СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бондаренко Н.М., Савченко Д.В. ФРАНЧАЙЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЙ ТА ЇХ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ	9
---	---

Гречин К.О. ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАХІДНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	13
--	----

Громоздова Л.В., Черевко Д.Р. ХЕДЖУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРЕВЕНТИВНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РИЗИКАМ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ	16
--	----

Конохов С.В. СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ	19
---	----

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бабенко К.Є. ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	22
--	----

Багрій К.Л. РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ ЯК РУШІЙНОЇ СИЛИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	25
--	----

Василечко Н.В. ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ	29
--	----

Колокольчикова І.В. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЗИЦІЮВАННЯ ПЛОДОВО-ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІВДНЯ УКРАЇНИ	32
---	----

Кургузенкова Л.А. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	36
---	----

Обруч Г.В. ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ	38
--	----

Прокопенко І.В. НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	41
---	----

Сухоруков А.І., Сухорукова О.А.
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ У МЕДІАІНДУСТРІЇ.....45

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Белова А.І., Бурлака О.О.
УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 49

Веропотвелян М.П.
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....51

Голяченко С.С.
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ПРОБЛЕМА ПЛИННОСТІ КВАДРІВ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗМІН 54

Кацемір Я.В.
ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ТУРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ
І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 57

Колещук О.Я.
РОЛЬ ЗНАНЬ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....61

Лісова Р.М.
ОЦІНКА ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК НЕОБХІДНА
УМОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ 64

Лункіна Т.І., Охота Н.В.
КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ 67

Набока Р.М., Тітов М.А.
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СКЛАДСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ.....69

Ноняк М.В.
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ 73

Пудичева Г.О.
СУТНІСТЬ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТОКОВОГО ПРОЦЕСУ 76

Сазонова С.С.
ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ КАДРОВОГО
УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ VUCA.....79

Трішкіна Н.І.
РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ.....82

Ясінська А.І.
ГРУПИ ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ТРАНСАКЦІЙНІ
ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА 86

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Бахур Н.В.
ДОЦІЛЬНІСТЬ СПЛАТИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ
З ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ 89

Грабар М.В.
МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ТУРИЗМІ.....91

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ємець Б.В.

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ
РОБОТИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА МІСЦЕВОМУ БІОДИЗЕЛІ 94

Zhikhareva Alina

REGIONAL ANALYSIS OF ECO-CLUSTER
INNOVATION POTENTIAL 97

СЕКЦІЯ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Дерев'янюк І.В.

СФЕРА ПОСЛУГ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ 101

Стрюков В.В.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
КОМПЕТЕНЦІЯМИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ 104

Шкіря Д.М.

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ ЗА 2019 РІК 108

СЕКЦІЯ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Безкровний О.В., Виноградська М.О., Роман М.В.

РОЛЬ ДОБРОВІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ 113

Заїчко І.В.

ОЦІНКА ВПЛИВУ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ 116

Луценко А.С.

ПАРАДИГМИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ 119

Опаріна О.В., Завдов'єв М.Д.

СИТУАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ
РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ
ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ 121

Чернявська А.В.

МІКРОФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ГРАВЦІ НА РИНКУ
СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ 125

СЕКЦІЯ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Бондаренко Н.М., Червонченко К.Е.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ 128

Горлачук О.А.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ 132

Сарапіна О.А., Морозенко Ю.М.

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ 135

**СЕКЦІЯ 10. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ
ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ**

Гадецька З.М., Базик І.П.

МЕТОДОЛОГІЯ ВАЛІДАЦІЇ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ
НА ОСНОВІ ГОТОВИХ МОДЕЛЕЙ.....140

Кучерак В.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ ПРИКАРПАТТЯ 142

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Громова Т.М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
Університету державної фіскальної служби України*

Мазурок О.Р.

*студентка інституту обліку, аналізу та аудиту
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Процес розвитку економіки тісно пов'язаний із процесами інвестування. Одним із першочергових завдань в умовах економічної кризи в Україні постає активізація інвестиційної діяльності, що потребує негайного вирішення. Значну увагу вивченню інвестицій надавали науковці економічної теорії. Карл Маркс досить глибоко проаналізував соціально-економічні основи процесу накопичення капіталу у капіталістичній системі. Фундаментальний економіко-теоретичний аналіз інвестиційного процесу в умовах ринку прослідковується також у працях Дж. Кейнса [1], В.М. Грідасова [2], У. Шарпа [3] та інших [4].

Інвестиційна діяльність – процес організації інвестування в реально існуючих країнах в умовах господарювання, за допомогою дій суб'єктів, функціями яких є процес знаходження потібною кількості інвестиційних ресурсів, виборі доцільних інструментів для їх вкладання, розробці та впровадженню поступової інвестиційної стратегії [5].

У макроекономічному масштабі можна визначити, що сьогоdnішній добробут є результатом вчорашніх інвестицій, а сьогоdnішні інвестиції, у свою чергу, закладають основи завтрашнього зростання продуктивності праці і вищого добробуту. У нас буде більше можливості спожити завтра, якщо ми сьогоdnі велику частину проведеного збережемо, та в подальшому інвестуємо. Вивчення інвестиційного процесу дозволяє нам визначити його основу як складну економічну категорію, розглянути його особливості на різних рівнях реалізації. Інвестиційний процес потрібно розглядати в динаміці між суб'єктами інвестування, які одночасно зацікавлені в досягненні певної цілі. Основними суб'єктами інвестиційного процесу в національній економіці є: держава, населення, підприємства, що діють, банки і інші фінансові інститути, іноземні

інвестори. Головною метою інвестиційного процесу є вкладення капіталу в найбільш привабливі об'єкти, метою якого є отримання максимального прибутку або досягнення корисного для інвестора ефекту. Сьогодні багато науковців представляють інвестиційний процес у вигляді нерозривної єдності функціонування фінансових, трудових, матеріальнотехнічних і інноваційних ресурсів [6].

Значну роль в економіці будь-якої країни відіграє інвестиційний процес. Інвестування визначає зайнятість населення, економічне зростання держави, і складає суттєву деталь основи, на якій ґрунтується економічний розвиток суспільства. Тож, проблемі ефективного здійснення інвестування потрібно приділяти досить багато уваги. Тому державне регулювання інвестиційних процесів потребує розвинутої, але компактної й мобільної державної структури, яка здатна постійно реагувати на ринкові вимоги, виконувати регулюючі функції за допомогою методів впливу на суб'єктів інвестиційного процесу, діяльність яких вимагає безпосереднього втручання держави [6].

Отже, саме завдяки аналізу кількості інвесторів та інвестиційного капіталу в країні, можна робити певну оцінку інвестиційного клімату держави та чітко розуміти на скільки вона є привабливою для інвесторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Избранное. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
2. Грідасов В.М., Кривченко С.В., Ісаєва О.Є. Інвестування. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 164 с.
3. Шарп У., Александер Г., Бэйли Дж. Инвестиции / Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1999. – XII, 1028 с.
4. Горбатюк Л.М., Інвестиції: економічна сутність і класифікація // Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2010. № 2. С. 201-204.
5. Петренко Л.М., Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22, ч. 2. С. 1-5.
6. Левчинський Д.Л., Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу // Механізм регулювання економіки. 2011. № 2. С. 131-139.

СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бондаренко Н.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Савченко Д.В.

*магістрант
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ФРАНЧАЙЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЙ ТА ЇХ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Зв сучасних умов розвитку вільної ринкової економіки конкуренція між суб'єктами господарювання диктує свої правила та загострює боротьбу між ними. Конкурентоспроможність продукції на ринку визначає такі фактори, як: якість та ціна пропозиції цієї продукції на цьому ринку. Запорукою успіху діяльності підприємства є використання нових технологій та сучасного обладнання, запровадження ефективного управління виробництва та організації її системи, що забезпечують виготовлення якісної продукції за умов низької собівартості. Одним зі шляхів покращення ринкового середовища українських суб'єктів господарювання та підвищення конкурентоспроможності їх продукції є співпраця з успішними фірмами за договором франшизи та умовах франчайзингу.

Франчайзинг – це угода або ліцензійні відносини між двома юридично незалежними сторонами, що передбачає отримання особою або групою осіб (франчайзі) права на продаж продукту або надання послуги, використовуючи товарний знак, фірмове найменування або методи роботи іншого бізнесу (франчайзера), у зв'язку з чим франчайзі зобов'язаний платити франчайзеру за отримані права, а франчайзер – забезпечити ці права та підтримку франчайзі [3].

Договір франчайзингу, як правило на практиці укладається між двома сторонами: франчайзер (правоволодівець, франшизодавець) та франчайзі (користувач, франшозо-отримувач).

Франчайзер (франшизіар) представляє собою компанію або фірму, яка видає ліцензію або передає в право користування свій товарний знак, ноу-хау й операційні системи. Франшизіар є творцем успішного продукту або послуги, займається дослідженням та розвитком власного бізнесу та інвестує гроші на розвиток бізнесу, створює (так званий

«бренд»). Після успішного становлення на ринку цієї фірми або компанії, вона може пропонувати послуги купівлі франшизи.

Франчайзі (франшизіат) представляє собою людину або суб'єкт господарювання, що купує послуги франшизи та виплачує роялті (сервісну плату) за її використання. Інвестує кошти на створення бізнесу сам франчайзі. Приймає на себе обов'язки з виплати щомісячного внеску за право користування франшизою та інше, що надає франчайзер.

Франчайзинг давно визнано однією з найкращих та практичних моделей як для малого так і для середнього бізнесу, що дозволяє мінімізувати ризики для бізнесменів – початківців. Власнику цього бізнесу не потрібно створювати нікому невідомий бренд, вкладати кошти для його просування на зовнішньому та внутрішньому ринках, бо за нього це зробив франчайзер.

Привабливим франчайзинг робить те, що обидві сторони мають в наявності незаперечні переваги. Для підприємств малого та середнього бізнесу він надає стабільний дохід, а відомі та успішні фірми та компанії мають можливості для розширення та закріплення сталих позицій на ринку. Це пояснює популярність франчайзингу та його поширення як в Америці, так і в Європі.

Франчайзинг має різноманітні форми, а його вибір залежить: виду діяльності суб'єкта господарювання, особливостей ринку місцевого франчайзі, стабільності франчайзера. Розрізняють такі види франчайзингу (табл. 1) [4]:

Таблиця 1

Види франчайзингу

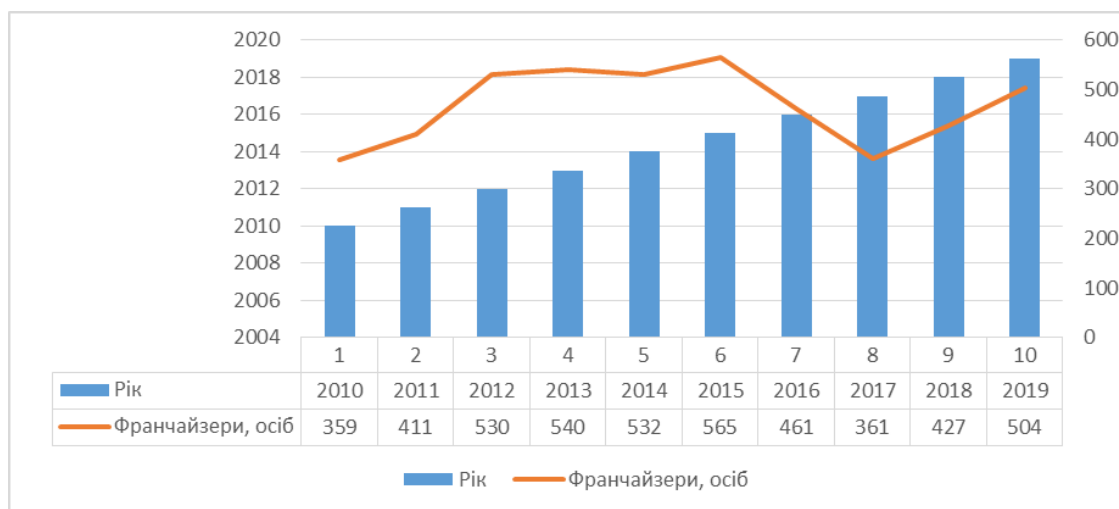
Вид	Характеристика
1	2
Товарний франчайзинг «франчайзинг продукту (торгового імені)» – продаж готового товару	Спрямований на придбання у фірми або компанії права на продаж товарів з її торговою маркою. Для товарного франчайзингу характерна вузька спеціалізація франчайзі на реалізації одного виду товарів і послуг.
Виробничий франчайзинг	Це вид співробітництва між сторонами франчайзингової угоди, за якого для франчайзі надається право виробництва та збуту товарів (виконання робіт, надання послуг) із застосуванням вихідних сировини та матеріалів, поставлених йому франчайзером. При цьому франчайзі здійснює свою діяльність із використанням торговельної марки та інших об'єктів інтелектуальної власності франчайзера, серед яких особливе місце належить технології перетворення вхідних матеріалів у готову продукцію.

1	2
Діловий франчайзинг «франчайзинг бізнес-формату»	Франчайзер продає ліцензію приватним особам чи іншим компаніям на право відкриття магазинів, кіосків, або цілих груп магазинів для продажу покупцям набору продуктів і послуг під ім'ям франчайзера. Включення малого підприємства в повний виробничо-господарський цикл великої корпорації.
Корпоративний франчайзинг	Форма організації франшизного бізнесу, при якій франшизоотримувач оперує не окремим підприємством, а мережею франшизних підприємств із використанням найманих менеджерів.
Конверсійний франчайзинг	Спосіб розширення франшизної мережі, при якому діюче самостійне підприємство переходить на роботу за договором франчайзингу і приєднується до системи франшизних підприємств, що працюють під контролем одного франшизоотримувача.

В Україні на сьогодні франчайзинг активно розвивається та набирає обертів, про що свідчать отримані на основі статистичних даних аналітичні звіти [1] (рис. 1).

За наведеними аналітичними даними ми можемо спостерігати ріст ринку франчайзенгу у 2019 році, що становив 18% від попереднього аналітичного періоду. Це збільшення привернуло на себе увагу світових брендів франчайзингу, які стали більш зацікавлені у розвитку своїх франшиз саме на ринку України. Ринок активно розвивається саме у системному підході формування франшиз фірми та компанії починають впроваджувати та використовувати франчайзинг, як стратегію. Цілеспрямовано розробляють різноманітні формати франшиз, що дає можливість для появи на ринку праці посади «менеджера по франчайзингу».

Створено діючі франчайзингові мережі в таких сферах ділової активності: ресторанний бізнес, надання різних послуг та роздрібна торгівля та ін. Співпрацю по своїй моделі франчайзингу Україна може запропонувати більше ніж 550 компаній. Найбільш популярними діючими франчайзинговими мережами України станом на 2020 рік є: франшизи у сфері громадського харчування, у сфері послуг та сфері торгівлі [2].

Рис. 1. Динаміка кількості франчайзерів в Україні 2010-2019 р., осіб

На сьогодні ринок франчайзингу України стрімко набирає оборотів, можна знайти будь-яку франшизу і в той же час вибір франшизи в деяких сферах діяльності є обмеженим, наприклад таких, як виробництво та сільське господарство. Як і в країнах Європи і США франшиза є найпопулярнішим варіантом для початку старту свого бізнесу так і в нашій країні швидко завойовує довіру підприємців малого та середнього бізнесу, за таких очевидних переваг, як купівля участі в уже сформованому бізнесі, залученні клієнтів, а також отримання прибутку та отриманні досвіду у сфері бізнесу з меншими зусиллями та ризиками, а також витрат для просування своєї товарної марки її розкрутки.

Також не потрібно забувати, що франчайзинг окрім переваг має також і недоліки і вважати його абсолютно надійним бізнесом було б помилкою. Франчайзі не менше ні інші підприємці стають банкрутами. Статистичні цифри говорять про те, що 20% франчайзі успішні та старанно працюють, 50% на протязі своєї діяльності працюють близько нульового значення або іноді виходять на цифру прибутку а 30% стають банкрутами та закривають відкриту точку протягом першого ж року. Але статистика України в цілому краща, ніж країни Європи та США, банкрутство там досягає: США 80%, а Європа 67%. А так як франчайзинг тільки набирає починає своє зростання це значення не досягає навіть 30% всього ринку. Купівля готового бізнесу підприємцю дає такі ж можливості, що і франчайзинг, але при цьому бізнесмен може розвивати свій бізнес інвестуючи в капіталізацію своєї торгової марки (бренду), при цьому не виплачуючи роялті та інші нарахування франчайзеру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Franchise Group: Аналіз ринку франчайзинга в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://franchisegroup.com.ua/ru/about-company/franchising/>

2. Тарасов В. Лучшие франшизы в Украине в 2020 по версии InVenture [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inventure.com.ua/analytics/articles/luchshie-franshizy-v-ukraine-v-2019-po-versii-inventure>
3. Міжнародна асоціація франчайзингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franchise.org/what-is-a-franchise>
4. Франчайзинг: поняття, види, форми. Договір франчайзингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9649/>

Гречин К.О.

студент факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАХІДНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Західна цивілізація включає в себе Європу, Північну Америку, а також дві країни, населені вихідцями з Європи – Австралію і Нову Зеландію [2]. Така класифікація не завжди мала місце – наприклад, до кінця ХІХ ст. американці визначали себе як суспільство, протиставлене європейському. Америка була країною свободи, рівних можливостей, майбутнього; Європа символізувала ієрархію, пригнічення, класову нерівність. Можливо, саме тому Західна цивілізація – єдина, яка визначає себе за допомогою сторони світу, а не за назвою релігії або географічного регіону. Історично західна цивілізація була європейською, але в сучасну епоху стала євро-американською. Зараз термін «Захід» використовується для позначення того, що раніше називалося західним християнством.

Західна цивілізація зародилася в ХVІІІ – ІХ століттях, і почала бурхливо розвиватися в ХІ – ХІІІ ст. До ХVІ ст. випадкові, нетривалі контакти між цивілізаціями поступилися безперервному, односпрямованому впливу Заходу на всі інші цивілізації. До кінця ХVІІІ ст. тільки російська, японська та ефіопська цивілізації залишалися нескореними та/або незалежними від Заходу [2].

З точки зору цивілізаційного виміру дослідження глобальної економіки доцільно визначити відмінні риси західного суспільства та їх вплив на розвиток ринкових відносин в країнах Заходу, а також можливі причини глобальної експансії Західної цивілізації. Серед таких характерних факторів можна відзначити наступні:

1. Група характеристик, які Західна цивілізація успадкувала від античної цивілізації: грецьку філософію, раціоналізм, римське право і

латинь. Ісламська і православна цивілізації також отримали культурний спадок від античної цивілізації, але в значно меншій мірі.

2. Найголовніше, що Захід отримав в спадщину від античності – Західне християнство, спочатку католицизм, а потім і протестантство. Християнство стало найважливішою історичною особливістю західної цивілізації. Західне християнство сприяло розвитку почуття релігійної єдності; на думку економіста XIX ст. Альфреда Маршалла спільне підприємництво між людьми, які не були членами однієї сім'ї, стало можливо тільки завдяки довірі, заснованій на релігії [3].

Як і будь-яка релігія, християнство – це система норм та цінностей; в центрі християнської системи цінностей – особистість (індивід, людина) і її невід'ємні права, в тому числі право на свободу (в загальному розумінні) і свободу ведення господарської діяльності, зокрема, право на свободу слова, право на володіння і розпорядження власністю, і т. д. Ці цінності стали фундаментом філософії індивідуалізму, яка стала характерною рисою Заходу.

1. Поділ духовної та світської влади. Протягом всієї західної історії церква існувала окремо від держави. Тільки в індуській цивілізації існував настільки ж чіткий розподіл на релігію і політику. В ісламі Бог – це монарх; в Китаї і Японії монарх – це Бог, в православ'ї монарх – молодший партнер Бога. Такий поділ і супутній конфлікт інтересів внесли значний вклад в розвиток свободи на Заході, але не мали місця в жодній іншій цивілізації.

2. Верховенство закону – ще одна концепція, успадкована у римлян. Поступово вона еволюціонувала в традицію загального права в Англії. На Заході вперше з'явилася ідея про те, що навіть влада монарха підпорядковується двом речам: «Господу і закону». Принцип верховенства закону лежить в основі конституціоналізму та захисту прав людини (включаючи право власності) від застосування деспотичної влади. У більшості інших цивілізацій закон був значно менш важливим фактором. Верховенство закону мало важливу роль, особливо в період великих географічних відкриттів, коли тільки починала розвиватися міжнародна кредитна система. Капітал переходить з диктаторських країн туди, де існує незалежна і ефективна судова система, яка захищає права кредиторів та інвесторів. В Китаї, Індії, мусульманських країнах великі завойовники використовували військові трофеї та податки, щоб фінансувати нові військові походи, тому вони не турбувалися про кредитний рейтинг або захист інвесторів. Проте деякі західні країни, наприклад Голландія, мали незалежну судову систему, а також більш високий кредитний рейтинг, що надавали більших фінансових можливостей для зростання [1].

3. Соціальний плюралізм. Захід відрізнявся наявністю різноманітних соціальних груп, не заснованих на сімейних відносинах. Починаючи

з VII – VIII ст. ці групи стали організовувати спілки, гільдії, ордени тощо. Крім союзного плюралізму існував плюралізм класовий. Більшість європейських суспільств мали сильну та автономну аристократію, міцне селянство і значимий клас купців і торговців, на відміну від бідного громадянського суспільства і слабкої аристократії, які в той час існували в Росії, Китаї та на Оттоманських землях.

Соціальний плюралізм дав початок станам, парламентам та іншим інститутам, які значно пізніше перетворилися на інститути сучасної демократії. Жодна інша сучасна цивілізація не має порівнянної історії та досвіду в області представницьких органів. У XIX ст. в Італії вперше з'явилися органи місцевого самоврядування. Таким чином, представництво на національному рівні доповнювалося автономією на місцевому, чого не було в інших регіонах світу. Саме в Західній цивілізації з'явилися профспілки і антимонопольні комітети як відповідь на проблеми капіталізму, які збереглися і сьогодні – нерівномірність розподілу доходів, зловживання владою з метою особистої вигоди та ін.

1. Перераховані раніше характеристики сприяли виникненню на Заході індивідуалізму і традиції індивідуальних прав і свобод, яка не має рівних серед цивілізованих суспільств. Індивідуалізм виник у XIV – XV ст., а право на індивідуальний вибір домінувало на Заході вже наприкінці XVI ст. Індивідуалізм залишається характерною рисою Заходу на відміну від інших цивілізацій, які більше схиляються до колективізму. Індивідуалізм лежить в основі принципу, який А. Сміт описав в «Дослідженні про природу і причини багатства народів»: переслідування приватної вигоди служить джерелом загального багатства, якщо доходи від виробництва вкладати в розширення виробництва [4]. Індивідуалізм підштовхнув Захід до розуміння того, що сукупний обсяг багатства в світі не є постійною величиною; звідси виникла ідея економічного зростання. Ідея про те, що надлишки доходів можна інвестувати в розширення виробництва, в інфраструктуру, в науку, або віддати у позику і отримати від цього вигоду, призвела до виникнення капіталізму і дозволила Заходу зайняти провідну роль в модернізації самого себе і всього світу.

Слід зазначити, що перераховані характеристики не були присутні в західному суспільстві завжди і повсюдно. Іноді вони були відсутні: численні деспоти в західній історії регулярно ігнорували верховенство закону і розпускали представницькі органи. Названі фактори були присутні і в інших цивілізаціях: Коран і шаріат складають основний закон для ісламських держав; в Японії та Індії існують класові системи, схожі зі станами Заходу (можливо, завдяки цьому тільки ці дві незахідні цивілізації зберігають демократичні уряди протягом тривалого часу) [2]. Названі концепції, практики та громадські інститути були більш широко поширені на Заході, ніж в інших цивілізаціях. Ці фактори не були

унікальними для Заходу. Однак їх поєднання було унікальним, та надало Заходу його відмінні риси, які дозволили Західній цивілізації зайняти провідну позицію в системі міжнародних відносин, в тому числі – економічних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Harari, Yuval N. Sapiens: a Brief History of Humankind. New York: Harper, 2015.
2. Huntington, Samuel P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York, NY: Simon and Schuster, 1996.
3. Marshall, Alfred, 1842-1924. Principles of Economics; an Introductory Volume. London: Macmillan, 1920.
4. Smith, Adam, and Edwin Cannan. The Wealth of Nations. New York, N.Y: Bantam Classic, 2003.

Громоздова Л.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри регіоналістики і туризму

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

Черевко Д.Р.

старший викладач

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

ХЕДЖУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРЕВЕНТИВНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РИЗИКАМ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Суть хеджування полягає в тому, що при купівлі або продажу базисного активу (наприклад, при укладанні угоди на поставку товару) складається аналогічний контракт на терміновому або біржовому ринку з тим же або близьким строком виконання. На день поставки базисного активу проводиться зворотна операція. Зміна цін при реальній поставці компенсується зміною цін на біржовий контракт. Завдяки операції хеджування в міжнародному бізнесі вдається ухилитися від додаткових збитків при зміні ціни.

Хеджування захищає від можливих втрат, але в той же час зменшує можливості отримати додатково незапланований прибуток від зміни вартості активів. У більшості випадків, гравці міжнародного бізнесу, саме цю мету і переслідують: для них усунення ризиків означає не втрату прибутку.

В основному хеджування застосовується для страхування:

- валютних ризиків;
- ризиків зміни ціни на сировину;
- комбінованих ризиків при експортно-імпортних операціях із сировиною.

Хеджування (страхування) від виникнення міжнародних економічних ризиків дозволяє оптимізувати грошові потоки і зробити їх більш прогнозованими при експортно-імпортних операціях. Укладаючи угоду сьогодні на закупівлю товару, бізнесмен виключає можливі ризики у випадку зміни ціни товару і курсової різниці валют на момент закупівлі та реалізації. При отриманні або видачі кредиту в різних валютах міжнародний бізнес виключає ризик впливу на прибуток зміни валютного курсу і виникнення додаткових витрат при поверненні кредиту.

Основні переваги застосування хеджування в міжнародному бізнесі:

- Страхується ризик несприятливої зміни курсу валют або зміни ціни на товари і сировину;
- Не має невизначеності щодо отримання майбутніх доходів, більш прозорими та передбачуваними стають грошові потоки;
- Знижується вартість залучених кредитних ресурсів за рахунок страхування валютного ризику;
- Звільняються кошти в обігу підприємства, підвищується гнучкість управління активами підприємства.

Найбільш часто у міжнародному бізнесі зустрічається хеджування ф'ючерсними контрактами. Крім операцій з ф'ючерсами для хеджування часто застосовується форвардні контракти і покупка опціонів на ф'ючерси. Вибір оптимального інструменту для хеджування залежить від конкретних умов угоди і вибраного типу хеджевих операцій.

Наукові джерела наводять наступні типи хеджування:

1. Класичне або чисте хеджування. Це операція хеджування, хеджування (страхування від ризиків, від не сприятливої зміни цін, шляхом укладання угод на терміновому або біржовому ринку).

2. Повне і часткове хеджування. Якщо вся сума операції перекрита (застрахована) на ф'ючерсному або терміновому ринку говорять про повне хеджування. Даний вид хеджування повністю виключає як можливі втрати, так і можливі додаткові прибутки від зміни ціни страхованого активу. Якщо страхується лише частина суми угоди, то мова йде про часткове хеджування. При частковому хеджуванні існує ризик отримання збитків від не застрахованої частини угоди

3. Передбачаюче хеджування. Передбачаюча операція хеджування припускає покупку або продаж термінового (ф'ючерсного) контракту задовго до укладення угоди на ринку реального товару. У період між

укладанням угоди на терміновому ринку та укладенням угоди на ринку реального товару біржовий контракт служить заміником реального договору на поставку товару. Такий тип хеджування може застосовуватися і шляхом купівлі або продажу термінового постачання товару і його проходженням через біржу.

4. Вибіркове хеджування. При вибіркового хеджуванні страхується лише частина суми угоди, частина товарів або валют і терміни виконання та укладення реальних контрактів та контрактів на терміновому ринку може відрізнятися. Подібний вид хеджування базується на даних аналітиків про майбутні зміни цін. Вибіркове хеджування несе великі ризики в порівнянні з іншими видами хеджування і часто, порівняно з біржовою спекуляцією

5. Перехресне хеджування. При перехресному хеджуванні реальний товар і контракт термінового ринку не збігаються. В якості інструменту хеджування застосовується інший базовий актив. Прикладом подібних операцій може бути покупка акцій і хеджування ф'ючерсом на фондовий індекс. Або експортно-імпортна операція з бензином захеджована ф'ючерсним контрактом на сиру нафту.

При оцінюванні доцільності та ризикованості кожної торговельної операції контрагенти, крім ризику країни, валютного і банківського ризиків, оцінюють ризик свого партнера. У міжнародній торгівлі існують два види ризику контрагентів: ризик не платежу та ризик не виконання контракту [1].

Ризик не платежу виникає для експортера, якщо імпортер неспроможний або не бажає здійснити платіж за контрактом. З іншого боку, якщо імпортер зробив авансовий платіж, то він ризикує, бо у разі невиконання контракту експортер може не повернути аванс.

Експерти, в якості ефективних заходів зі страхування ризику не платежу контрагентами, пропонують вживати наступні заходи:

- перевіряти інформацію про ділового партнера, про його репутацію, кредитоспроможність, рівень менеджменту, загальний стан галузі промисловості, конкурентоспроможність товару;

- наполягати на виставленні на користь себе платіжної гарантії, авансової гарантії, перевіряючи при цьому надійність і міжнародний авторитет гаранта;

- включати до контракту умови, які передбачають застосування до платника штрафів у разі затримання оплати.

Ризик не виконання контракту полягає в невиконанні сторонами умов контракту. Зокрема, імпортер може відмінити або в односторонньому порядку змінити замовлення. Експортер з технічних або фінансових причин може не виконати замовлення або виконати його з порушенням терміну і умов поставки, кількості товару, його якості, асортименту, упакування, умов транспортування тощо. Для страхування ризику

невиконання контракту підприємствам необхідно включати до контракту умови, що передбачають фінансову відповідальність сторін за його невиконання, а також активно застосовувати банківські гарантії виконання зобов'язань.

У міжнародній торгівлі трапляються й інші види ризиків, наприклад ризик втрати або ушкодження товару в дорозі (ризик доставляння), ризик затримки або втрати документів за акредитивом при їх переказі поштою (поштовий ризик), проблеми з митницею (митний ризик) тощо. Для страхування подібних ризиків звертаються до послуг приватних страхових компаній, відправляють документи кількома комплектами кур'єрської пошти та ін. Вибір найефективніших заходів мінімізації ризиків у кожному конкретному випадку залежить від досвіду роботи фірми з кожною країною.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коковський Л.О. Сучасні проблеми зовнішньоекономічної безпеки України та напрями їх подолання. Ефективна економіка № 10. Електр. вид. Дніпропетровськ, 2011. Електронний ресурс. Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=738>.

Конохов С.В.

*аспірант кафедри міжнародного обліку та аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Глобалізаційні та євроінтеграційні тренди розвитку аграрного сектору України висувають перед ним якісно нові вимоги, пов'язані насамперед з його докорінною модернізацією, а отже – нарощуванням на цій основі конкурентних переваг на внутрішньому і міжнародному ринках. Правове унормування стратегічного курсу на забезпечення екологічної збалансованості сільськогосподарського землекористування передбачає в якості головного напрямку ухвалення Закону України «Про ґрунти та їх родючість». Даний закон має чітко визначати принципи і механізми державної політики у сфері землекористування, раціоналізації використання ґрунтів, збереження їхнього стану, якості та родючості, а також захисту від несприятливих природних та антропогенних впливів.

Стрімке нарощування банківського кредитування агросектору відбулось у 2016-2017 рр., зокрема тільки за 10 місяців 2017 р. вітчизняні банки надали кредитів сільгоспвиробникам на загальну суму 60,5 млрд грн (на тлі зменшення сукупного кредитного портфеля банків на 1,5%). За два роки вони оформили 165 аграрних розписок на 1,2 млрд грн, а через форвардні закупівлі – акумулювали ще близько 2 млрд грн на свої виробничі потреби [1].

З метою розширення масштабів кредитування вітчизняних сільсько-господарських виробників нагальним є заснування галузевого Експортно-імпортного агентства для аграріїв зі статутним капіталом на рівні не менше 1% ВВП. Дана інституція може бути заснована у формі Державного сільськогосподарського гарантійного агентства, і має бути наділена функціями щодо гарантування за кредитними ресурсами, залученими вітчизняними аграріями на поповнення обігових коштів чи інвестиційні цілі.

Характеризуючи організаційно-інституційні механізми модернізації вітчизняного аграрного сектору, слід відзначити пріоритетну роль правового унормування діяльності особистих селянських господарств у напрямі їх трансформування у фермерські господарства, що створить необхідні передумови не тільки для їх горизонтальної інтеграції, але й переведення на ринкові «рейки» функціонування агропромислового сектору [2, с. 14]. Досягнення цієї стратегічної мети передбачає реалізацію цілої низки заходів, спрямованих на:

- звільнення сільських жителів, які вперше реєструються як приватні підприємці, від окремих податків на термін до 3 років за умови здійснення ними бізнес-діяльності у сільських населених пунктах;

- імплементацію фінансово-економічного інструментарію сприяння молодим спеціалістам у заснуванні фермерських господарств, одержання довгострокового кредитування на купівлю земельних ділянок, сільськогосподарської техніки, племінної худоби, будівництва житла і тваринницьких комплексів;

- стимулювання повернення в Україну працівників-мігрантів та заохочення їх до ведення господарської діяльності в аграрному виробництві, у тому числі способом їх звільнення від митного оподаткування придбаної для власного використання сільськогосподарської техніки й обладнання імпортного виробництва, що не мають вітчизняних аналогів;

- надання організаційно-економічного й інформаційно-консультаційного сприяння у створенні і функціонуванні фермерських господарств сімейного типу з подальшим їх об'єднанням у сільгоспкооперативи [3, с. 18].

Розбудова у нашій державі агропродовольчих ланцюгів передбачає в якості обов'язкового компонента всебічний розвиток таких інституцій

реалізації сільськогосподарської продукції як аграрні біржі, агроторговельні дома, обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, аграрні виставки і ярмарки тощо. Ефективна реалізація торговельних операцій між аграрними товаровиробниками і споживачами продукції вимагає активного розвитку регіональних і місцевих сільськогосподарських ринків і ярмарків з їх оснащенням сучасними лабораторіями з перевірки і контролю якості продукції; а також розбудови розгалуженої заготівельно-збутової мережі реалізації аграрної продукції у межах ініціативи Міністерства аграрної політики і продовольства України «Рідне село» [4].

Стратегічними пріоритетами досягнення цієї стратегічної мети є: зняття мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення, підвищення ефективності використання вітчизняного земельного ресурсу та його переведення на модель сталого розвитку, консолідація землеволодіння й землекористування, їх екологічна оптимізація, обов'язкове включення у договори оренди землі розділу про умови використання й охорони земельних ресурсів, формування єдиного загальнонаціонального реєстру земель сільськогосподарського призначення на основі технологій блокчейн, удосконалення процедури передачі у комунальну власність державних земель, що розташовані за межами населених пунктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ярощук О. Фінансова «сімка» – основні способи отримати кошти для розвитку аграрного бізнесу. *AgroPolit*. 9 січня 2018 р.
2. Русан В. М., Жураковська Л. А. Пріоритети забезпечення зовнішньоторговельної безпеки на аграрному ринку України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. Відділ безпеки реального сектору економіки, вересень 2017 р.
3. Оцінка ефективності та напрями стимулювання структурних реформ в аграрному секторі України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень, червень 2016 р.
4. Русан В. М. Щодо підвищення ефективності використання інструментів регулювання аграрного ринку. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1520/>

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бабенко К.Є.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Української інженерно-педагогічної академії
м. Харків, Україна*

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Нестійкість економічного зростання як наслідок розбалансованості економічного розвитку лідируючих країн, стала причиною формування нового економічного порядку, орієнтованого на регулювання економічної динаміки. Протиріччя між цілями економічного зростання і соціального розвитку, орієнтованого на підвищення якості життя, а також загострення екологічних проблем актуалізують питання про перспективи зростання економіки і вимагають зміни вектору економічної політики держави на стимулювання економічного розвитку. Отже, особливої уваги потребує оцінка проблем стійкості та збалансованості регіональної економічної системи, можливостей оптимального співвідношення темпів економічного зростання і соціального розвитку, збалансування робочих місць і трудових ресурсів, відповідності масштабів матеріального виробництва і «екологічної ємності» території, відповідності обсягів матеріального виробництва та рівня розвитку фінансово-кредитної інфраструктури.

З метою досягнення сталого розвитку дуже важлива мобілізація всіх ресурсів, вже наявних на тій чи іншій території, і пошук нових ресурсів-джерел вдосконалення функціонування економічної системи. У зв'язку з цим представляється необхідним досягнення збалансованості системи економічних інтересів як інструменту, що забезпечує сталий розвиток і стабільність соціальних взаємодій.

Проблема збалансованого розвитку регіонів відноситься до числа найбільш дискутованих, причому навіть в джерелах, що відносяться до одного історико-часового періоду, збалансований розвиток розглядається з різних позицій. Так, найчастіше збалансований розвиток ототожнюється зі стійким розвитком, що, є не зовсім коректно, тому що стійкість передбачає збереження заданого стану, а збалансованість – дотримання встановлених пропорцій, забезпечення балансу між поточною і заданою ситуацією. Інші вчені розглядають збалансований

розвиток як певне співвідношення між набором чинників, при цьому різними дослідниками встановлюється особлива різноманітність факторів, що впливають на досягнення системою збалансованого стану. Також, збалансований розвиток визначається як результат, цільова установка, до досягнення якої необхідно прагнути [5]. Зауважимо, що, з огляду на складність кількісного визначення ступеня впливу на збалансований розвиток регіону різних факторів, найбільш точною і близькою є позиція, відповідно до якої збалансований розвиток регіону розглядається в якості цільової установки. Подібне розуміння збалансованого розвитку виявляє чудову можливість застосування в управлінні економікою на мезорівні цілої сукупності ефективних методів та інструментів, таких як індикативне планування, проектне управління, програмно-цільовий підхід. Однак для більш об'єктивної оцінки збалансований розвиток регіону слід розглядати у всіх трьох (тимчасовому, структурному і цільовому) аспектах одночасно [4].

Плюралізм поглядів спостерігається і в інтерпретації факторів, що впливають на збалансований розвиток і визначають його умови. Російські вчені Д. Ендовицкий, Н. Сироткіна, А. Гончаров під збалансованим розвитком регіону розуміють «умови для реалізації можливостей найбільш ефективними, що відносяться до домінуючих секторів, і конкурентоспроможними суб'єктами регіональної економіки, здатними підтримувати дотаційні і соціально значущі сфери» [1]. Збалансований розвиток регіону – це випадковість, яка дуже добре організована з урахуванням дуалізму економічних інтересів стейкхолдерів регіонального розвитку.

Вивчення факторів, що сприяють збалансованому розвитку складних економічних систем в цілому, вимагає уточнення поняття «збалансованості» розвитку системи. Як зазначає Г. Клейнер, у випадку з системною збалансованістю економіки мова йде про «взаємну пропорційність чотирьох системних секторів економіки: об'єктного (організаційного), проектного, процесного і інфраструктурного» [2]. Причому, організаційний сектор в даному випадку може включати в себе підприємства, регіони, домогосподарства тощо, проектний – укладання договорів, випуск нових виробів, оволодіння новим ринком, процесний – поширення інновацій, логістичні операції, інфраструктурний – соціально-економічні інститути, організаційну культуру, інформаційно-комунікаційний простір тощо.

Вибір інструментів подолання проблем функціонування регіонів є непростим завданням, оскільки, кожна адміністративна територія має власну специфіку. Так, у ряді випадків, нерівномірність або асиметрія розміщення продуктивних сил є причиною гальмування економічного розвитку територій. Однак, асиметрія має й позитивні наслідки, і саме на цю особливість слід звертати увагу у ході планування заходів щодо

забезпечення збалансованого економічного розвитку територій. Адже врахування позитивних наслідків та запобігання негативним, або хоча б зменшення їх впливу дозволить реалізувати заплановані заходи більш ефективно і з меншими втратами.

Для забезпечення збалансованого розвитку територій головна увага має бути зосереджена на регіональному рівні, де, враховуючи особливості господарювання соціально-економічної системи регіону, стає можливим провести глибокі структурні зміни, збалансувати попит та пропозицію на ресурси, максимально залучити до діяльності населення регіону та здійснити заходи щодо охорони навколишнього середовища. Збалансований розвиток територій, який спрямований на поліпшення інвестиційного клімату і соціально-економічних умов на певній території, є одним із ключових завдань на різних рівнях влади.

Слід зазначити, що збалансованість характеризує узгодженість (узгодження ресурсних можливостей), яка дозволяє регіону акумулювати та зберегти у своїй структурі всі потрібні елементи, що організовані у певному співвідношенні та взаємодіють для досягнення сформульованих цілей – отримання бажаних результатів. Така узгодженість базується на підтримці певного рівня господарської діяльності, здатна збалансовувати внутрішні неузгодженості за рахунок єдності використання ресурсів підприємств, є ідентифікацією факторів успіху і зосереджує увагу на внутрішніх економічних, виробничо-технологічних, структурних та ринкових можливостях підприємств.

Отже, збалансованість є важливою, оскільки в контексті економічного розвитку територій можливі декілька цілей одночасно, відповідно до співвідношення функцій і ресурсного забезпечення регіону. Впровадження принципів збалансованого розвитку у процес стратегічного управління територією має базуватися на активізації всіх суб'єктів, всіх зацікавлених сторін, представників різноманітних об'єднань і угруповань. Задля цього доцільно обирати та раціонально використовувати певні інструменти. Саме механізми залучення місцевої громади [3] та її представників представляють собою подальший науковий інтерес.

Таким чином, збалансований розвиток територій забезпечується за допомогою мінімізації територіальних диспропорцій: в економічній сфері; в соціальних умовах господарювання; в рівні і якості життя населення; в навантаженні на навколишнє середовище. Перехід на засади збалансованого розвитку зумовлює потребу в удосконаленні державних та регіональних стратегій із метою конструктивного підходу до наукового обґрунтування управління економічним розвитком. Тому у подальших дослідженнях головну увагу потрібно зосередити на визначенні оптимального режиму переходу функціонування сучасних економічних систем на принципи збалансованого розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ендовицкий Д. А. Анализ дуализма экономических интересов в контексте проблемы обеспечения сбалансированного развития региона / Д. А. Ендовицкий, Н. В. Сироткина, А. Ю. Гончаров // Регион: системы, экономика, управление. – 2014. – № 3 (26). – С. 19–26.
2. Клейнер Г. Б. Системная сбалансированность экономики: методы анализа и измерения // Стратегическое планирование и развитие предприятий: Секция 1 / Материалы Шестнадцатого всероссийского симпозиума. Москва, 14–15 апреля 2015 г. Под ред. чл.-корр. РАН Г.Б. Клейнера. Москва : ЦЭМИ РАН, 2015, с. 74-78.
3. Нова регіональна політика для нової України: Аналітична доповідь. – К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. – 76 с.
4. Сироткина Н. В. Проблема сбалансированного развития региона: теоретические и практические аспекты / Н. В. Сироткина [и др.]. – Воронеж : Институт менеджмента, маркетинга и финансов, 2014. – 223 с.
5. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. – Львів: Кальварія, 2017. – 164 с.

Багрій К.Л.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Чернівецького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Чернівці, Україна

РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ ЯК РУШІЙНОЇ СИЛИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

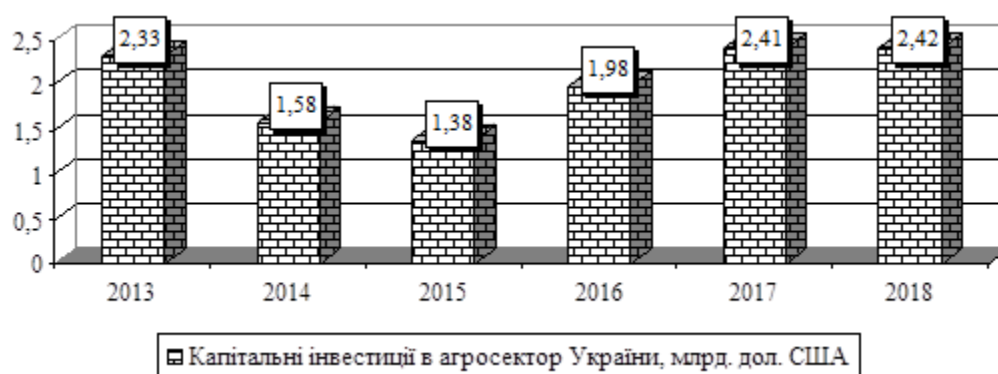
Агропромисловий комплекс завжди був одним із локомотивів української економіки. Це одна з небагатьох галузей в Україні, яка навіть в кризу демонструє стабільне зростання. За даними Державної служби статистики України, частка виробництва і переробки сільсько-господарської продукції у структурі ВВП України за 6 останніх років виросла в два рази і в 2018 році склала більше, ніж 18% – у 2012 році цей показник ледь перевищував 9%.

Величезну роль агропромисловий комплекс грає в структурі експорту. Станом на кінець 2018 року агросектор приносить країні майже 40% валютної виручки, демонструючи стабільність протягом останніх трьох років, незважаючи на доволі турбулентні економічні та політичні чинники.

Досягненням сільського господарства ми зобов'язані незвичайно сприятливому ґрунту. Завдяки цьому зараз Україна займає перші місця в світі за обсягами виробництва та експорту сільгосппродуктів: 1 місце в

світі з виробництва соняшнику і соняшникової олії та 1 місце в світі з експорту останньої, 4 місце в світі з виробництва ячменю, 5 місце в світі з виробництва меду та 3 місце – з експорту, список можна довго продовжувати [1].

В останні роки ми є свідками того, що український агропромисловий комплекс переживає значні інноваційні трансформації. Даним фактом ми значною мірою зобов'язані стабільно високим показникам іноземних інвестицій в агробізнес. Позитивною особливістю у розвитку агросектору України останніх років є значне зростання саме капітальних інвестицій (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій в агросектор України за 2013-2018 роки, млрд дол. США [1, с. 23]

Цей фактор дозволяє стверджувати, що в українського агробізнесу є всі фінансові підстави для того, щоб в найближчі роки стати більш високотехнологічним, що в свою чергу значно підвищить ефективність сільськогосподарського виробництва.

Однак, на сьогоднішній час, існують декілька причин, які заважають розвитку українського агросектору:

1) нажалі ефективність сучасного виробництва в агробізнесі країни не є сильною стороною – Україна на сьогодні перебуває в другому-третьому десятку в рейтингах країн за показниками врожайності зернових культур. Більша частка експорту – це сировина, а не готова продукція.

2) інвестиційний клімат України на сьогодні не є досить сприятливим. Причина – величезна кількість обтяжливих і застарілих регуляторних процедур, які створюють додаткове навантаження на бізнес. Бізнес змушений нести додаткові витрати на подолання цих процедур, а в деяких випадках просто не може розвивати виробництво.

3) в Україні сьогодні недостатньо ефективна зовнішньоекономічна діяльність у сфері розвитку торговельних відносин. Це є однією із головних причин стримування розвитку агросектору.

Варто зазначити, що агропромисловий комплекс України має великі шанси на значне та стабільне зростання у найближчі роки. Але для цього, мають бути виконані щонайменше дві умови:

По перше: подальше покращення інвестиційного клімату, що в свою чергу дозволить агробізнесу мати достатньо коштів, аби стати інноваційним та високоефективним. В цьому напрямку є значні позитивні зрушення. Яскравим свідченням цього є динаміка поліпшення інвестиційної привабливості країни за останні роки – 71 місце в рейтингу Doing Business в 2019 році в порівнянні з 137 місцем у 2013 році [2]. Продовження державної політики в частині поліпшення інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі – головна запорука подальшого зростання ваги України на глобальному продовольчому ринку.

По друге: подальше налагодження торговельних зв'язків, які дозволять Україні щорічно нарощувати об'єми реалізації сільськогосподарської продукції.

В останні роки Україна зробила величезні кроки у цьому напрямку. Найзначнішою подією останніх років, безперечно, стало підписання між Україною і Європейським союзом угоди про асоціацію та створення зони вільної торгівлі. Результат не змусив себе довго чекати – Україна посіла третє місце в списку головних постачальників агропродовольчої продукції в Європейський Союз (ЄС) за період з лютого 2018 року по січень 2019 року включно.

Однак ЄС – не єдиний ринок збуту української сільськогосподарської продукції. Значну частку агропродукції Україна експортує до Азії. І тут ми маємо теж позитивну динаміку. У 2018 році Азія посилила свої позиції основного імпортера вітчизняної агропродукції. Вартісні обсяги вітчизняного експорту до країн цього регіону в 2018 збільшилися до 8 млрд дол. [3].

Україна має значні досягнення в підвищенні ефективності торгівлі за допомогою підписання угод про лібералізацію торгівлі не тільки із ЄС, а із заокеанськими країнами. Яскраві приклади останніх років – угода про створення зони вільної торгівлі з Канадою (2016 р.), Ізраїлем (2019 р.). Ці факти в черговий раз підтверджують зближення України з глобальним продовольчим ринком.

Крім того, сьогодні дуже актуальним є питання щодо нарощування частки готової продукції в структурі експорту продовольчих товарів країни. Для цього також є значне підґрунтя – в Україні все частіше з'являються агрокомпанії із замкненим циклом виробництва. Тобто компанії, які здійснюють повний спектр виробництва готової продукції – від поля до прилавку. Такий підхід дозволяє значно знизити операційні витрати, та, відповідно, отримати на виході більшу рентабельність. Це дозволяє значно підвищити якість готової продукції,

тому що компанії можуть прослідкувати за якістю виробництва на кожному етапі – від виробництва до кінцевої переробки.

Масове впровадження виробництва із замкненим циклом може значно підвищити конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції.

Не менш важливий фактор – зростання культури споживання в Україні. Це окрема велика тема, але вона дуже тісно пов'язана із розвитком АПК на внутрішньому ринку. Сьогодні все більше українців віддають перевагу якісній продукції, яку нажаль не завжди можуть запропонувати вітчизняні виробники. Підвищення якості готової продукції українських виробників – це прямий шлях до зменшення імпорту.

Отже, Україна вже є дуже важливим гравцем на глобальному світовому ринку. Але збільшення попиту на продовольство відкриває для нашої країни величезні подальші перспективи для зміцнення позиції сильного експортера сільськогосподарської продукції.

В Україні на сьогоднішній день є всі передумови для того, щоб скористатися цими перспективами. Однак існує і ряд сфер для розвитку та вдосконалення – державна підтримка та державне регулювання АПК, міжнародна торгова політика, і звичайно – питання ефективності виробництва.

У разі цілеспрямованого вдосконалення зазначених вище напрямків, ми можемо стати свідками значного стрибка в розвитку АПК України по відношенню глобального ринку продовольства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сільське господарство України : статистичний збірник. К. : Державна служба статистики України, 2019. 235 с.
2. Потепління інвестиційного клімату в Україні. *Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання «Юридична газета online»* : веб-сайт. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/poteplinnya-investiciynogo-klimatu-v-ukrayini.html> (дата звернення: 10.01.2020).
3. Рекорд аграріїв: торік забезпечили майже 40 % загальноукраїнського експорту. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ» : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2623962-britanci-avcaut-ukrainskih-morpihiv-za-programou-orbital.html> (дата звернення: 10.01.2020).

Василечко Н.В.
аспірант,
Національний інститут стратегічних досліджень
м. Львів, Україна

ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ

Забезпечення фінансової безпеки країни безпосередньо визначає стан фінансової системи, необхідної для стабільного соціально-економічного розвитку та його стійкості до внутрішніх і зовнішніх фінансових криз; якість функціонування і можливості фінансово-кредитної сфери з її інструментами, технологіями, послугами, ресурсами; можливості для реалізації національних фінансових та й економічних інтересів; фінансову спроможність кожного індивіда, домогосподарства, суб'єкта господарювання, сектору, виду економічної діяльності та галузі національної економіки чи її території; ефективність грошово-кредитної, валютної, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної, банківської, страхової та фондової систем.

Як свідчать результати досліджень провідних вітчизняних науковців, стан фінансової безпеки України на нинішньому етапі її соціально-економічного розвитку недостатній. До послаблення фінансової безпеки України призвів вплив низки чинників, серед яких внутрішня корупція, неефективність системи державного управління, що мають надзвичайно великі масштаби.

Одним із головних дестабілізуючих факторів, що призводить до порушення макроекономічної стійкості, є виведення капіталу за кордон, зокрема з метою ухилення (мінімізації) від його оподаткування. Ця проблема є системною загрозою, має критичні обсяги, внаслідок чого завдається істотна шкода бюджетно-фінансовій системі країни.

Для протидії цим загрозам метою державної політики має стати зміцнення фінансової безпеки України шляхом протидії ухиленню від сплати податків з використанням офшорних юрисдикцій, оскільки високий рівень офшоризації вітчизняної економіки надзвичайно негативно позначається на бюджетній, грошово-кредитній, борговій сферах, а також безпеці суб'єктів господарювання.

Одним із напрямків такої протидії має стати ліквідація схем, із застосуванням яких кошти виводяться в офшорні юрисдикції, що дозволить забезпечити їх оподаткування, збільшивши, таким чином, обсяги поступлень до державного та місцевих бюджетів, покращивши

бюджетні можливості відносно планування і фінансування державних видатків, покращення структурних характеристик бюджетів.

По-друге, позитивним наслідком протидії виведенню капіталу в офшорні зони стане його акумулювання в країні. Частина капіталу буде використовуватися в банківській та парабанківській фінансових системах, що забезпечить зростання об'єму коштів з потенційним цільовим призначенням на потреби бізнесу та населення у фінансово-кредитних ресурсах. Частина капіталу буде спрямована на внутрішні інвестиції, а також оборотний капітал, що в сукупності забезпечить посилення грошово-кредитної складової безпеки шляхом скорочення обсягу виведення фінансового ресурсу за кордон та збільшення грошової маси в країні, нарощування банківського та іншого кредитування.

Третім напрямом – результатом державної політики в сфері протидії ухиленню від сплати податків з використанням офшорних юрисдикцій вважаємо покращення боргової безпеки. Логіка подій тут схожа та визначається тим, що збільшення обсягів податкових поступлень забезпечує зростання бюджетних можливостей держави. Відповідно, це дозволяє скеровувати частину вільного фінансового ресурсу на покриття зобов'язань та обслуговування боргу, а також знижує потребу у додаткових запозиченнях, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Четвертий цільовий результат державної політики вбачається у зміцненні фінансової безпеки держави засобом посилення фінансової безпеки суб'єктів реального сектора економіки. Цілком імовірно є загроза конфіскації та накладання штрафних санкцій, арештів на виведений в офшори капітал, блокування рахунків тощо. Відтак, обмеження чи повна ліквідація практик застосування офшорних юрисдикцій в цілях ухилення від сплати податків дозволить усунути зазначені ймовірні загрози, позитивно позначаючися на зміцненні фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Наступним завданням державної політики має стати збереження капіталу в країні та його продуктивне використання, зокрема як інвестиційного ресурсу. В країні мають діяти інститути виявлення, контролю та достатнього покарання за псевдо експорт/імпорт, трансфертне ціноутворення, псевдо інвестиції, інші види та форми зловживань. Фактично, потрібне формування середовища неприйнятності такої поведінки. В іншому разі ситуація буде знову повторюватися, причому із застосуванням все нових більш досконалих схем виведення капіталу за кордон та ухилення від сплати податків.

Одним із основоположних факторів, що забезпечить вирішення даної проблеми має стати залучення до формування і реалізації політики деофшоризації економіки якомога більшої чисельності учасників з різних напрямів та рівнів відповідальності; система моніторингу і

контролю має бути максимально прозорою, а покарання за всіма типами злочинів – справедливим і неухильним. Такий підхід мав би свою значно вищу ефективність, особливо якби був підсилений ефективною реформою судових та правоохоронних органів, а також протидією корупції.

Дієвим інструментом контролювання може слугувати посилення моніторингу діяльності нерезидентів, зокрема афільованих з підприємствами – резидентами. Йдеться про інституціалізацію практики оподаткування податком на прибуток операцій з фінансовими активами у низькоподаткових юрисдикціях, переказаними з України, які здійснюють підприємства за кордоном, але які пов'язані з капіталом чи власниками з України.

Необхідно законодавчо закріпити норми, з допомогою яких можна було б ідентифікувати «порожні» холдинги, які створюються лише з метою отримання пільг в оподаткуванні, закріпити обмеження зі застосування пільгових ставок за дивідендами у розмірі 5 % для окремих операцій, вивести з-під пільгового оподаткування операції з нерухомістю через використання офшорних компаній, упровадити зобов'язання обміну податковою інформацією.

Принципово новим кроком у сфері протидії ухиленням від сплати податків із використанням офшорних зон стало б створення Єдиного державного реєстру офшорних юрисдикцій та типів офшорних компаній, а також застосування інституту Декларації про неофшорний статус, який видається компетентним органом іноземної держави підприємству, зареєстрованому в офшорній зоні, але яке функціонує легально та не є включеним до переліку офшорів, не є інкорпорованою компанією. У разі не подання підприємством Декларації про неофшорний статус, відповідна операція вважається незаконною.

В будь-якому разі, головним інститутом – об'єктом якісного регулювання фінансових відносин, зокрема в межах використання офшорних юрисдикцій для ухилення від сплати податків, залишається інститут контрольованих іноземних компаній. Це нерезиденти України, але які управляються та контролюються юридичними чи фізичними особами – резидентами країни. Власне, схеми з ухилення від сплати податку якраз і передбачають застосування таких фірм – прокладок (контрольованих іноземних компаній).

Для обліку їх діяльності в Україні потрібно сформувані необхідні умови з обміну податковою інформацією, її захисту та безпеки, IT-інфраструктури, моніторингу та контролю.

Окремим аспектом постає й питання фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, оскільки вони також піддаються впливу комплексу ризиків і загроз унаслідок участі в операціях із виведення капіталу за кордон, його

зберігання, переміщення і т. ін. навіть у випадку, якщо не обізнані з тим, що взяли участь в операціях з активами тіньового чи нелегального походження. В цьому контексті слід реалізувати низку заходів з підвищення рівня обізнаності підприємств, які взаємодіють із нерезидентами, в частині: інструментарію перевірки безпечності іноземного контрагента, його реальних власників та бенефіціарів; ідентифікації підозрілих фінансових операцій; реальних обсягів господарської діяльності та звичних практик закупівлі/продажу товарів (послуг); якості банківських та страхових організацій, які обслуговують фінансові та інші операції контрагента.

Як вже зазначалося, підсумовуючим стратегічним імперативом державної політики деофшоризації економіки України задля ухилення від сплати податків має стати демонополізація економіки, підвищення її інвестиційної привабливості, покращення бізнес-клімату, розвиток сектора цифрової економіки, інтеграція країни у глобальне цифрове середовище. Іншими словами, важливо аби в Україні було створене середовище, яке рівне для всіх економічних агентів та сприятливе для ведення бізнесу і розвитку компаній. Отримання прийняттого (хоча й меншого в порівнянні із застосуванням офшорних схем) прибутку стане кращою альтернативою для суб'єктів господарювання та національної економіки в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державна фіскальна служба України. – 31.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/181657.html>.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.

Колокольчикова І.В.

*кандидат економічних наук, доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна*

РЕЗУЛЬТАТИ ПОЗИЦІЮВАННЯ ПЛОДОВО-ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Позиціювання плодово-ягідної продукції в розрізі регіонів розглядається як результат виробничо-господарської діяльності суб'єктів ринку та реалізації їх власних стратегічних настанов. Позиції, які утримують господарства на ринку відповідної продукції, характеризують успішність реалізації товарної, розподільчої та збутової

політики. Виробники розуміють, що на вітчизняному ринку цей процес повинен «мати диференційований підхід щодо самої продукції та її якості (відмінних рис і цінностей) та категорії покупців. А збутова логістика і торгівельна інфраструктура – пропонувати такі умови співпраці, які б були вигідні і великому, і середньому, і малому бізнесу. Все це у сукупності дозволить українським товаровиробникам значно підвищити обсяги товарних партій плодово-ягідної продукції, утримувати ринкові ціни на відповідному рівні, знизити ризики входження на ринок, підвищити прибутковість власної виробничо-збутової діяльності» [1].

Сьогодні ринок плодово-ягідної продукції це «саморегульована система взаємодій суб'єктів, яка знаходиться під впливом мікро та макро факторів бізнес-середовища та формує власну структуру, враховуючи регіональні особливості і споживчі пріоритети потенційних покупців» [2]. Існуючі сегменти ринку складаються з потенційних покупців, поведінку яких можна змоделювати. Забаганки клієнтів, їх культура споживання та мотиви здійснення покупки визначають який саме продукт у пріоритеті. Це є підставами для виробників удосконалювати власну товарну політику, вести пошук ефективних каналів збуту продукції. І, чим ширше сортовий склад плодово – ягідної продукції пропонує виробник, тим сильніші його позиції на ринку.

Робота по виведенню нових сортів плодів та ягід ведеться постійно. Так, за результатами аналізу Асоціації Укрсадпром, встановлено, що у 2017 р. «виключено 16 сортів яблук, а внесено тільки 2. Кількість сортів черешні зменшилась на 33 найменування. Загалом по плодових, ягідних та горіхоплідних культурах було вилучено з реєстру 127 сортів (переважно зерняткових і кісточкових культур), в той час як додалось лише 32. Основною причиною цього виявилось те, що через відомі події перестали підтримувати свої сорти кримські організації (Нікітський Ботанічний сад, ЗАТ «Кримська фруктова компанія»), а також Інститут зрошуваного садівництва і Мелітопольська дослідна станція садівництва. Тобто, за минулий рік в Україні стало майже на 100 менше офіційно дозволених сортів плодово-ягідних культур» [3, с. 6-7].

У 2018р. спостерігаються позитивні зрушення: «включили 10 сортів черешні, 9 сортів фундука, 7 сортів яблуні, 6 сортів персика, 5 сортів грецького горіха, по 4 сорти груші, вишні та смородини, а також сорти інших культур. Натомість видалених сортів виявилось небагато, хоча серед них виділимо 4 сорти суниці і 2 сорти груші. Кількість внесених у реєстр розсадників плодових і ягідних культур в Україні за результатами 2018 року збільшилось майже до 90 після відчутного зменшення роком раніше до 50 [4, с. 8].

Враховуючи аспекти зональної спеціалізації, в рамках Галузевої програми розвитку садівництва України на період до 2025 року

визначено територіально сприятливі регіони виробництва плодової продукції, табл. 1. Наведена інформація показує що, для Півдня України найсприятливішим з точки зору природно-кліматичних умов є закладка багаторічних насаджень та виробництво черешні, персику, абрикосу.

Таблиця 1

Рекомендоване розміщення плодових насаджень з урахуванням сприятливості природних умов

Продукти	Області, що мають найсприятливі природні умови
Яблука	Вінницька, Кримська, Закарпатська, Черкаська та Чернівецька області
Груші	зона Південного Степу Наддністрянщини
Сливи	Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька, Чернівецька області
Черешні	зона Південного Степу
Вишні	Луганська, Донецька, Придніпровська, Харківська області
Персики	Кримська, Одеська, Херсонська області
Абрикоси	Південні області
Ягоди	західні, а також Київська, Чернігівська і Сумська області

Джерело: [5]

Структура валового збору плодів та ягід у 2018 р. показує, що господарствами Півдня України, а саме по Запорізькій, Миколаївській, Одеській та Херсонській областях вироблено зерняткових плодів – 118,7 тис. т, кісточкових плодів – 158,5 тис. т, ягід – 13,6 тис. т, горіхів – 2,6 тис. т. В структурі товарного пропонування найбільша питома вага кісточкових – 54,0% та зерняткових плодів – 40,4%. Серед товарних одиниць перевага надається виробництву яблук – 91,9 тис. т або 31,3%, вишні – 42,1 тис. т або 14,3%, абрикосу – 37,4 тис. т або 12,7%, черешні – 33,0 тис. т або 11,2% [6].

В розрізі кожної області отримані наступні результати. Запорізька область станом на 2018 р. найбільше виробляє яблука – 22,7%, абрикос – 19,1%, вишні та черешні – понад 13,0%. Миколаївська область спеціалізується на виробництві яблук – 36,9% та вишня – 15,8%. В Одеській області переваги виробництву яблук – 21,8%, вишні та черешні – 15,6% та 13,4% відповідно. Херсонська область славиться яблуками – 44,8%, персиками та абрикосом – 10,7% та 10,1% відповідно [6].

Показники реалізації плодово-ягідної продукції значно нижчі за виробничі, тому що в результаті нестійких зв'язків з потенційними покупцями та підприємствами по переробці продукції (консервними заводами), втрачається значна частина товарних плодів під час масового

збору. За реалізаційними показниками виробники Півдня України збувають на ринку переважно зерняткові плоди у свіжому вигляді – 91,4% від загальної структури реалізації, 89,7% з яких – яблука. Кісточкові плоди в структурі збуту складають лише 5,6% [6].

Популярність яблук обумовлюється їх біологічними та смаковими характеристиками, тому що ці зерняткові плоди смачні і їх споживають всі, можуть зберігатися довше, при цьому не втрачаючи ані зовнішнього вигляду, ані смакових властивостей. Дослідження асоціації «Укрсадпром» підкреслюється, що «в динаміці за останні 2 роки виробництво яблук виросло: по Голден Делішес з 157 тис. т до 298 тис. т, по Джоноголд – з 67 тис. т до 177 тис. т, по Айдере – з 60 тис. т до 145 тис. т, по Гале – з 45 тис. т до 69 тис. т, по сорту Чемпіон – з 30 тис. т до 56 тис. т. [4, с. 8]. Популярність цих сортів обґрунтовано строками їх дозрівання. Такі сорти як Голден Делішес, Джоноголд та Айдера є сортами зимовими. Перевагами сортів є те, що вони мають високу продуктивність, здатність до тривалого зберігання. Для споживачів ці сорти приваблюють своїм зовнішнім виглядом та смаковими характеристиками, також вони широко використовуються у харчовій промисловості. У структурі продажу, яблука зимових сортів складають у 2017 р. – 37,9%, у 2018 р. – 46,6% відповідно. Осінні сорти, такі як Гала та Чемпіон займають у структурі реалізації у 2017 р. – 10,0% та 2018 р. – 9,4% відповідно [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що позиції на ринку плодово-ягідної продукції Півдня України виробникам утримувати складно. Неможливість збереження плодів та ягід після збору певний час ставить виробники у складні рамки. Частими є випадки продажу продукції задешево комерційним посередникам (за цінами іноді нижчими за ринкові та комерційну собівартість продукції). Зменшення кількості та потужностей консервних заводів в регіоні суттєво впливає на результативність збутової діяльності в галузі. Особливості та характеристика продукту – свіжих плодів та ягід вимагає від господарюючих суб'єктів вести постійну роботу у напрямі пошуку надійних покупців під час масового збору плодів, або можливості короткострокового збереження (охолодження та збереження для подальшого продажу), або міцних зв'язків з переробними підприємствами – для реалізації фруктів та ягід на переробку. Без такої роботи, яка направлена на пошук ефективних каналів збуту, прибутковість галузі під загрозою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колокольчикова І.В. Позиціонування плодово – ягідної продукції України на вітчизняному та міжнародному ринках // The scientific heritage. – 2019. – No 40. – Р. 15–19. URL: <http://tsh-journal.com/wp-content/uploads/2019/11/VOL-4-No-40-40-2019.pdf>

2. Ринок плодово – ягідної продукції: економічна суть, внутрішня будова // East european scientific journal. – 2019. – No 10 (50), – part 7. – P. 41-46 URL: <https://eesa-journal.com/2019/11/13/vostochno-evropejskij-nauchnyj-zhurnal-50-oktyabr-2019/>
3. Річний галузевий звіт «Садівництво та ягідництво в Україні – 2017». Київ. – 2018. – 17 с.
4. Річний галузевий звіт «Садівництво та ягідництво в Україні – 2018». – Київ. – 2019. – 19 с.
5. Галузева Програма розвитку садівництва України на період до 2025 року URL: <http://minagro.gov.ua/>.
6. Рослинництво України: статистичний збірник за 2018 рік. Київ. – 2019. – 222 с.
7. Плодові культури. URL: <http://bibliograph.com.ua/spravochnik-26/36.htm>

Кургузенкова Л.А.

*кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету інформаційних систем та технологій
Європейського університету
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення інформаційно-цифрові технології стають потужним рушієм усіх сфер: виробництва, торгівлі, логістики, медицини, освіти тощо. Щодня ми стаємо свідками численних прикладів того, як цифрові технології сприяють зміцненню миру, розширенню прав людини і сталого розвитку в інтересах усього суспільства. В найближчому майбутньому саме ефективне використання нових цифрових технологій стане одним з головних чинників інноваційного розвитку та зміцнення конкурентних переваг як окремих компаній, так і цілих країн. У зв'язку з цим в умовах сьогодення набуває нових обертів розвиток нової моделі економіки як науки, як галузі – цифрової.

У практичній площині цифрові технології стають не тільки двигуном розвитку нових галузей, а й вносять вагомий внесок у вирішення проблем суспільства, таких як старіння населення, соціальне розшарування, екологічні проблеми і зміна клімату. За допомогою передової науки і технологій виникає «розумне» суспільство, що базується на нових цінностях, орієнтації на потреби людини, гнучкості, креативності. Під впливом цифровізації кардинально змінюються ринок праці, охорона здоров'я, освіта, просторовий розвиток [1, с. 17].

Наприклад, завдяки цифровим технологіям вченими було створено технологію редагування генома CRISPR / Cas, внаслідок чого з'явилася можливість виправляти неправильні послідовності генів і таким чином

лікувати спадкові, вірусні, онкологічні захворювання людини [2]. Інша технологія – «орган-на-чипі» (organ-on-a-chip) [1], що представляє собою штучно створені біоміметичні системи, які імітують функції тканин людини, прискорить тестування безпеки лікарських препаратів і дозволить відмовитися від використання піддослідних тварин для цих цілей. В майбутньому подібні технології можуть служити для відновлення втрачених функцій окремих органів.

В наслідок цифровізації може зникнути ряд традиційних професій, одночасно зявиться ряд нових; зростатиме попит на творчість та креативність, працю, яка не здійснюється відповідно до певного алгоритму. Цифровізація вимагає формування нових компетенцій на ринку праці, що тягне за собою перебудову всієї системи освіти. Розвиваються транснаціональні форми освіти (cross-border education), на швидко зростаючому глобальному освітньому ринку формується висококонкурентне середовище, де співіснують як традиційні (США, Великобританія), так і нові провайдери освітніх послуг зі Східної та Південно-Східної Азії, Східної Європи, з Близького Сходу. Чисельність студентів, що надходять до університетів іншої країни після закінчення школи, зростає на 10% в рік і до 2020 р. досягне 8 млн чоловік [1, с. 17]. Найближчим часом ринок праці буде відчувати зростаючий вплив виходу молодих працівників, представників покоління Z, що використовують цифрові технології практично з народження (digital natives) і мають необмежений доступ до інформації і розвинені цифрові компетенції. Їх частка 2025 р. досягне 25% загальної чисельності зайнятих в світі. Ключовим мотивуючим фактором для них стає можливість особистісного розвитку (в тому числі не пов'язаного з роботою), а не тільки кар'єрний ріст і рівень оплати праці, як у попередніх поколінь. Відповідно, компаніям доведеться поміняти тактику найму та утримання персоналу з урахуванням цінностей нового покоління.

Таким чином, цифрова економіка є одним з найважливіших чинників економічного зростання та формування нової якості життя, сферою нових надзвичайних можливостей, яка водночас вимагає застосування нових підходів до її організації та управління. Лідери світової економіки розглядають цифровізацію як першочерговий напрямок інноваційного розвитку виробничо-економічних систем різних рівнів та інструмент забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Что такое цифровая экономика? Тренды, компетенции, измерение [Текст]: докл. к XX Апр. междунар. науч. конф. по проблемам развития экономики и общества, Москва, 9–12 апр. 2019 г. / Г. И. Абдрахманова, К. О. Вишнеvский, Л. М. Гохберг и др. ; науч. ред. Л. М. Гохберг ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2019. – 82 с.

2. Редактирование генома с CRISPR/Cas9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://postnauka.ru/faq/59807>. – Назва з екрана.

Обруч Г.В.

*кандидат економічних наук, докторант
кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом
Українського державного університету залізничного транспорту
м. Харків, Україна*

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

На сьогодні залізничний транспорт України відчуває вагомий тиск ринку і внаслідок застарілої техніко-технологічної бази поступово втрачає можливості ефективного розвитку, що знаходить відображення в зниженні обсягів перевезень, доходів і прибутку, втрати конкурентних позицій. Вирішення цих проблем вимагає комплексного переосмислення організації діяльності залізничного транспорту на основі такого напрямку інноваційного розвитку як цифрова трансформація. Це обумовлено тим, що цифрова трансформація передбачає глибокі й всебічні зміни у виробничих та соціальних процесах, пов'язані з тотальною заміною аналогових технічних систем цифровими і широкомасштабним застосуванням цифрових технологій. Поряд з цим потрібна не тільки установка сучасного обладнання або програмного забезпечення, але і фундаментальні зміни в підходах до управління, корпоративної культури, зовнішніх комунікаціях. Завдяки цьому вдасться підвищити продуктивність кожного співробітника і рівень задоволеності клієнтів, а компанії зможуть здобути репутації прогресивних і сучасних бізнес-структур.

Для залізничного транспорту цифровізація формує потенціал успішного розвитку, так як цифрові технології об'єктивно і неминуче ведуть до кардинального оновлення на засадах цифрової трансформації всіх складових – транспортних засобів, дорожньої інфраструктури, технологій організації перевізного процесу і утримання інфраструктури, що в підсумку забезпечує підвищення привабливості послуг для пасажирів і вантажовласників. Тобто з технологічних позицій цифровізацію залізничного транспорту можна визначити як впровадження сукупності цифрових технологій і методів опису інфраструктури, рухомого складу, перевізного процесу і технологій управління рухом, забезпечення безпеки та утримання інфраструктури, які орієнтовані на застосування принципово нових автоматизованих методів планування,

диспетчерського управління рухом, ресурсами і обслуговування пасажирів.

Проте, варто враховувати, що здійснення цифрової трансформації залізничного транспорту потребує відповідного організаційно-ресурсного забезпечення цих процесів. На вітчизняному залізничному транспорті впровадження інформаційних технологій забезпечує філія «Господарство інформаційних технологій» АТ «Укрзалізниця». Нині основними показниками забезпеченості та ефективності використання ІТ-ресурсів залізничної компанії є: програмно-апаратні комплекси рівня АТ «Укрзалізниця» та регіональних філій (залізниць) – 22 од.; функціональні сервери – понад 1,6 тис. од.; кількість робочих місць (ПК) – понад 50 тис. од.; обладнання мереж передачі даних та локальних обчислювальних мереж (маршрутизатори, комутатори) – понад 10 тис. од.; понад 148 централізованих автоматизованих систем; корпоративний веб-портал ЄКІП УЗ – 25000 користувачів; близько 31,5 тис. абонентів корпоративної електронної пошти [1]. Серед реалізованих філією «Господарство інформаційних технологій» за період 2017-2018 рр. проєктів слід виділити такі: розроблено аналітичні додатки в системі бізнес-аналітики; впроваджено в дослідну експлуатацію систему дистанційного навчання; впроваджено модуль «Облік централізованих закупівель товарно-матеріальних цінностей»; реалізовано Проєкт «Публікація інформації щодо платіжних трансакцій АТ «Укрзалізниця» на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів «Є-data»; розроблено програмне забезпечення для розрахунку тарифів з урахуванням дерегуляції вагонної складової; забезпечено підписання в електронному вигляді договору на організацію перевезень; розроблено програмне забезпечення комплексних розрахунків через єдиний розрахунковий центр за єдиним договором на перевезення вантажів тощо.

Однак, незважаючи на значні досягнення у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення залізничного транспорту, існує низка організаційних недоліків, які стримують можливості його цифрової трансформації. Серед них варто виділити такі як: відсутність професійних компетенцій у керівників і фахівців у сфері цифрової трансформації; недостатній рівень високошвидкісного доступу в Інтернет; не відповідність вимогам цифровізації організаційних структур управління; відсутність власних фінансових ресурсів для реалізації проєктів цифровізації та низька компетентність у сфері залучення інвестиційних ресурсів; неузгодженість інформаційних систем підприємств залізничного транспорту з бізнес-партнерами; відсутність власних фінансових ресурсів для організації процесу цифрової трансформації; відсутність готових інноваційних рішень і висока складність цифрових проєктів у сфері залізничного транспорту;

відсутність крос-галузових зв'язків при реалізації проєктів цифрової трансформації.

Задля подолання означених проблем необхідно сформувати відповідне поставленим завданням цифровізації організаційно-ресурсне забезпечення, під яким слід розуміти сукупність організаційно-управлінських, техніко-технологічних, матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Надалі розглянемо перспективний інструментарій організаційно-ресурсного забезпечення залізничного транспорту відповідно до визначених напрямів і цілей його цифрової трансформації.

Відтак для мінімізації ризиків і збільшення ефектів від впровадження цифрових технологій на залізничному транспорті, насамперед, необхідно сформувати концепцію і розробити стратегію цифрової трансформації, яка повинна включати: вибір фокусних процесів і цільових областей діяльності для трансформації; оцінку ефективності пропонуваніх змін; розробку концепції цифрового підприємства; розроблення стратегії та бізнес-моделі; формування портфеля і дорожньої карти проєктів.

При цьому слід акцентувати увагу на тому, що при створенні дорожньої карти цифрової трансформації варто врахувати конкретні бізнес-результати кожного кроку, масштабування та інтеграцію впроваджуваних рішень, необхідність інвестицій в співробітників і зміни робочих процесів. Крім цього, всі ініціативи проходять декілька етапів: дослідження ідеї, результатом чого є план проєкту та опис бажаного результату, включаючи критерії успіху; розробка, результатом якої є докладний опис впроваджуваної технології; реалізація, що представляє собою безпосередньо процес впровадження технології та оцінку успішності.

Також, що не менш важливо, для цифрового переходу необхідно переформувати організаційну структуру підприємств залізничного транспорту, так як цифровізація бізнес-процесів значно прискорює процеси децентралізації управління внаслідок зростання кваліфікації працівників, зниження обсягів рутинних операцій і створення самоврядних команд, не схильних до ієрархії і централізованого управління. Іншими аспектами подібних організацій є загальна участь, комфортні робочі умови, високий рівень свобод і наявність еволюційної мети, яка передбачає погляд на організацію як на організм.

Як вказує наявний досвід для ефективних цифрових трансформацій доцільним є створення нових організаційних структур. Так, у німецької компанії Deutsche Bahn, яка є оператором залізниць Німеччини, сьогодні вже є: лабораторія, що вивчає застосування цифрових і технологічних трендів у сфері пасажирських перевезень; компанія з аналізу даних та їх комерціалізація (дані про клієнтів, дані, отримані з датчиків на об'єктах залізничного транспорту і логістики); акселератор для стартапів, який

дозволяє вибирати і підтримувати найбільш цікаві для розробки компанії через гранти, коворкінги і менторство; корпоративний венчурний фонд, який здійснює пошук, доопрацювання та впровадження інновацій, джерелом яких є зовнішні і внутрішні стартапи.

Таким чином, важливим аспектом цифрової трансформації залізничного транспорту є формування організаційно-ресурсного забезпечення її здійснення і розроблення інструментарію цифрової перебудови залізничної компанії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Інтегрований звіт 2018 : для інвесторів : АТ «Укрзалізниця» : офіційний веб-сайт. URL: <https://uz.gov.ua/about/investors/issuer/> (дата звернення: 11.11.2019).

Прокопенко І.В.

студентка

Навчально-методичного центру

післядипломної освіти та підвищення кваліфікації

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні відбувається удосконалення багатьох державних структур, в тому числі й Державної фіскальної служби. Перед інструментами фіскальної служби поставлені задачі забезпечити не тільки сталі надходження до бюджетів всіх рівнів, а й залучити до здійснення керуючої функції податків, що виникає новим форматом партнерських взаємовідносин з платниками податків.

Аналіз вітчизняного фіскального законодавства, процесів становлення податкової системи України дав змогу структурувати за двома блоками залежно від скерованості реформуючих заходів: перший – зміни в організаційній структурі, що враховує реформування системи оподаткування, податкового механізму, другий – зміни в інституційній структурі, які включають реформування податкової служби та процеси роботи [1].

Аналіз та оцінка змін, які запроваджувались як в організаційній так і в інституційній структурах податкової системи України, дає змогу здійснити класифікацію податкових реформ за ознакою глибини перетворень та вдосконалень податкової системи на:

– формальні реформи, адже за таких заходів відбувається лише формальне законодавче закріплення основних засад системи оподаткування завдяки набуттю незалежності держави;

– часткове реформування податкового механізму на основі досвіду й практики, що склались в Україні, структурні зрушення, зокрема запровадження альтернативних систем оподаткування, які створили нові умови для функціонування суб'єктів малого підприємництва тощо;

– кардинальні реформи, такі дії передбачають докорінну перебудову податкової системи країни яку частині модернізації системи оподаткування, так і в інституційній структурі (рис. 1).

Рис. 1. Види податкових реформ [2]

На сьогодні процес становлення та реформування податкової системи є незавершеним, адже з метою підвищення ефективності її функціонування необхідною є адаптація вітчизняної податкової системи до вимог світових стандартів шляхом зміни її структури, характеристик.

Розуміння інституціонального характеру становлення Державної фіскальної служби України набуває особливого значення у частині загальнолюдської тенденції гуманізації відносин держави і платників податків.

Важливі завдання зазначеного теоретикоправового процесу зумовлюються комплексною програмою інституціонального розвитку, ухваленої Кабінетом Міністрів України на 2016-2020 роки [3].

Інституціоналізація Державної фіскальної служби України розглядається як визначальна складова процесу її становлення.

Інституціоналізація Державної фіскальної служби України, може бути розглянута як сукупність інтересів і потреб, засобів їх реалізації та задоволення, як певна послідовність етапів становлення і розвитку центрального органу виконавчої влади.

Відповідно, основними характеристиками зазначеного процесу можна вважати:

а) наявність інтересів і потреб, задоволення яких вимагає спільних, цілепідпорядкованих, споріднених дій держави і платників податків, стосунки яких регулюються як правовими, так і морально-етичними нормами, а також правилами приписами і процедурами;

б) ухвалення прийняття чи нехтування останніх норм, правил і процедур мають своїм наслідком добросесну поведінку платника податків чи ухилення від сплати податку винагорода і санкції;

в) формування системи статусів і ролей, які поширюються на всіх учасників податкових правовідносин як його суб'єктів;

г) формування єдиної ієрархічно побудованої статуснорольової структури як єдності суб'єктів учасників, що діють згідно з чинними загальноприйнятими нормами, правилами і процедурами.

Саме останні регламентують формування інституціоналізацію органів ДФС України, зумовлюють характер її зв'язків з платниками податків, а платників податків – з державою, що дає змогу визначитися та закріпити на правовому рівні їх структуру, функції, права та обов'язки, виробити правила добросесної поведінки, сформулювати завдання спільної діяльності [4].

Правова інституціоналізація надає ДФС України формалізованого вигляду, визначеності, зовнішньо відокремленого існування як органу державної виконавчої влади з характерними ознаками формування, реформування та функціонування, а також законодавчо визначеними відносинами з платниками податків, які формуються відповідно до певної сукупності впорядкованих та систематизованих норм, правил і процедур, приписи яких поширюються однаково на всіх суб'єктів системи податкових правовідносин.

Зазначена соціальна потреба зумовила не лише нормативно-правові засади діяльності ДФС України, а й організаційно-розпорядчі, її структуру, механізм діяльності, здатний до ефективного функціонування в частині, фінансового забезпечення суспільного розвитку. Правову інституціоналізацію ДФС України варто розглядати не лише як форму організації правового забезпечення її діяльності, а й як засіб її функціонування як соціальної організації, що має свою законодавчо визначену та внутрішньо сформовану структуру ієрархію з персоніфікованими статусами посадами та уніфікованими для колективного органу ДФС України і персоналізованими для окремих службових і посадових осіб цих органів структур базами даних тощо.

При цьому, з урахуванням правового закріплення статусів і ролей ДФС України як суспільної організації, важливим уявляється визначитися з розподілом ролей функцій у частині сприяння, підтримки суспільно значущих зусиль, задоволення суспільних потреб загалом, що

досягається скоординованими діями як кожного окремого посадовця, так і структурними підрозділами – секторами, відділами, управліннями, державними податковими інспекціями та адміністраціями, департаментами тощо [5].

Відповідно, можна стверджувати, що інституціоналізація ДФС України розгортається за двома основними напрямками: правовим і соціальним, які, доповнюючи один одного, спроможні надати її діяльності ознак ефективності, принаймні, у двох вимірах – наповненні бюджету та формуванні сприятливого податкового клімату з перспективою формування нової системної якості гуманізації податкових правовідносин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Фіскальна політика держави: суть, види та завдання фіскальної політики держави. Веб-сайт: URL http://pidruchniki.com/13331222/finansii/fiskalna_politika_derzhavi
2. Лебедзевич Я. В. Гармонізація взаємостосунків суб'єктів податкових відносин. Економіка та право. Рівне. 2012. № 6. 15 с.
3. Ференс О. Реформування податкової системи України. Міністерства юстиції України URL: <http://www.minjust.gov.ua/11350>.
4. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Харьков, 2010. 190 с
5. Передача повноважень адміністрування податків від ДФС: веб-сайт. 2019. URL: <https://hromadske.ua/posts/v-ukrayini-oficijno-zapracyovala-derzhavna-podatkova-sluzhba-dfs-bilshe-ne-zbiratime-podatki>

Сухоруков А.І.
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту видавничо-поліграфічної галузі
Видавничо-поліграфічного інституту
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Сухорукова О.А.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту видавничо-поліграфічної галузі
Видавничо-поліграфічного інституту
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, України*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ У МЕДІАІНДУСТРІЇ

Основною рисою будь-якої індустрії є здатність до масового технічного відтворення (тиражування) продуктів. Отже, цілком обґрунтовано вважаються індустріями поліграфія, виробництво аудіо – і відеопродукції, відтворення інших медійних продуктів. Інноваційний менеджмент в медіаіндустрії має враховувати загальні і галузеві особливості всіх типів інновацій. Глобалізація інформаційного простору вимагає пріоритетного інноваційного розвитку сфери інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) – від апаратних засобів і програмного забезпечення до виробництва і продажу контенту.

Медіаіндустрія створює привабливі робочі місця, сприяє інноваційному розвитку суспільства, зниженню транзакційних витрат, утворенню мережевої економіки. Потокове виробництво інформації забезпечує розвиток економіки, подібно до того, як промисловий конвеєр, у свій час, кардинально вплинув на продуктивність праці [1]. Очікується, що в рамках шостого технологічного укладу медійну індустрію докорінно змінять наноелектроніка та фотоніка, в рамках сьомого технологічного укладу – будуть задіяні базисні інновації, серед яких також гідне місце знайдуть нові покоління ІКТ [2, с. 144-145].

Медіасфера включає багато медійних індустрій: пресу, книжковий бізнес, кіновиробництво, телебачення, дистрибуцію телеканалів, радіо, електронні ігри, спортивну комунікаційну індустрію, запис та відтворення звуку, портали і пошукові системи INTERNET, мережі соціального обміну, мобільний контент. Зазначені індустрії мають фінансовий, логістичний і технологічний зв'язок, котрий Маклюен М. називав «поетапним розширенням» [3]. Наразі цей зв'язок називають мультимедійним, він забезпечує синергетичний ефект у медіасфері.

Досвід США свідчить про перетворення медіаіндустрії в галузь з високою нормою прибутку, вона постійно нарощує обсяги послуг типу «інфотейнмент» [4]. Суттєвими особливостями відрізняються європейські медіасистеми, в директивах ЄС містяться заходи з регулювання медійних послуг, захисту інтелектуальної власності, процесів концентрації, конкуренції і державної підтримки у цій сфері. Тенденціями, актуальними для медійного середовища Європи, стають: комерціалізація засобів масової інформації (ЗМІ), конвергенція різних типів медіаіндустрій, поява на медійному ринку змішаних форм власності, інтеграція медійної політики [5].

Галузі, де максимально використовується творча праця і створюються продукти з високою часткою символічної цінності, вважаються креативними [6]. До цих галузей відносяться медіаіндустрія, цифрова платформа, програмні продукти. Велику роль у міжгалузевій дифузії інновацій грають ЗМІ [7].

Можна виокремити такі основні галузеві особливості медіаіндустрії, які слід враховувати в процесі управління інноваціями:

- потреба у коммодифікації контенту з метою його комерціалізації;
- специфіка ціноутворення на медійні продукти;
- підвищення інноваційної ємності медіасистем в умовах конкуренції;
- конвергенція медіаіндустрій, мереж передачі даних, терміналів, послуг, жанрів та норм регулювання, що вимагає узгодження всіх типів інновацій;
- необхідність комплексного врахування в процесі інноваційної діяльності технологічних, соціальних, інституціональних та економічних викликів;
- врахування технологічних тенденцій в сфері масових комунікацій, якими є мініатюризація, індивідуалізація та інтерактивність пристроїв;
- важливою умовою надання медійних послуг стає умова партиципації, тобто створення для споживачів ефекту присутності на місці подій;
- між процесом споживання і виробництва контенту існує розрив в часі і просторі, що вимагає надійних засобів збереження інформації і доступу до неї.

Основними інноваціями у видавничій справі і книгорозповсюдженні є: розвиток програмного забезпечення видавничої діяльності; орієнтація на сумісний друкований, цифровий та мобільний паблішінг; створення унікальних електронних видань з мультимедійними ефектами; диференціація каналів збуту видавничої продукції та гнучка взаємодія книготоргівлі з електронними бібліотеками; розробка нових підходів до маркетингу читацького середовища.

У поліграфічній промисловості виправдовують себе такі інновації, як розширення діапазону тиражів та форматів; урізноманітнення видів задруковуваних матеріалів; розширення асортименту технологій оздоблення продукції; автоматизація цифрового, офсетного, флексографічного видів друку на основі комп'ютерних технологій («web-to-print» та «print on demand»); зниження матеріало- та енергомісткості; підвищення екологічності технологій.

Інновації в сфері електронних ЗМІ мають орієнтуватися на принципи функціонування сучасного авторського середовища. Такими принципами є: інтерактивність; інфоцентричність; оперативність; вимірюваність; гнучкість; економічність; мультимедійність. Їх реалізація вимагає використання сучасних засобів зв'язку, новітніх технологій реєстрації зображень, лазерних та інших технологій, нових засобів медіа у вигляді цифрових і мережевих ІКТ.

Інноваційна діяльність в медіасистемах все більше підпорядковується таким трендам трансформації медіа, як: просьюмеризм; фрагментація аудиторії; компроміс між традиційними і новими ЗМІ; візуалізація контенту; подача контенту у вигляді інфотейнменту; запровадження інфографіки.

Прогноз розвитку ІКТ свідчить про напрямки, що можуть бути реалізовані у довгостроковій перспективі: роботизація виробництва медійного контенту; вдосконалення технологій розпізнавання та перетворення мовного сигналу в цифрову інформацію і зворотного процесу синтезу мови; розробка і застосування в медіасистемах квантових технологій та нейротехнологій.

Основні організаційно-економічні інновації в медіаіндустрії пов'язані із впровадженням бізнес-моделей, котрі забезпечують раціональне сполучення діяльності ЗМІ щодо виробництва контенту з наданням доступу до цільової аудиторії рекламодавцям. Найбільш успішною бізнес-моделлю є продаж таргетованої реклами на основі прогнозування профілю споживачів медійного контенту та продаж реклами через програмні засоби соціальних мереж.

Концентрація ЗМІ є відчутною тенденцією, що зумовлена наступними факторами: багатогранність процесу конвергенції; формування потужних структур, які мають більшу економічну стійкість; консолідація власності в диверсифікованих структурах, здатних до маневру ресурсами у глобальному просторі. Актуальними тенденціями сучасності є: перетворення європейських медійних компаній в багатогалузеві мультинаціональні корпорації зі структурою власності і управління, яка вже не має зв'язку з національними об'єднаннями; поступове зникнення традиції «сімейної» власності; вплив на зміну власності європейських медійних компаній процесів конвергенції кабельних, супутникових та мобільних комунікацій і конвергенції

традиційних медіа; вихід європейських і американських медійних структур на ринки країн Центральної та Східної Європи.

Великими інноваційно-орієнтованими оргструктурами медіабізнесу стають медіаімперії, медіахолдинги, медіаконцерни, медіакорпорації. За умов олігополії на сучасному медійному ринку окремі його ніші займають гнучкі інноваційні структури (венчури і стартапи). При цьому взаємодія між великим, малим та середнім бізнесом в медіаіндустрії відбуватиметься через процеси злиття і поглинання, інкорпорацію малих підприємств до складу великих, через співпрацю на основі аутсорсинга та концепції «відкритих інновацій» [8].

Отже, сучасний медійний менеджмент має орієнтуватися на технологічні зміни, що зумовлені глобальною конкуренцією, конвергенцією різних медіаіндустрій, формуванням нової інфраструктури для створення і продажу медійного контенту, розвитком нових ІКТ [9].

У зв'язку з динамічною трансформацією медіаіндустрії, в процедурах медійного менеджменту слід використовувати міждисциплінарний підхід, що передбачає інтеграцію багатьох теоретико-методологічних принципів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Bell D. *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books, 1999. 616 p.
2. Яковец Ю.И. Эпохальные инновации XXI века / Яковец Ю.И. Москва: Экономика, 2004. 444 с.
3. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего / *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*; 2-е изд. Москва: Академический Проект, Гаудеамус, 2013. 496 с.
4. Noam E. *Media Ownership and Concentration in America*. New York: Oxford University Press, 2009. 489 p.
5. Trappel J., Meier W. A., D'Haenens L., Steemers J., Thomass B. *Media in Europe Today*. Bristol, Chicago: Intellect, 2011. 272 p.
6. Галахова Т.О. Креативні індустрії: теоретико-методологічні основи вивчення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 9, частина 4. С. 9-13.
7. Rogers E. *Diffusion of Innovations*; 4 edition. New York: Simon and Schuster. 2010. 518 p.
8. Chesbrough H.. *Open Business Models. How to Thrive in the New Innovation Landscape*; 1 edition. Brighton, Массачусетс: Harvard Business Review Press. 2006. 272 p.
9. Барзилович О. М., Григорова З. В., Пунчак Л. А., Сухоруков А. І., Сухорукова О. А, Шевченко І. Б.. *Основи медіаменеджменту: навчальний посібник*. Київ : *КІІІ ім. Ігоря Сікорського*. 2017. 296 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22199> (дата звернення 20.01.2020).

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бєлова А.І.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки та менеджменту
Інституту інноваційної освіти*

*Київського національного університету будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

Бурлака О.О.

*магістр
Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сучасний мінливий світ виокремлюється специфічними підходами у вирішенні проблемних аспектів діяльності підприємства, де основний наголос робиться на людину, її поведінку в суспільстві, її знання, її харизма її підходи до вирішення ключових завдань.

Варто нагадати, що кадрова політика це система роботи з персоналом, яка створює згуртований і відповідальний продуктивний колектив для реалізації можливостей підприємства адекватно реагувати на мінливість оточуючого середовища. Наразі, персонал є найбільш складним об'єктом управління в організації, оскільки має можливість самостійно приймати рішення, ефективно діяти, критично оцінювати пред'явлені до нього вимоги, має суб'єктивні інтереси, адекватно реагувати на оточуючий світ.

Сучасні умови розвитку господарюючого суб'єкта корінним чином змінили роль людини у виробництві, де вона є не тільки найважливішим елементом виробничого процесу на підприємстві, а й головним стратегічним ресурсом у конкурентній боротьбі. Якби не були чудові ідеї, новітні технології, найсприятливіші зовнішні умови, без добре підготованого персоналу високоефективної роботи домогтися практично не можливо.

Від якості людських ресурсів, їх цінності, успіху, не можливо досягти добрих результатів організації, навіть якщо вона забезпечена матеріально. Варто також відмітити, що господарюючі суб'єкти які бачать майбутнє і бажають мати конкурентні переваги повинні значну увагу приділяти персоналу підприємства, де поступово має формуватися

система управління людськими ресурсами, якій виокремлена ключова роль у забезпеченні умов конкурентоспроможності і довгострокового розвитку організації. Вищенаведена система заснована на концепції людських ресурсів, що визнає необхідність капіталовкладень у формування і розвиток кадрової політики підприємства.

Вищенаведена концепція виправдовує економічну доцільність витрат, пов'язаних із залученням висококваліфікованої робочої сили, підвищенням кваліфікації, навчанням, створенням умов для виявлення можливостей і здібностей, закладених в особистості, з подальшим їх розвитком. Вкладення в людські ресурси стають довгостроковим фактором конкурентоспроможності і виживання фірми в нестабільному ринковому середовищі. У зв'язку з цим затрати, пов'язані з персоналом, розглядаються вже не як неповоротні втрати, а як інвестиції в людський капітал, який забезпечить підприємству прибуток. Таким чином, під управлінням персоналом розуміється система взаємозалежних організаційно-економічних та соціальних заходів для створення умов щодо нормального функціонування, розвитку й ефективного використання потенціалу робочої сили на рівні організації. Обов'язковою умовою при цьому повинне бути органічне поєднання управління персоналом з концепцією розвитку організації.

Кадрову політику можна охарактеризувати як специфічний набір ключових принципів, правил, цілей роботи з персоналом, узгоджених із стратегією економіки країни, регіону, підприємства, за якими вирішуються нагальні питання з урахуванням внутрішнього і зовнішнього середовища, внутрішніх і зовнішніх потреб організації [1].

Найчастіше у компаніях використовується два типи кадрової політики: реактивна кадрова політика та превентивна.

Також варто відмітити, що компетентність персоналу є стратегічним ресурсом підприємства, а кадровий менеджмент має забезпечити необхідні умови для його формування і розвитку, а необхідною умовою взаємодії компанії і працівників має бути ефективний підбір складу найманих працівників.

Отже, головна мета удосконалення кадрової політики підприємства має полягати у забезпеченні господарюючого суб'єкта саме таким кадровим складом, який би відповідав вимогам підприємства, його специфіці, а також професійній кваліфікації і соціальній адаптації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Миша В.П. Кадрова політика на підприємстві: проблеми і перспективи // Актуальні проблеми економіки. – 2008 – № 6. – С. 165–168.
2. Войнаш Л.Г. Кадрова політика підприємства в сучасних умовах розвитку національної економіки // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011 – № 1(10). – С. 36–42.

3. Жуковський М.О. Трудові ресурси як складова конкурентоспроможності підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2007 – № 2. – С. 54–58.

Веропотвелян М.П.

магістр

Університету економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах розвитком медицини потребує нових інноваційних підходів. Це можливо шляхом формування стратегії розвитку медичного закладу: створення на основі системних перетворень сучасного спеціалізованого науково-практичного комплексу, що об'єднує широкий спектр стаціонарної, амбулаторної та екстреної медичної допомоги з формуванням умов для наукової та педагогічної діяльності з розробки та впровадження нових медичних технологій шляхом інтенсивного розвитку лікувально-діагностичної бази, запровадження організаційних і управлінських перетворень.

Важливим аспектом дослідження стратегічного управління є розробка та обґрунтування рекомендацій, спрямованих на вдосконалення системи його функціонування на підприємстві.

Структурно-логічна модель удосконалення стратегічного управління господарюючого суб'єкта складається із сукупності логічно-послідовних етапів робіт передбачає:

1. Оцінку ефективності стратегічних альтернатив, реалізованих у минулі стратегічні періоди.
2. Визначення поточного профілю організації.
3. Оцінку наявного формату стратегічного управління з погляду ступеня його формалізації, специфіки, ефективності та інструментальної бази.

Для детального аналізу впливів чинників із зовнішнього оточення використовується процес калібрування поведінки споживача.

Етап побудови дворівневої системи факторів формування шаблонів поведінки споживача та сценаріїв її розвитку складається з таких рівнів:

- 1) Оцінка поточної та потенційної взаємодії ритмів у впливах соціального мікросередовища, маркетингових і особистісно-психологічних факторів мікросередовища індивіда під впливом макропартнерів контекстного середовища.

2) Виявлення наявних і потенційних мотиваційних категорій і часткових мотивів, а також можливостей споживання молочних продуктів. На етапі ідентифікації поведінки типів споживачів необхідно встановити причинно-наслідковий зв'язок «шаблони поведінки – фактори середовища індивіда».

Такий підхід передбачає попереднє прогнозування й формалізацію впливів середовища підприємства, подальше розроблення часткових оптимальних за споживачем стратегій, за допомогою методів «тонкого підходу», а також розроблення часового ряду оптимальних багатокомпонентних стратегій з урахуванням можливостей і загроз зовнішнього середовища підприємства. При цьому, «тонкий підхід» до наявних шаблонів поведінки споживача означає найбільш повне задоволення й посилення наявних мотивів споживання продукції, яку виготовляє підприємство.

Таким чином, варто виділити кілька основних підходів до визначення сутності стратегічного управління медичним закладом: системний, процесний та ситуаційний. Так, з одного боку, стратегічне управління медичним закладом розглядається як самостійно діюча система, яка передбачає аналіз стану усіх сфер функціонування закладу. З другого боку, стратегічне управління закладом є процесом реалізації розроблених заходів, спрямованих на досягнення ефективного економічного розвитку цього підприємства. З третього – стратегічне управління повинно ґрунтуватись на постійному аналізі й розумінні ситуації, динаміки її зміни.

Тому головними цілями наміченого стратегічного розвитку комунального закладу «Міжобласний центр медичної генетики і пренатальної діагностики імені П.М. Веропотвеляна» мають стати:

1) підвищення конкурентоспроможності установи на основі забезпечення високого рівня якості та доступності спеціалізованої медичної допомоги, використання унікальних технологій діагностики та лікування;

2) забезпечення прикріпленого контингенту необхідними видами та обсягами медичної допомоги, розвиток високотехнологічних видів медичної допомоги, розширення можливостей для обслуговування пацієнтів на договірній основі;

3) забезпечення інтегрованої медичної допомоги пацієнтам – організація лікувально-діагностичного процесу на всіх етапах згідно принципу «замкнутого циклу» і під єдиним професійним керівництвом;

4) інноваційний розвиток медичного закладу за різними напрямками медичної діяльності;

5) підвищення компетентнісного рівня співробітників в професійному та правових аспектах;

б) забезпечення ефективного управління медичною та підприємницькою діяльністю медичного закладу на основі оптимального розвитку та раціонального використання ресурсів, впровадження сучасних управлінських технологій.

Для вирішення поставлених завдань доцільно виділити наступні можливі стратегії розвитку медичного закладу:

1. Структурна реорганізація, що включає перегляд складу та потужності підрозділів, підвищення ефективності використання основних ресурсів, створення консультативно-діагностичного поліклінічного центру, розширення лабораторно-діагностичної бази, посилення взаємодії між підрозділами медичного закладу.

2. Проведення кадрової політики, побудованої на сучасних принципах управління людськими ресурсами, що включає зміну системи оплати праці, інвестування в розвиток кадрового потенціалу, зростання ефективності праці на основі підвищення його техніко-технологічної озброєності.

3. Розвиток інноваційного потенціалу – розробка та використання стандартів медичної допомоги, розширення високотехнологічних видів допомоги, розробка та впровадження нових методів лікування і організаційних технологій, що базуються на використанні маршрутизації пацієнтів, принципів «єдиного лікуючого лікаря», «замкнутого циклу» тощо.

4. Підвищення ефективності системи управління – реалізація маркетингового підходу, принципів стратегічного планування, управління якістю, застосування організаційно-управлінських технологій, розвиток підприємницької діяльності, введення системи інформатизації базових процесів організації роботи та управління установою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: [монографія] / В.С. Пономаренко, О.М. Тридід, М.О. Кизим. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2010. – 328 с.
2. Забродська Л.Д. Стратегічне управління: реалізація стратегії: [навч. посібник для студ. екон. спец.] / Л.Д. Забродська – Харків: Консул, 2010. – 208 с.
3. Ліпец Ю.В. Впровадження стратегічного менеджменту на підприємствах України як прогресивного напрямку їх розвитку / Ю.В. Ліпец. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipdo.kiev.ua/files/articles/but4.pdf>
4. Семенов А.Г. Фінансова стратегія в управлінні підприємством: [монографія] / А.Г. Семенов – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2008. – 156 с.

*Голяченко С.С.
магістрант
Інституту інноваційної освіти
Київського національного університету
будівництва та архітектури
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ПРОБЛЕМА ПЛІННОСТІ КВАДРІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗМІН

Формування та розвиток сучасної економіки в Україні характеризується надзвичайно швидкими темпами зміни бізнес-середовища, викликаних технологічними інноваціями, інтенсивним розвитком нових галузей та видів діяльності, змінами у потребах споживачів, посиленням конкуренції. За цих умов зростає роль персоналу, його здатності розвивати свій трудовий потенціал і використовувати потенційні можливості у сфері праці для досягнення цілей підприємства.

У наш нестабільний час кадри мають вирішальне значення. На плаву втримаються тільки ті компанії, які використовують людський ресурс на повну потужність.

У розвинутих країнах світу поняття «кадри» було замінено терміном «персонал», а, починаючи з 1970-х рр. поширення отримало поняття «людські ресурси». Це обумовлено усвідомленням економічної доцільності інвестицій у людину, орієнтацією на розвиток її вмінь, здібностей та навичок [5, с. 18-21].

Зараз світ змінюється швидше, зміни зачіпають різні сфери діяльності підприємств [4, с. 18]. Це свідчить, що персонал повинен отримувати знання в різних областях. Досягнення успіхів у вимагає змін у розвитку не тільки нових навичок персоналу, а й нових і більш привабливих кар'єрних висот. Поряд з цим, організаціям необхідно приділяти увагу формуванню лідерських якостей, структурним питань, культурному різноманіттю, технологій і збагачення досвіду співробітників з використанням нових і більш цікавих методів роботи [7, с. 902]. З огляду на темпи змін і постійну необхідність адаптуватися, не викликає подиву той факт, що керівники великих компаній визначили створення організації майбутнього в якості найбільш важливого завдання на 2020 рік.

Останнім часом стало остаточно ясно, що перецікувати цю невизначеність і волатильність марно, а треба пристосовуватися. І це вимагає радикальної зміни процесів і інструментів управління людськими ресурсами. В умовах, що посилилася невизначеності служба персоналу (відділ організаційного розвитку, управління і т. п.) повинна остаточно перестати асоціюватися зі стабільністю, контролем і

довгостроковим плануванням. В організаціях, які краще за інших уміють виживати і розвиватися в умовах невизначеності, підрозділи по персоналу – найбільш рухливі, інноваційні та технічно підковані. Сучасні менеджери по кадрах – це швидкі та ефективні менеджери проектів, продавці і переговорники, технарі і математики. Зараз все частіше компанії віддають рутинні адміністративні та контролюючі функції (оформлення документів, розрахунків і нарахування заробітної плати) в інші департаменти (наприклад, юридичний, бухгалтерію, канцелярію, службу внутрішнього контролю). Все це робиться для того, щоб максимально прискорити HR-команди, позбавивши їх від зайвого вантажу [3].

Кожне підприємство рано чи пізно приходиться до висновку, що персонал – це її головний ресурс. У сучасному конкурентному середовищі складно чимось кардинально відрізнитися від конкурента: усі ресурси майже однаково доступні на ринку. Тому кілька років тому почала дуже активно розвиватися тенденція вкладання коштів у розвиток персоналу. Для більш чіткої організації системи управління персоналом на підприємстві розробляють концепцію управління персоналом, що деталізує напрямки кадрової політики, які прийняті в стратегічному плані розвитку підприємства. Мета концепції управління персоналом – створення системи, що ґрунтується, в основному, не на адміністративних методах, а на економічних стимулах і соціальних гарантіях, орієнтованих на зближення інтересів працівника з інтересами підприємства в досягненні високої продуктивності праці, підвищенні ефективності виробництва, одержанні найвищих економічних результатів діяльності підприємства [1].

Поняття плинності кадрів на підприємствах є невід’ємним та невідворотним: працівники влаштовуються на роботу, працюють, прилаштовуються до умов праці або звільняються і шукають інші місця роботи. Процес плинності кадрів відбувається через те, що або умови не підходять роботодавцю, або ж працівнику [6]. Тому при визначенні проблем, які спричиняють плинність кадрів можна виділити наступні, найбільш актуальні на сьогодні:

- це незахищеність самого персоналу;
- досить складні та напружені умови роботи;
- нестійкий та несформований корпоративний клімат;
- незабезпеченість працівників соціальним пакетом [2].

Відсоток співробітників, які йдуть, сильно залежить від тієї індустрії, де працює компанія. Також на це впливають особливості ринку праці регіону: в мегаполісах рівень плинності вище, ніж в маленьких містах або сільській місцевості.

Важливим фактором, що впливає на плинність кадрів, є вік самої організації і на якому етапі вона перебуває – становлення чи занепаду.

Це обумовлено безліччю причин – від умов праці в нових фірмах і до досвіду, який встигають накопичити великі холдинги в питаннях підбору персоналу. Вважається цілком нормальним, якщо в перші місяці функціонування компанії, показник плинності кадрів значно перевищує норми по галузі.

Як вважає Венді Харман, професор з Truman State University (США), не існує «ідеального» показника плинності персоналу: все залежить від галузі, від розміру компанії, від загальної економічної кон'юнктури. Головне для фірми – щоб плинність кадрів не перетворилася в витік мізків [8].

Отже, сучасні швидкі перетворення бізнес-середовища змушують підприємства формувати ефективну систему управління персоналом. Актуальною проблемою в управлінні персоналом є питання плинності кадрів та використання управління, що базується на взаємодії та впливі на працівників. При цьому основними завданнями застосування підходів до управління персоналом має бути: формування корпоративного клімату; підвищення продуктивності діяльності; ефективне навчання і розвиток персоналу; поліпшення якості трудового життя; стимулювання креативності працівників; підвищення сприйнятливості та адаптивності персоналу до нововведень; забезпечення працівників соціальним пакетом; забезпечення балансу інтересів підприємства та працівника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом: [підручник] / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.
2. Бала Р.Д. Роль органу управління персоналом у вирішенні проблем плинності кадрів на підприємствах в умовах зростаючої міжнародної трудової міграції молоді//Молодий вчений (2018) № 2. С. 678-681.
3. Батяева Р.И., Дзукаева Д.М. Кадровая политика предприятий в мире VUCA // Экономика и бизнес: теория и практика. 2018. № 7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kadrovaya-politika-predpriyatiy-v-mire-vuca> (дата обращения: 13.01.2020).
4. Гартованная О.В., Колоденская В.В. Перспективные направления по совершенствованию системы управления персоналом // Экономика и бизнес: теория и практика. 2018. № 1. С. 18-20.
5. Грідін О.В. HR-менеджмент в сучасних організаціях: особливості та перспективи впровадження / О. В. Грідін // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2017. – Вип. 185. – С. 160-172. – URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
6. Гудзь М., Аталай А. Шляхи розв'язання проблеми плинності кадрів на промисловому підприємстві // European journal of economics and management 2019(5) 2/22 URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_2/22.pdf
7. Хетагурова И.Ю., Хетагурова Т.Г., Дзукаева Д.М. Кадровая политика в рамках нового технологического уклада «Индустрия 4.0» и «Общество 5.0» // Экономика и предпринимательство. 2018. № 2 (91). С. 01-903.

8. Плинність кадрів в бізнесі – проблема чи можливість? URL: <https://hr-security.ua/ua/plinn%D1%96st-kadr%D1%96v-v-b%D1%96znes%D1%96-problema-chi-mojliv%D1%96st>

Кацемір Я.В.

*старший викладач кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу
Херсонського державного аграрного університету
м. Херсон, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ТУРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Прогресивний розвиток всіх сфер економіки багато в чому залежить від інноваційних процесів, які зачіпають не тільки галузь науки і технологічної сфери, а й безпосередньо пов'язані з соціально-економічними перетвореннями. Інновації в туристичній галузі слід розглядати як заходи, що мають якісну новизну і призводять до позитивних зрушень, що забезпечує стале функціонування і розвиток галузі в регіоні та в державі в цілому. Наприклад, створення і реалізація туристичних проектів, що не приносять прибутку спочатку, може активізувати розвиток туризму і тим самим стати джерелом створення нових робочих місць і зростання доходів населення. На сучасному етапі розвиток туристичної галузі сприяє появі все нових і нових видів туристичного продукту. Туристичний продукт проявляється в різних процесах і явищах, зв'язках і відносинах, що визначає необхідність його класифікації за різними ознаками, що залежать від конкретних практичних цілей туристів. Відповідно до цільової спрямованості туризму можна виділити наступні основні його види (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні види туризму

Класифікація	Вид туризму
1	2
Подієвий туризм	Весільний Військово-патріотичний Новорічний
Соціальний туризм	Інвалідний Дитячий Молодіжний

1	2
Спортивний	Водний Кінний Гірський Лижний Велосипедний Пішохідний
Культурний туризм	Екскурсійний Музейний Науковий Освітній
Інші види	Пляжний туризм Пригодницький туризм Лікувально-оздоровчий туризм Екологічний туризм Діловий туризм Круїзи Сільський туризм Шоп тури Автомобільний туризм Транзитний туризм

До порівняно молодих, інноваційних видів туризму можна віднести такі, як: [1, с. 162]

Сільський туризм – туризм, метою якого є відпочинок в сільській місцевості, проживання в сільських (або наближених до них) умовах;

Релігійно-паломницький туризм – припускає знайомство з історією різних святих місць, життям і побутом святих. Паломницький туризм являє собою різновид релігійного туризму, передбачає здійснення паломництва до святих місць.

Гастрономічний туризм – туризм для любителів смачної, вишуканої їжі.

Фототуризм – передбачає поєднання відпочинку з професійної фотосесією;

Інвалідний туризм – вид туризму, призначений для людей з обмеженими можливостями;

Космічний туризм – припускає польоти в космос або на навколоземну орбіту в розважально-пізнавальних або науково-дослідних цілях.

Практично всі перераховані вище види туризму можуть бути реалізовані у вигляді внутрішнього та виїзного туризму.

Незважаючи на таке розмаїття видів туризму, на можливість їх реалізації в Україні негативно впливає безліч факторів.

Ключова проблема вітчизняного туризму полягає в дороговизні відпочинку у власній країні. Це відноситься і як до високих цін на проживання, обслуговування, і до високих цін на транспорт. Цими нюансами вітчизняного туризму користуються багато закордонних операторів, пропонуючи на ринку величезну кількість пропозицій дешевого відпочинку в країнах Туреччини, Греції, Єгипті, Італії, Іспанії, де рівень сервісу значно перевищує той, що можуть запропонувати курорти України. І, як правило, через високий рівень конкуренції туроператорів, ціни на такі турпродукти кричущо низькі. Нерозвинена інфраструктура, брак готелів різного класу також гостра проблема вітчизняного туризму.

Далі можна торкнутися он-лайн бронювання. Так, це дуже зручно для туристів, але в разі, якщо туристу не буде надана та чи інша послуга, до кого висувати претензії і звертатися за компенсацією?

Проблеми ж закордонного туризму, як правило, мають зовсім інший характер. До таких проблем можна віднести сезонність туризму в країнах Середземномор'я, тенденцію до постійного зростання концентрації в прибережних районах і ін. Але ці проблеми зазвичай не стосуються неякісного сервісу і дорогих авіаперельотів.

В даний час одним з перспективних напрямків туризму є сільський туризм.

Національна туристична організація України оголосила 2020 рік – роком сільського туризму.

Сільський туризм є відносно новим і перспективним напрямком, що дозволяє туристам долучитися до традиційного укладу життя сільських жителів, спрямований на зміну побуту і діяльності туриста. Його мотиваційна особливість – знайомство і пізнання сільського укладу життя. Турист повинен брати участь в господарсько-побутовому житті приймаючої його сторони, з пізнанням традиційних видів ремесел або робіт. Сільський туризм дає можливість відпочинку для тих, хто з яких-небудь причин інші види туризму дозволити собі не може. Його привабливими рисами є чисте повітря, домашня атмосфера, незаймана природа, натуральні продукти, тиша і неквапливий побут.

До сільського туризму належить і екотуризм, і відвідання різних місцевостей і різних громад, тощо. Загалом це все що стосується автентичності, традицій, культури та природи у сільській місцевості.

Розвиток сільського туризму вирішує декілька задач:

- мінімізує міграцію з сільських територій до міст;
- забезпечує можливість працевлаштування сільської молоді, етнічних меншин, жінок та маргіналізованих груп;
- зменшує бідність;
- зберігає культуру та спадщину.

Незважаючи на те, що крім розвитку сільського туризму існують інші пріоритети, всі країни світу визнають його потенціал як засіб диверсифікації своїх продуктів в секторі туризму та індустрії гостинності.

Мабуть, найбільша потреба сектору – це підготовка мешканців села до вдосконалення своїх сервісних навичок та розвитку людського капіталу, який забезпечить сталий та збалансований розвиток сільського туризму. Крім того, здоровий розвиток сільського туризму вимагає встановлення та впровадження міжнародних стандартів, об'єднаних у комплексну систему якості дестинацій, яка функціонально відповідає сучасним потребам ринку і ефективно підвищує якість обслуговування та управління [2].

Сьогодні агротуризм розвивається дуже швидкими темпами і в деяких країнах привертає значну частину іноземних туристів. Як приклади можна назвати Італію, Ірландію, Францію, Швейцарію, Скандинавські країни, Іспанію – ці країни є визнаними лідерами по сільському туризму в Європі, прибуток від якого становить сотні мільйонів доларів [3, с. 39].

Відсутність готелів, нерозвинена інфраструктура села відіграють вирішальну роль. А якщо готелі і є, то рівень сервісу в них не дозволяє розмістити в них деякі групи туристів. І ця проблема веде до того, що туристи, які приїхали в українську глибинку відвідують сільську місцевість проїздом, тобто одноденними екскурсіями. А такий турист швидше за все не принесе доходу бюджету.

Роблячи висновок можна сказати, що для України поки що доступний одноденний туризм сільською місцевістю, хоча наша країна має в цьому напрямку величезний потенціал. Можна виділити певні закономірності розвитку туризму в багатьох країнах. Інтеграція цих закономірностей в наші умови дозволить перейти вітчизняній туристичній галузі на якісно новий рівень:

- Соціальний розвиток держави і його економічне зростання, приведуть до збільшення не тільки туризму в ділових цілях, але і пізнавального туризму.

- Інновації та якісне вдосконалення всіх видів транспорту здешевить поїздки.

- Збільшення числа найманих робітників, поліпшення їх матеріального стану та культурного рівня позитивно позначаються на їх працездатності і продуктивності. Також у них з'являється прагнення до духовних цінностей.

- Розвиток сфери послуг стимулює науково – технічний прогрес в різних сферах діяльності.

Важливо усвідомити, що високорозвинена держава повинна інвестувати кошти в дослідження своїх територій для оцінки туристичного

потенціалу, розробки програм розвитку туризму, різних проектів і необхідної інфраструктури курортних регіонів і туристичних центрів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Здоров А.Б. Економіка туризму: Підручник. Мелітополь, 2004. – 272 с.
2. https://agronews.ua/node/156999/?fbclid=IwAR1rCfgywg7JuKgJ0bVKUtiwPO_rvZmH4wTmz-y-5rQELj-e_MA-WyuPbCY
3. Горчаков Я.В. Агротуризм в Європе и США: опыт фермеров. Вестник овощевода. 2009. № 3. С. 39.

Колещук О.Я.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

РОЛЬ ЗНАНЬ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На етапі активного розвитку інноваційності інформація і знання є підґрунтям і основними факторами в конкурентній боротьбі. Накопичення, розвиток інформація і знання та управління ними стали найважливішим завданням для машинобудівних підприємств. Вступ людства в нову стадію свого розвитку пред'являє відповідні вимоги до проектування та формування управління інноваційністю.

Знання постійно відігравали велику роль у розвитку машинобудівних підприємств, але в сучасному турбулентному світі їх значення та потреба безмірно зростає. Це пов'язано з тим, що світ переходить на новий етап свого розвитку, основу якого складають економіка, заснована на знаннях – економіка знань. Її відмінна риса полягає в тому, що знання грають в ній вирішальну роль, а їх виробництво є джерелом зростання розвитку машинобудівних підприємств [1; 2; 3].

Сучасна система поглядів і принципів, орієнтованих на випереджальний інтелектуально-кренативно-інноваційний розвиток і використання потенціалу соціально-економічних систем. Це спосіб креативного мислення, спрямований на створення нових і неосвоєних продуктів і технологій.

Стрімкий розвиток сучасних ринкових відносин, формування позитивних тенденцій економічного зростання якості життя населення засновані на всебічному застосуванні досягнень економіки, побудованої на знаннях. Зростання ролі знань в економіці пояснюється декількома причинами, що наведено на рис. 1.

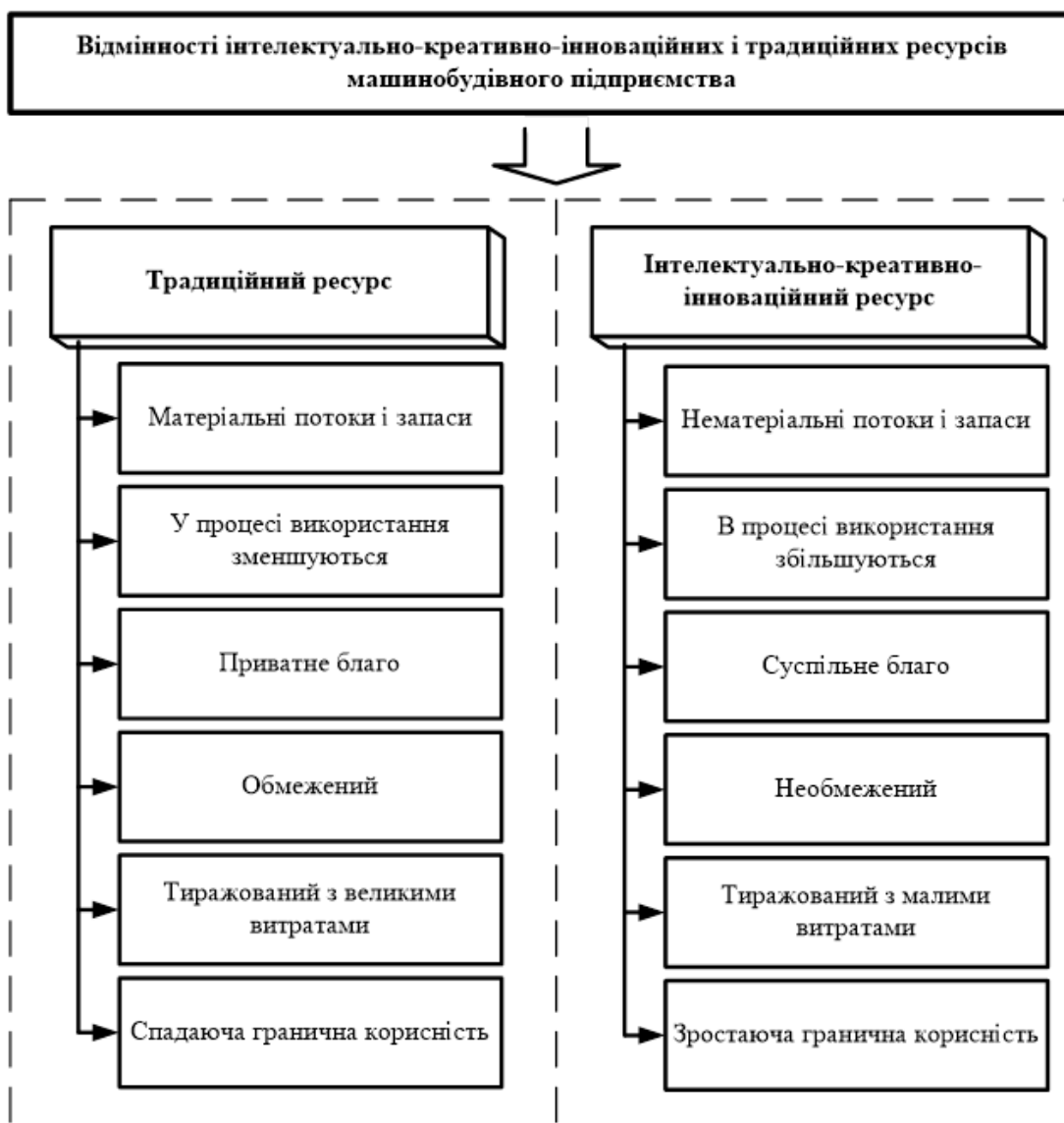
Рис. 1. Роль знань в процесі формування інноваційності машинобудівних підприємств

Знання та інформація, що формують інтелектуально – креативно – інноваційні ресурси мають ряд специфічних характеристик, що відрізняють їх від традиційних ресурсів. Ці відмінності перетворюють всю сучасну економіку. На рис. 2 представлені відмінності інтелектуально – креативно – інноваційних ресурсів від традиційних ресурсів машинобудівного підприємства.

Зіставлення традиційних ресурсів з інтелектуальними показує, що перші характеризуються, як правило, матеріальними потоками і запасами, в той час як для знань характерні нематеріальні потоки і запаси.

Таким чином, основними характерними і специфічними особливостями нового економічного ресурсу знань є їх глобальність, невичерпність, нематеріальність, мінливість, універсальність уявлення, інваріантність до засобів застосування та ін. На цих властивостях будується економіка знань.

Знання виникають внаслідок досягнення особистістю високого інтелектуального рівня, і в цьому відношенні знання рідкісні. Нові знання завжди створюються заради досягнення якоїсь мети.

Рис. 2. Відмінності інтелектуально-креативно-інноваційних і традиційних ресурсів машинобудівного підприємства

Важливою властивістю знань є їх цінність. У науковій літературі цінність знань визначається важливістю рішень в процесі формування інноваційності машинобудівних підприємств, прийнятих на базі цих знань. Важливість рішень, в свою чергу, залежить від ієрархії цілей, для досягнення яких приймається рішення. Ієрархія цілей в процесі формування інноваційності машинобудівних підприємств залежить від завдань в певний момент часу.

Таким чином, цінність знань в різні періоди часу різна і залежить від того, які завдання висувуються на перший план. В цілому цінність знань можна розділити на два види: безпосередню і потенційну. Потенційна цінність знань визначається можливістю їх використання для генерації нових знань і прийняття нових рішень в процесі формування інноваційності машинобудівних підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ареф'єва О.В., Штангрет А.М. Розвиток підприємств авіаційної галузі в контексті економіки знань [Текст]: монографія – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 242 с.
2. Прохорова В.В., Проценко В.М., Чобіток В.І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування : монографія. Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2015. – 291 с.
3. Штангрет А.М. Формування економіки знань в Україні: характеристика, оцінка та моделювання [Текст]: монографія. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 246 с.

Лісова Р.М.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

ОЦІНКА ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

На сьогоднішній день бурхливий розвиток цифрової економіки впевнено стає загальносвітовим трендом, який органічно поєднує в собі практично всі особливості сучасного економічного розвитку, що виражаються у формі інноваційної, інформаційної, мережевої економік та економіки знань. Акселератором формування і розвитку цифрової економіки став розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження цифрових технологій у підприємницьку діяльність.

Процеси впровадження нових технологічних рішень, розробка передових систем управління та зростання в динамічному конкурентному середовищі роблять цифрову трансформацію пріоритетною для бізнесу.

Міжнародна дослідницька компанія IDC (International Data Corporation) визначає цифрову трансформацію як підхід, за допомогою якого підприємства змінюють свої бізнес-моделі і бізнес-екосистеми, використовуючи цифрові технології і компетенції з метою завоювання нових ринків і для збереження поточних позицій [1].

Сьогодні існує велика кількість прогнозів щодо майбутнього цифрової трансформації. Так, за оцінками MacKinsey, реальними перспективами галузевого розвитку цифрової економіки стануть [2]:

- підвищення продуктивності праці на 45–55% за рахунок автоматизації;
- зменшення простоїв устаткування – на 30–50%;
- зниження витрат на технічне обслуговування – на 10–40%;
- скорочення часу виходу на ринок-на 20–50%.

Цифрова трансформація компаній здійснюється у трьох напрямках: по-перше, зміна технологій і методів взаємодії з клієнтами, по-друге, перетворення внутрішніх бізнес-процесів і третій напрямок передбачає зміну поточної бізнес-моделі. Незалежно від обраного шляху, необхідно володіти відомостями про поточний стан компанії, рівень її ІТ-розвитку та наявних можливостей управління змінами, вивчення цієї інформації веде за собою побудову моделі цифрової зрілості підприємства.

Оцінка рівня цифрової зрілості дає змогу зрозуміти поточний стан інвестиційної активності в ІТ-галузь та виявити можливості управління змінами, які необхідні в процесі цифрової трансформації. Відповідно до класифікації, розробленої дослідницькою організацією MIT Center, компанії поділяються за рівнем цифрової зрілості на наступні умовні категорії: новачки, цифрові модники, консерватори і цифрові інтелектуали [3]. Кожна категорія характеризується відповідними принципами та моделями інвестування в цифрові технології. В табл.1 наведена їх коротка характеристика.

Таблиця 1

Рівні цифрової зрілості компанії

Рівень зрілості	Інвестиції та управління ІТ	Особливості
1	2	3
Новачки	Низька інвестиційна активність в ІТ-галузь, ІТ-управління тільки формується.	Використовують базові ІТ-рішення в своїй діяльності, роблять спроби локального впровадження п нових технологій без ретельного аналізу можливих ризиків.
Цифрові модники	Висока інвестиційна активність в ІТ сферу.	Впроваджують найактуальніші ІТ-рішення, але не встигають модернізувати бізнес-процеси під дані рішення, практично не прораховують ризики, пов'язані з впровадженням нових ІТ-рішень.
Консерватори	Низький рівень інвестиційної активності в ІТ, можливий високий рівень управління.	Для прийняття рішення про впровадження нових ІТ застосовується підхід вичікування та бенчмаркінг, проводять ретельний аналіз ризиків.

1	2	3
Цифрові інтелектуали	Висока інвестиційна активність, цільове управління ІТ.	Компанії одні з перших впроваджують нові ІТ-рішення з врахуванням стратегічних цілей і завдань. Прораховують ризики, пов'язані їх впровадженням, часто приймають високоризикові рішення.

Джерело: розроблено автором на основі [2, с. 86]

З табл. 1 бачимо, що для здійснення переходу з однієї категорії в іншу, компанія повинна здійснити ряд трансформацій в сфері інвестування та управління ІТ. Для аналізу управління та можливостей оптимізації і модернізації технологічної інфраструктури необхідно цілісне розуміння архітектури організації. Удосконалення процесів управління змінами та суміжних з ними процесів також вимагає ретельного попереднього аналізу.

Однією з найважливіших складових підвищення цифрової зрілості підприємства є перетворення бізнес-моделі, що здійснюється в напрямку розширення коопераційних взаємодій, застосування багатосторонніх платформ і створення екосистеми бізнесу. Такий підхід дозволяє збільшити гнучкість підприємства як ключового фактора його конкурентоспроможності в умовах цифрової економіки та отримати необхідні для розвитку ресурси і компетенції [4, с. 48].

Отже, за сучасних умов господарювання проведення цифрової трансформації є необхідною умовою конкурентоспроможності підприємств. При визначенні пріоритетів і термінів здійснення перетворень слід враховувати нерівномірність цифрового розвитку різних галузей економіки. Оцінка цифрової зрілості підприємства визначає ключові напрямки необхідних перетворень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. What Is Leadership Digital Transformation? *Paragon* URL: <http://www.consultparagon.com/blog/what-is-leadership-digital-transformation> (Дата звернення: 12.01.2020).
2. Industry 4.0 at McKinsey's Model Factories. Get Ready for the Disruptive Wave. *McKinsey Digital*. URL: https://capability-center.mckinsey.com/files/downloads/2016/digital-4.0modelfactoriesbrochure_0.pdf (дата звернення: 12.01.2020).
3. Новичков Н., Долганова О., Новичкова А. Об оценки готовности компании к цифровой трансформации. *Общество и экономика*. 2018. № 8. С. 84-95.
4. Гилева Т. А., Цифровая зрелость предприятия: методы оценки и управление. *Вестник УГНТУ. Наука, образование, экономика. Серия экономика*. 2019. № 1 (27). С. 38-52.

Лункіна Т.І.
доктор економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївського національного аграрного університету

Охота Н.В.
студент обліково-фінансового факультету
Миколаївського національного аграрного університету
м. Миколаїв, Україна

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Протягом останніх років в Україні набула поширення концепція корпоративної соціальної відповідальності, яка представляє собою систему суспільних відносин із зацікавленими групами (стейкхолдерами), взаємодією з державою у вирішенні соціально-екологічних проблем.

Класичне визначення корпоративної соціальної відповідальності наводить Ф. Котлер: «Корпоративна соціальна відповідальність – це вільний вибір компанії на користь зобов'язання підвищувати добробут суспільства, реалізуючи відповідні підходи до ведення бізнесу і виділяючи корпоративні ресурси» [2].

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) поширюється на такі основні напрями: дотримання прав людини; дотримання вимог законодавства; ділова та корпоративна етика; захист навколишнього природного середовища; співпраця із зацікавленими сторонами; дотримання міжнародних норм поведінки; прозорість та підзвітність [3].

Згідно із аналітичним звітом Центру «Розвиток КСВ», більшість підприємств до соціальної відповідальності відносять: надання благодійної допомоги громаді, розвиток власного персоналу та прозоре ведення бізнесу. Лише третина компаній асоціюють здійснення екологічних проектів та участь у регіональних програмах розвитку із корпоративною соціальною відповідальністю. За даними експертів Центру найбільш інформованими про соціальну відповідальність є: будівельні компанії, підприємства, які відносяться до сфери зв'язку, засобів масової інформації, консалтингу, юридичних послуг, ресторанного та готельного бізнесу. Кожне підприємство при формуванні стратегічних напрямів визначає елементи корпоративної соціальної відповідальності, необхідні для реалізації свої інтересів та інтересів зацікавлених груп учасників. Це дозволяє підвищувати конкурентоспроможність та покращувати результати фінансово-господарської діяльності [6].

Активне запровадження програм корпоративної соціальної відповідальності українськими агрохолдингами свідчить про те, що КСВ стає

невід’ємною частиною їх корпоративної політики й стратегії. В компаніях започатковано нові підрозділи з КСВ або, як мінімум, визначено відповідальну за КСВ особу, розподілено ресурси на здійснення заходів КСВ, і встановлено механізми зворотного зв’язку. Як правило, розпочинають розвиток КСВ на підприємстві PR або HR відділ, що свідчить про важливість зовнішньої комунікації або відповідно посилення роботи з персоналом, створення додаткових стимулів до праці.

На основі проведених досліджень, з’ясовано основні напрями сфери впровадження корпоративної соціальної відповідальності в агрохолдингах України: розвиток громад, корпоративне управління, трудові відносини, охорона навколишнього середовища, якість продукції, управління постачальниками, прозорість тощо.

Варто виокремити ТОВ СП «НІБУЛОН», головне правило якого є чесність перед людьми, перед партнерами по бізнесу, банківською системою, перед суспільством. Тому головною перевагою є прозорі та законні методи здійснення господарської діяльності, відкритість і чесність. Діяльність компанії – один з показових у вітчизняних умовах приклад побудови корпоративної соціальної відповідальності. Так на кошти компанії ремонтуються школи та лікарні, отеплюються дитячі садки, ремонтуються дороги, відновлюється освітлення та водопостачання [5].

Ще одним яскравим прикладом розвитку КСВ в аграрному секторі є компанія ТОВ СП «Монсанто». Програма соціальних інвестицій «Україна – житниця майбутнього» була започаткована компанією «Монсанто Україна» у 2013 р. для підтримки ініціатив сільських громад. З того часу переможцями стали 17 соціальних проєктів для сільських громад 11 областей України. Фонд «Монсанто» є філантропічним відділенням компанії «Монсанто», яке працює заради значного та значимого поліпшення життя людей та зміцнення громад в усьому світі [4].

Також варто виокремити в Україні агрохолдинг «Кернел», який володіє найбільшим земельним банком, так площа земель компанії становить понад 600 тис. га. Соціальна мета компанії у сфері соціальної відповідальності – розвиток потенціалу людей, забезпечення охорони праці і здоров’я, створення умов для самореалізації і професійного розвитку співробітників, внесок у вирішення соціально значущих проблем і розвитку громад в регіонах присутності [1].

Варто відмітити, що з 2014 року працює благодійний фонд «Разом з Кернел», що систематизує проєкти і підвищує прозорість соціальної активності компанії, забезпечує надання адресної допомоги та фінансування проєктів у межах соціальних ініціатив Кернел. Щороку за участі представників місцевих громад фонд здійснює моніторинг цільового використання грошових коштів та ефективності реалізованих проєктів. У 2018 р. Полтавський маслоекстракційний завод «Кернел»

пройшов соціальний аудит на відповідність Кодексу поведінки BSCI (Ініціатива з соціальної відповідальності бізнесу). За результатами соціального аудиту МЕЗ отримав оцінку «А», що означає «відмінно».

Отже, корпоративна соціальна відповідальність формується як під впливом суспільства, так і самих підприємств, що прагнуть знайти свою нішу в конкурентному середовищі, збільшити кількість споживачів, зацікавити у співпраці потенційних партнерів та перспективних професіоналів-спеціалістів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кернел: агропромислова компанія : сайт. URL: <http://www.kernel.ua> (дата звернення: 09.01.2020).
2. Котлер Ф., Н. Лі Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства; Пер. з англ. С. Яринич. К. : Стандарт, 2005. 302 с.
3. Лазоренко О. Принципи корпоративної соціальної відповідальності: тенденції сучасного світового досвіду. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні : експертна думка. К. : Стилос, 2010. С. 10–28.
4. Монсанто – одна із найбільш соціально-відповідальних компаній URL: <http://www.monsanto.com/global/ua/newsviews/pages/monsanto-named-one-of-100-best-corporate-citizens.aspx> (дата звернення: 09.01.2020).
5. ТОВ СП «Нібулон» : сайт. URL: <http://nibulon.com>. (дата звернення: 09.01.2020).
6. Соціальна відповідальність бізнесу : принципи системної дії. Форум соціально відповідального бізнесу України К., 2007.

Набока Р.М.

*доцент кафедри менеджменту, маркетингу і туризму
Херсонського національного технічного університету*

Тітов М.А.

*студент
Херсонського національного технічного університету
м. Херсон, Україна*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СКЛАДСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ

У логістичному ланцюзі переміщення матеріальних потоків неможливе без концентрації в певних місцях потрібних запасів, для зберігання яких призначені склади.

Складові складської системи для кожного конкретного складу значно відрізняються один від одного, так само як і сама структура, що базується на взаємозв'язку елементів логістичного процесу.

Якщо розглядати склад як частину логістичного ланцюга, то необхідно забезпечувати успішне виконання основних функцій складу –

складування і зберігання, з мінімальними витратами при виконанні складських операцій. При формуванні складської системи потрібен індивідуальний підхід з урахуванням всіх супутніх чинників, щоб зробити роботу складу та всього логістичного ланцюга рентабельною.

Система складського обслуговування – це певним чином організована сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечують оптимальне розміщення матеріального потоку на складі і раціональне управління ним. Робота складського комплексу не може розглядатися поза логістичної системи, елементом якої він є. Структура системи складування будується з урахуванням її місця у виробничому процесі і номенклатури матеріального потоку, що переробляється [1, с. 52].

Оцінюючи ефективність роботи складу, можна розглядати її з двох сторін: в «широкому» розумінні цього слова, а саме підвищення якості функціонування логістичної системи, до складу якої входить склад, і в «вузькому» розумінні: ефективність роботи самого складського комплексу. Як критерій оцінки «широкої» ефективності використовується критерій мінімуму сукупних логістичних витрат, пов'язаних з наскрізним управлінням товарним і супутнім йому інформаційним і фінансовим потоком при забезпеченні необхідного рівня складського обслуговування. В якості інтегрального критерію «вузької» ефективності функціонування складу можна застосувати показник різниці доходів від роботи складу і величини наведених загальних складських витрат, які складаються з суми витрат на зберігання, поточне обслуговування запасів, страхування ризиків, пов'язаних із запасами.

Для ефективної організації роботи складського комплексу найважливіше значення має вибір системи показників, що відображають його діяльність, щоб кількісно оцінювати величину корисного ефекту від функціонування складського комплексу. Для оцінки безпосередньо складського приміщення зазвичай служать наступні характеристики [2, с. 95]:

- конструкція складської будівлі – форма, матеріал, з якого побудовані стіни і стелю, якість підлоги, висота будівлі і довжина прольотів між несучими колонами;

- зручність розташування, благоустрій території;

- наявність системи пожежної сигналізації і пожежогасіння;

- регульований температурний режим, наявність вентиляції, стійке електропостачання, наявність систем охоронної сигналізації та відеоспостереження;

- забезпеченість під'їзними залізничними та автомобільними шляхами, наявність майданчиків для відстою та маневрування автомобільної та вантажно-розвантажувальної техніки, наявність достатнього числа воріт, вантажних майданчиків на певну кількість площ зберігання;

– наявність офісних і допоміжних приміщень (туалети, душові, роздягальні тощо);

– забезпеченість необхідними засобами телекомунікації.

Для характеристики системи складського обслуговування в цілому використовуються наступні групи показників [3]:

1. Оцінка задоволення запитів в складських послугах. Цей інтегральний показник має визначальне значення для споживачів складських послуг;

2. Оцінка якості роботи складу. Важлива як для споживачів складських послуг, так і для їх виробників;

3. Оцінка ресурсів, використовуваних при роботі складського комплексу, і витрат з управління складськими запасами. Має визначальне значення для виробників складських послуг.

В якості інтегрального показника можуть бути прийняті сукупні фінансово-економічні результати діяльності складського комплексу (дохід мінус витрати). При цьому слід враховувати, що максимізація інтегрального критерію (цільової функції) може не збігатися з максимальними значеннями окремих локальних показників. Одним з можливих шляхів досягнення мети максимізації прибутку від функціонування складської системи є застосування методів векторної (багатокритеріальної) оптимізації (це процес одночасної оптимізації двох або більше конфліктуючих цільових функцій в заданій області визначення).

Для оцінки ефективності процесів транспортно-складських підрозділів підприємства доцільно використовувати комплекс показників, що дозволяють здійснити оцінку як якості обслуговування споживачів, так і ефективності функціонування системи логістики підприємства в цілому. Система показників ефективності функціонування складського комплексу надана в таблиці 1.

Кожен з розглянутих показників роботи логістики підприємства грає більш-менш важливу роль в залежності від конкретних ринкових умов.

В систему показників оцінки якості обслуговування необхідно включати також показники, що відображають помилки в організації та управлінні процесом виконання замовлень.

Популярним методом оцінки та аналізу ефективності функціонування будь-якої функціональної області логістики став метод КРІ (іключових показників ефективності). Дані показники створюються індивідуально для кожного підприємства у відповідність з різними його особливостями. В основному, визначаються кілька показників, які завжди можна прорахувати і за допомогою яких проаналізувати, наскільки якісно виконується робота (КРІ застосовуються не тільки до складу, але і до будь-якого відділу). При досягненні певного порогу КРІ,

проводиться аналіз поточної ситуації та формуються варіанти для усунення виниклої проблеми [5].

Таблиця 1

Система показників ефективності функціонування складського комплексу [4]

Група	Показники
1. Оцінка якості задоволення запитів споживачів складських послуг.	відношення числа виконаних в термін замовлень до загальної кількості запитів;
	відношення неповних і помилкових поставок до загальної кількості запитів;
	число рекламаций на складське обслуговування;
	рівень тарифів (вартість) складського обслуговування;
	час на виконання замовлення.
2. Оцінка якості роботи складу	пропускна здатність і вантажообіг складу;
	забезпечення виконання замовлень (точність підтримки рівня запасів, наявність запасів, дотримання умов зберігання тощо);
	рівень використання об'єму (площі) як відношення корисного об'єму (площі) складу до загального обсягу (площі);
	рівень механізації складських робіт;
	дотримання внутрішнього режиму роботи складу (втрати, псування, розкрадання та ін.);
	час на поповнення запасів, підготовку і комплектацію замовлень споживачів.
3. Оцінка ресурсів, використовуваних при роботі складського комплексу, і витрат з управління складськими запасами	оборотність запасів (термін і число оборотів);
	середній рівень запасів на складі;
	число операцій вантажопереробки в день;
	витрати на вантажопереробку, упаковку та інші послуги.

Аналізуючи складську діяльність можна зробити висновок, що складська логістика на підприємстві є одним з найважливіших елементів, що використовуються при здійсненні основної діяльності. Співробітники, що оптимізують роботу складу, повинні постійно розвиватися і впроваджувати нові технології в процесі розвитку компанії. На початковому етапі розвитку підприємству цілком може

вистачити одного орендованого приміщення, відведеного під склад, але далі при збільшенні обсягів виробництва збільшуються і запитувані вимоги, як в плані кількості, так і в плані якості складських площ. Підвищення рівня продуктивності провокує організацію на створення великих запасів (як основних, так і страхових), потрібно більше співробітників для своєчасного задоволення потреб. Чим більше співробітників стає, тим'я важче їх всіх контролювати. Люди починають робити помилки. У зв'язку з цим, з часом, виникає потреба в автоматизації складських процесів і функцій. Вводяться нові технології для більш ефективного використання складських площ. Всі ці питання вирішуються за допомогою складської логістики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гаджинский А. М. Современный склад. Организация, технологии, управление и логистика : учеб.-практ. пособие / А.М. Гаджинский. – М. : Велби: Проспект, 2015. – 176 с.
2. Кальченко А. Г. Логістика: навч. посіб. / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2010. – 148 с.
3. Карпова Н. П., Королев В. О. Роль складской логистики в обеспечении предприятия материальными ресурсами // Actualscience. – 2016. – Т. 2. – № 3. – 250 с.
4. Управління логістикою : розробка стратегій логістичних операцій : пер. з англ. ; за наук. ред. О. Є. Міхейцева. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. – 368 с.
5. Миротин, Л. Б. Логистика для предпринимателя : основные понятия, положения и процедуры / Л. Б. Миротин, И. Э. Ташбаев. – М. : ИНФРА, 2012. – 252 с.

Ноняк М.В.
*аспірант кафедри менеджменту
Європейського університету
м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Економічні умови сьогодення генерують нові жорсткі виклики до функціонування телекомунікаційних підприємств, що зумовлює постійне коригування їх стратегій організаційного розвитку задля швидкої адаптації до динамічних змін конкурентного середовища. Проблема уточнення теоретичних та методичних підходів до формування набору альтернативних стратегій організаційного розвитку їх фільтрації та відбору нині вважається доволі актуальною для телекомунікаційних підприємств. Вони мають певні часові та ресурсні

обмеження, тому, ключові стратегічні рішення мають забезпечувати нарощення конкурентних переваг та гармонійний розвиток. У такій площині, базисом процесу формування набору альтернативних стратегій організаційного розвитку, їх фільтрації та відбору повинен бути комплекс аналітичних інструментів, які ґрунтуються на багато-критеріальності, ієрархії та ранжуванні і який сприяє виявленню усіх можливостей, ризиків та загроз щодо різних варіантів подальшого організаційного розвитку.

Проблеми різних стратегічних рішень та альтернативі щодо організаційного розвитку підприємства висвітлені у публікаціях відомих дослідників, таких як Р. Аккофа, І. Ансоффа, Е. Вебстер, О. Віханського, О. Гудзь, О. Гривківської, П. Друкера, Й. Завадського, П. Іденбург, І. Крейдич, А. Мескона, Г. Мінцберг, А. Наумова, Н. Прокопенко, М. Портер, С. Судомир, А. Томпсон, Г. Хеміл Р. Фатхутдінова та інших.

М. Портер розглядав стратегію, як «наміри компанії зайняти конкурентну ринкову позицію в галузі та досягти стійкої та вигідної конкурентної переваги» [2]. У цьому ж форматі, Е. Фрімен визначає стратегію як «систему стратегічних програм, які відповідають інтересам стейкхолдерів, у ході досягнення організаційної місії» [3].

Оскільки ми визнаємо, що організаційний розвиток підприємства є складним утворенням, яке доцільно розуміти, як закономірний процес цілеспрямованих послідовних перетворень стратегічного характеру задля зростання результативності діяльності підприємства, то відповідно і стратегії організаційного розвитку підприємства окреслимо, як: сукупність стратегічних рішень та заходів щодо проведення необхідних якісних органічних змін цінностей, компетентностей, регламентів, організаційного дизайну та взаємодій, структури, організаційної поведінки та культури, системи організації праці та організаційного клімату підприємства з урахуванням конкретних зовнішніх та внутрішніх реалій.

Переважно науковці виокремлюють три рівні стратегій організаційного розвитку підприємств: трансформаційний, трансакційний та індивідуальний.

Одні науковці стверджують, що стратегії організаційного розвитку спричинені зовнішніми потрясіннями, інші переконані, що ці стратегії зумовлені внутрішніми чинниками та необхідністю адаптації. Зокрема, Р. Акофф визначає адаптацію, як «відклик на зміну (стимул), яка здібна реально чи потенційно зменшити ефективність поведінки системи, відгук системи, який перешкоджає її послабленню» [1, с. 139]. Тобто для стратегій організаційного розвитку необхідна не лише адаптація, але й проактивність. В наукових публікаціях проактивність окреслюється, як певна поведінкова установка, що зорієнтована на превентивність, ініціювання стратегічних змін. Проактивність стратегії організаційного

розвитку варто визначити, як гра на випередження, тобто, якщо адаптивність передбачає реагування на зміни, то проактивність ініціює здійснення превентивних заходів, що особливо важливо для телекомунікаційних підприємств. Так, проактивні стратегії впроваджують лідери: Google, Apple тощо.

Стратегії організаційного розвитку телекомунікаційного підприємства мають забезпечити: виявлення та структуризацію цінностей та інтересів підприємства; швидку адаптацію підприємства до неочікуваних змін конкурентного середовища; реструктуризацію та внутрішню інтеграцію структурних одиниць та усіх контактних аудиторій задля досягнення визначеної стратегічної мети; виявлення стратегічних зон впливу; компетентності персоналу та підприємства; модернізацію системи документів – регламентів підприємства; ефективність організаційних взаємодій підприємства.

Таким чином, можна стверджувати, що стратегії організаційного розвитку телекомунікаційного підприємства пов'язані із формуванням гармонійного організаційного дизайну, оптимізацією організаційних взаємодій, створенням ефективних бізнес-комбінацій, формуванням сприятливого організаційного клімату підприємства тощо.

Формування набору стратегій організаційного розвитку телекомунікаційного підприємства представляє собою сукупність різнопланових процесів пошуку, фільтрації, відбору найбільш пріоритетних напрямів його діяльності, виявлення нових можливостей для генерування стійких конкурентних переваг, забезпечення міцної конкурентної позиції.

Ключовими передумовами формування набору стратегій організаційного розвитку на телекомунікаційному підприємстві слід вважати: гнучкість менеджменту до стратегічних змін; готовність персоналу до перманентних адаптацій підприємства до коливань конкурентного середовища; наявність необхідних компетенцій щодо переходу підприємства на інший стратегічний рівень функціонування.

Реалізація стратегії організаційного розвитку на телекомунікаційному підприємстві покликана здійснювати зміни в наступних сегментах: зміни цінностей та інтересів підприємства; зміни орієнтирів та завдань функціонування підприємства; зміни організаційного дизайну; зміни функцій та принципів менеджменту; трансформація організаційної структури підприємства; перерозподіл обов'язків, повноважень, прав, відповідальності; оптимізація організаційних взаємодій підприємства; запровадження системи стратегічного контролінгу; модернізація мотивації працівників; нарощення компетентності персоналу та підприємства; удосконалення системи документів – регламентів підприємства; зміни в організаційній поведінці підприємства; модернізація організаційної культури підприємства; зміни в

системі організації праці підприємства; поліпшення організаційного клімату підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Акофф Р. Акофф о менеджменте / пер с англ. под ред. Л.А. Волковой. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 488 с.
2. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / пер. с англ. Е. Калининой. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2005. 715 с.
3. Freeman R.E. Strategic Management: a Stakeholder Approach. Boston : Pitman. 1984. 276 p.

Пудичева Г.О.
*кандидат економічних наук,
докторант кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

СУТНІСТЬ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТОКОВОГО ПРОЦЕСУ

Основним об'єктом дослідження та управління в логістиці є потоки. Потік являє собою один або множину об'єктів, які сприймаються як єдине ціле, існують як процес у певному часовому інтервалі та вимірюється в абсолютних одиницях за певний період часу. Потік є динамічним, його статичним станом виступає запас [1].

Як відзначають Н.Г. Філонов, Л.В. Коваленко та С.К. Дашинська, кількість потоків, що циркулює в системах, залежить від типу логістичної системи. Автори розрізняють сім видів потоків, а саме:

- 1) матеріальний потік;
- 2) інформаційний потік;
- 3) фінансовий потік;
- 4) потік послуг;
- 5) енергетичний потік;
- 6) потік транспортних засобів;
- 7) потік трудових ресурсів [2, с. 77].

На нашу думку, такий перелік не є вичерпним, оскільки сфера застосування логістичного підходу набуває поширення в управлінні підприємствами різних галузей.

В.І. Сергеев називає об'єктом дослідження та управління в логістиці основні та супутні або пов'язані з основними потоки в певному економічному об'єкті, що функціонує як система, розглядається як

єдине ціле та характеризується наявністю синергетичного ефекту [3, с. 4].

Потоки, так або інакше, пов'язані між собою, причому одні потоки можуть породжувати інші, утворюючи дуже складні системи [4, с. 22]. Аналізуючи потокові процеси як інструмент управління логістичної системи, О.М. Зборовська вказує на необхідність розгляду потоків у часовому вимірі, оскільки потоки у логістичних системах підлягають якісній трансформації в межах однієї форми потоку або в процесі переходу з однієї структури в іншу. Як приклад такої трансформації (переходу, перетворення) автор наводить для фінансових потоків перетворення коштів із готівкової форми на безготівкову для проведення різного роду розрахунків [5, с. 58]. Такого ж роду трансформацією є перетворення сировини на готову продукцію в рамках руху матеріального потоку.

Трансформація потоків відбувається в рамках певних бізнес-процесів підприємства. На нашу думку, варто розмежовувати поняття «потік» та «процес». Процес являє собою набір пов'язаних видів діяльності для досягнення певної цілі. Також під процесом розуміється сукупність певних видів діяльності всередині організації, які ставлять на меті досягнення загальної цілі та можуть продукувати певні результати (вихід процесу) з певних ресурсів (вхід процесу) [6, с. 152]. Поняття «потоковий процес» набуло досить широкого поширення в теорії логістики. Процес розглядається тут «як послідовна зміна станів, стадій розвитку, сукупність послідовних дій для досягнення якого-небудь результату» [7, с. 39-40].

О.М. Зборовська дає таке авторське трактування логістичного потокового процесу: «Логістичний процес можна уявити як взаємозалежну систему управління поточковими процесами на основі аналізу достатності ресурсів, вкладених у логістику, і прийняття управлінських рішень щодо доцільності та нарощування або зниження рівня фінансування логістики» [5, с. 59]. Однак, на наш погляд, наведене визначення не відображає суті даного поняття, оскільки не можна ототожнювати логістичний процес з системою його управління.

А.С. Радіонов під поточковими процесами розуміє цілеспрямований рух матеріальних та/або нематеріальних цінностей (інформаційних, трудових, фінансових, енергетичних потоків) від постачальника до споживача. Постачальниками та споживачами можуть виступати як самостійні суб'єкти ринку, так і їх структурні підрозділи. У той же час, автор ототожнює потокові процеси з потоками [8, с. 133]. На нашу думку, такий підхід також є невірним, оскільки потокові процеси пов'язані з певною діяльністю, а потоки за своєю суттю є певними об'єктами в процесі руху.

Наведемо авторське трактування логістичного потокового процесу. *Логістичний потоковий процес являє собою певні види діяльності з просування потоків різного виду від постачальника до споживача з метою задоволення його потреб.* Потоківий процес може бути пов'язаний зі зміною параметрів потоків, а також передбачати їх трансформацію.

Отже, розгляд логістичних потоків як об'єктів управління логістики заснований на використанні процесного підходу. Даний підхід спрямований на ефективне досягнення управлінських цілей за рахунок того, що всі види діяльності, які пов'язані з вирішенням проблем менеджменту інтегруються в єдиний ланцюг. Основним об'єктом управління є процес, тобто послідовність дій, спрямована на досягнення кінцевого, вимірного та конкретного результату [9, с. 190].

Таким чином, можна стверджувати, що основні та супутні потоки повинні розглядатися у єдності та взаємозв'язку в рамках функціонування логістичних потокових процесів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Пономарьова Ю.В. Логістика : Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 192 с.
2. Филонов Н. Г., Коваленко Л.В., Дашинская С.К. Анализ потоков в логистических системах. *Вестник Томского государственного университета.* 2007. № 300-2. С. 77–79.
3. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / Под общ. и научн. Редакцией проф. В.И. Сергеева. Москва: ИНФРА-М, 2005. 976 с.
4. Майорова І.М. Логістика в міжнародному бізнесі : Монографія. Маріуполь: Видавничо-поліграфічний центр ДВНЗ «ПДТУ», 2012. 390 с.
5. Зборовська О.М. Системне управління поточковими процесами промислового підприємства на підставі логістичного підходу : Монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2011. 312 с.
6. Alinejad S., Anvari A. The Mediating Effect of Collaborative Structure and Competitive Intensity on the Relationship between Process Management and Organizational Performance. *Iranian Journal of Management Studies.* 2019. Vol. 12. No. 1. P. 149-174.
7. Бюджетування як інструмент забезпечення життєдіяльності підприємства : Монографія / за ред. А.В. Череп. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 220 с.
8. Радионов А.С. Поточковий процес в системі управління промислового підприємства. *Транспортное дело России.* 2013. № 4. С. 133–134.
9. Чернобай Л.І., Дума О.І. Теоретичні основи формування процесно-структурованого підходу у менеджменті. *Сучасні проблеми економіки і менеджменту* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 10–12 листопада 2011 року, присвяченої 45-річчю Інституту економіки і менеджменту та 20-річчю Інституту післядипломної освіти Національного університету «Львівська політехніка». Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 189–190.

Сазонова С.С.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджмент
Державного університету телекомунікацій
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ КАДРОВОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ VUCA

Зміна умов функціонування сучасних підприємств, створення принципово нових видів бізнесу, що базуються на різних формах власності, конкуренція, яка потребує впровадження нових технологій і перебудови організаційних структур, істотно змінили принципи та методи управління персоналом в сучасних умовах. А необхідність постійного приведення у відповідність характеристик персоналу вимогам підприємства, часу та бізнес-середовища викликають потребу впровадження сучасних інноваційних методів управління.

Динаміка, непередбачуваність, невизначеність, складність і неоднозначність економічних умов, в яких працюють сучасні підприємства дозволяють вченим-економістам та експертам [2; 5; 6; 7; 8] вести мову про світ VUCA як сьогоденний контекст технологічних та інформаційних змін. VUCA є аббревіатурою англійських слів Volatility (нестабільність), Uncertainty (невизначеність), Complexity (складність) і Ambiguity (неоднозначність), яку придумали американські військові в 1990-ті роки. Пізніше термін VUCA було запозичено бізнесменами і стратегічними консультантами, коли шукали пояснення того, чому більше не виходить планувати, прогнозувати і підтримувати колишню стабільність в корпоративному світі [1]. На тепер використовується економістами, політологами, психологами та багатьма іншими вченими різних галузей для опису або відображення непрогнозованості, невизначеності, складності та неоднозначності загальних умов і ситуацій, що особливо актуалізує проблему для сучасної України. Особливого значення термін набуває для розвитку ідей стратегічного управління.

Глибокий сенс кожного елемента VUCA служить на користь зростання його стратегічного значення передбачення і розуміння, що однаково важливо для поведінки як груп, так й окремих осіб в організаціях. Мінливість – невід’ємна частина існування в умовах постійної економії кадрових ресурсів, їх подорожчання. Однією з основних тактичних завдань сучасних підприємств, є вдосконалення системи розвитку і використання персоналу в умовах VUCA середовища і переходу на принципи інноваційного управління [8].

Результативність сучасних інноваційних HR-технологій, застосовуваних в управлінні підприємством характеризує ряд загально-

прийнятих показників-індикаторів, до яких, перш за все, прийнято відносити рівень інноваційної активності підприємства, і, критерії інноваційного розвитку організації.

В організаціях, які краще за інших уміють виживати і розвиватися в умовах невизначеності, підрозділи по персоналу – найбільш рухливі, інноваційні та технічно підковані. Сучасні менеджери по кадрам – це швидкі та ефективні менеджери проектів, продавці і переговорники, технарі і математики [1].

Прикладом такого інноваційного методу стала компанія Adobe, яка щорічно в лютому стикалася зі зростанням числа співробітників, що звільняються за власним бажанням. Причина – в цей місяць корпорація проводила щорічне оцінювання ефективності роботи персоналу (Perfection Review – поширений в корпораціях варіант).

В компанії Adobe використовувався метод групового ранжирування для визначення продуктивності підлеглих: показники співробітників порівнювалися один з одним, після чого компанія виставляла їм оцінки (відмінно, добре або погано) у певній пропорції незалежно від фактичної продуктивності. Крім того, ефективність співробітників оцінювали не їхні безпосередні керівники, а загальний HR-відділ корпорації) [5].

В результаті компанія Adobe прийняла управлінське інноваційне рішення щодо системи роботи з персоналом під назвою Check-in. Управління ефективністю підлеглих стало безперервним та інтерактивним, яке включає постановку квартальних цілей, регулярні оцінки роботи і стимулювання кар'єрного росту. Тренінги з впровадження Check-in охопили 90% працівників Adobe. Корпорація зупинила плінність кадрів, кількість звільнених різко скоротилася [5].

Таким чином, першим в черзі процесів планування та управління персоналом, що піддаються капітальної реконструкції в сучасних умовах, варто відзначити управління результативністю. У світі VUCA ключові цільові показники встигають застаріти за квартал або навіть місяць, тому керівникам безглуздо чекати закінчення року для того, щоб звично обговорити зі співробітником, досяг він поставлених цілей чи ні [1].

Один з виходів – перейти на більш короткі цикли постановки і оцінки цілей: квартал, місяць або навіть тиждень. Є й інший шлях, який на перший погляд здається нелогічним: зменшення ваги бонусу в загальному доході співробітників, тобто перехід від управління рублем до управління словом (до регулярної зворотного зв'язку і продуктивної корпоративної культури). Тоді співробітники стануть менше переживати про те, що «знову все змінилося», і зможуть зосередитися на вирішенні актуальних завдань. Зокрема, свої підходи до управління результативністю зараз переглядають такі компанії, як Уральська гірничо-металургійна компанія, яка як раз і винайшла щорічну оцінку, яку всі так ненавидять [4, с. 125].

Нестабільна ситуація на національних, регіональних ринках, постійна невизначеність веде до частого перегляду бізнес-стратегій, реінжинірингу бізнес-процесів; потреби розробки і застосування нових управлінських технологій, у тому числі і щодо персоналу [3].

Нарощування показників плинності і руху кадрів, потреба у функціональній і чисельній адаптації персоналу до вимог змінної мінливого середовища ведуть до постійного ускладнення і підвищення трудомісткості виконання персоналом свої функцій, що у свою чергу підвищує вимоги до результативності роботи кадрових служб [3].

Виявлені чинники впливу на процеси стратегічного планування та управління персоналом формують реальну потребу у розробці, обґрунтуванні та застосуванні інноваційної стратегії кадрового управління на підприємствах в сучасних умовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Батяева Р.И., Дзукаева Д.М. Кадровая политика предприятий в мире VUCA // Экономика и бизнес: теория и практика. 2018. № 7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kadrovaya-politika-predpriyatiy-v-mire-vuca>
2. Гросул В.А. Сутність та особливості формування антикризової стратегії підприємства в умовах VUCA-світу / В.А. Гросул, О.В. Жиякова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 11. – С. 393-399. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_11_64. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-11_0-pages-393_399.pdf
3. Лизанець А.Г. Інноваційні підходи до здійснення функцій управління персоналом підприємства / А.Г. Лизанець, К.Й. Пугачевська // Інфраструктура ринку : електронний науково-практичний журнал. – Одеса, 2017. – Випуск 7. – С.143-149. http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/26.pdf
4. Мирзабекова М.Ю., Дзагоева Э. Р. Концепция создания системы антикризисного управления. В сборнике: EUROPEAN RESEARCH сборник статей победителей VIII международной научно-практической конференции. 2017. С. 118-126.
5. Підберезний К. Сказав – зроби: як в Adobe зупинили плинність кадрів завдяки випадковому «зливу» в пресу (2018) URL: <https://kfund-media.com/skazav-zrobuyak-v-adobe-zupnyly-plynnist-kadriv-zavdyaky-vypadkovomu-zlyvu-v-presu/>
6. Плинність кадрів в бізнесі – проблема чи можливість? (2018) URL: <https://hr-security.ua/ua/plinn%D1%96st-kadr%D1%96v-v-b%D1%96znes%D1%96-problema-chi-mojliv%D1%96st>
7. Танащук К.О. Дослідження специфіки кадрового прогнозування та сучасних тенденцій підготовки наукового та науково-педагогічного персоналу в Україні / К.О. Танащук, В.І. Загребнюк // Економ. журн. Одес. політехн. ун-ту. – 2018. – № 4 (6). – С. 80–88. <https://economics.opu.ua/ejoru/2018/No4/80.pdf>
8. Целютина Т.В. Управление развитием lean-персонала в условиях изменчивой VUCA среды образовательной организации // Научный результат. Экономические исследования. 2019. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-razvitiem-lean-personala-v-usloviyah-izmenchivoy-vuca-sredy-obrazovatelnoy-organizatsii>

Трішкіна Н.І.
кандидат економічних наук, доцент,
Хмельницький торговельно-економічний коледж
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Хмельницький, Україна

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ

У сучасному глобальному електронному середовищі постійно зростають обсяги інформації та знань, посилюється роль інформаційної економіки та інформаційно-комунікаційних технологій, підвищується економічний статус сфери послуг, кардинально змінюється життя та діяльність людини. Вирішальним чинником, що забезпечує реальне буття та життєдіяльність сучасного розвиненого суспільства є інформація. Людство невпинно просувається до інформаційної епохи, в якій велика частина економіки і бізнесу стають електронними та здійснюються в мережі Інтернет.

Інтернет з глобальною поштовою та інформаційно-пошуковою системи перетворюється на інструмент ведення сучасного бізнесу, заснованого на принципах мережевої економіки.

Електронний бізнес – ділова активність, що використовує можливості глобальних інформаційних мереж для перетворення внутрішніх і зовнішніх зв'язків компанії з метою створення прибутку [1, с. 13].

Електронний бізнес включає в себе якісно нові методи роботи компаній, що надає останнім можливість забезпечити конкурентні переваги за рахунок зменшення витрат на взаємодію, розширення ринків і сфери діяльності та виявлення нових каналів збуту, залучення нових та поліпшення обслуговування старих клієнтів, більшої мобільності та оперативності при прийнятті управлінських рішень.

Електронний бізнес було впроваджено у 1997 р. компанією ІВМ. Розвиток електронного бізнесу у світі має позитивний вплив на світову економіку, оскільки прискорює економічне зростання, знижує інфляцію, підвищує продуктивність, збільшує зайнятість. Основні компоненти електронного бізнесу наступні: технологія, знання, глобалізаційні процеси, інновації, віртуалізація бізнесу та ефективність.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій кардинально змінив обличчя світу, призвів до нових, нечуваних можливостей розвитку людської цивілізації. Це свідчить про те, що інформаційний вплив на державу, суспільство, людину є значно ефективнішим, ніж політичний та економічний.

Технологічний прогрес стає основою нового суспільства і це явно видно на прикладі розвинутих країн, що дозволяє провідним вченим

активізувати увагу на тому, що суспільство в нову епоху «стає електронним» [2].

З метою посилення позитивного впливу електронного бізнесу на економіку у 2000 р. Європейським Парламентом було прийнято Директиву 2000/31/ЕС, в якій зазначено основні принципи розвитку електронного бізнесу в Європі, зокрема: розвиток електронного бізнесу як революція в глобальній економіці; інформаційне суспільство для всіх, вільний допуск до всіх ресурсів електронної економіки; розвиток «цифрової» грамотності, особливо в школах; прийняття правових актів регулювання електронного бізнесу; підтримка розвитку електронного бізнесу в країнах ЄС [3].

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується фундаментальними змінами майже в усіх сферах буття людини: економічній, політичній, соціальній, культурній.

Сучасне матеріальне виробництво набуває розвитку в принципово нових умовах, серед яких, по-перше, наростаюче вичерпування природних ресурсів; по-друге, екологічна катастрофа, що насувається; по-третє, демографічний дисбаланс, по-четверте – зростаюча нерівномірність і розрив в економічному, індустріальному та інформаційному розвитку різних країн світі, і по-п'яте – прискорений розвиток наукових технологій та інформаційних процесів відбувається лише в деяких розвинутих країнах світу [4].

Прогнози розвитку електронного бізнесу в Україні найближчими роками, за даними Української асоціації директ-маркетингу (УАДМ), досить оптимістичні. Електронний бізнес в Україні розвивається у різних напрямках, найпопулярнішими видами електронного бізнесу є електронні крамниці, довідник-каталог (спеціалізований Web-сайт для проведення тендерів серед постачальників), сервіси замовлення квитків та бронювання готелів тощо.

Більшість компаній сьогодні в Україні вже мають власні Інтернет-сайти, що стали своєрідними вітринами, які репрезентують фірму та забезпечують ефективне двостороннє спілкування із зацікавленою аудиторією. У міру того, як компанії розширюють свою присутність у кіберпросторі, перед ними відкриваються нові можливості для отримання прибутку в рамках електронного бізнесу. Окрім представницької функції Інтернет-сайтів, компанії широко використовують різноманітні Інтернет-доповнення для ефективнішої взаємодії, наприклад, підключення постачальників та партнерів до баз даних з оперативною інформацією про товарні запаси, управління замовленнями в режимі реального часу, здійснення та обробку платежів, збір статистичної та маркетингової інформації і т. ін. Тобто можна сказати, що відбуваються процеси глобальної інтеграції між компаніями, а також більш тісного переплетіння бізнес-ланцюжків та бізнес-процесів. Ці процеси

відображаються в таких формах взаємодії, які вже перетворилися на самостійні сегменти електронного бізнесу.

В Україні в галузі електронного бізнесу більш успішними є вітчизняні компанії (Rozetka.ua, Prom.ua), у той же час особливості ведення електронного бізнесу передбачають наявність високого рівня конкуренції із зарубіжними компаніями (Aliexpress). Враховуючи швидкий розвиток підприємств електронного бізнесу, можна із впевненістю говорити про наявність великої кількості сильних сторін досліджуваної бізнес-моделі. Для повної реалізації усіх потенційних можливостей електронного бізнесу в Україні та світі повинні бути вирішені такі проблеми:

1) глобалізація робить доступнішими товари та послуги закордонних компаній, однак нормативного регулювання потребують питання, пов'язані з: визначенням реального місця походження підприємства та (або) пропонованих товарів і послуг; узгодження правил ведення бізнесу між різними країнами;

2) потребують узгодженості питання щодо правил нарахування та стягнення податків, а також використання платіжних засобів при укладанні електронної угоди;

3) проблема захисту прав інтелектуальної власності є доволі гострою в електронному середовищі, особливо це стосується товарів та послуг, що мають електронну форму існування, оскільки вони легко піддаються копіюванню, а отримана копія є повністю ідентичною оригіналу;

4) ведення електронного бізнесу у відкритих мережах вимагає ефективних і надійних механізмів, що гарантують безпеку всіх її учасників;

5) повна реалізація потенціалу електронної комерції вимагає універсального доступу – будь-яка компанія і будь-який замовник повинні мати можливість доступу до всіх організацій, що пропонують продукти і послуги, незалежно від географічного розташування або особливостей інформаційних систем [6].

Вивчивши загальносвітові тенденції електронного бізнесу та його особливості в Україні, варто відмітити, що він є драйвером як позитивних, так і негативних зрушень у вітчизняній економіці.

Позитивними наслідками розвитку електронного бізнесу в Україні є: 1) для населення: можливість повнішого задоволення потреб у товарах та послугах, що виробляються та надаються як вітчизняними, так і закордонними підприємствами; швидкий розвиток інфраструктури (служб доставки, Інтернет-провайдерів, диверсифікація засобів платежу); 2) для бізнесу: нові способи ведення бізнесу дозволяють значно мінімізувати витрати на проведення господарської діяльності; можливість використання зарубіжного досвіду ведення бізнесу;

можливість виходу на зарубіжні ринки; можливість виступати посередниками між іноземними виробниками та вітчизняними споживачами; зростання попиту на супутні щодо основаного виду діяльності товари та послуги; 3) для держави: надходження до бюджету у вигляді податкових платежів; нові робочі місця; вищий рівень задоволення потреб населення у товарах народного вжитку, і, як наслідок, в цілому більше задоволення життям в країні та владою зокрема.

Разом із позитивними сторонами варто відзначити, що розвиток електронного бізнесу поглиблює окремі проблемні ситуації, що мають місце в Україні. Зокрема, розвиток електронного бізнесу в міжнародному масштабі значно посилює конкуренцію у вітчизняному бізнес-середовищі та зменшує шанси вітчизняних підприємств на ведення прибуткової господарської діяльності у зазначеній галузі. На державному рівні потребують детальної законодавчої регламентації особливості ведення господарської діяльності в електронному середовищі, проблеми передачі та захисту конфіденційної інформації, розрахунків різними видами грошових коштів; оподаткування. Крім того, розвиток електронного бізнесу в Україні висвітлив низку проблем загально-економічного характеру, що потребують рішучих дій з боку держави. До них відносяться: 1) зубожіння населення; 2) низький рівень Інтернет-покриття та розвитку інфраструктури, особливо у районних центрах та селах; 3) комп'ютерна безграмотність значної частини населення України та відсутність елементарних знань англійської мови, необхідних для придбання товарів та послуг у зарубіжних компаніях.

Проведене дослідження дозволило висвітлити роль електронного бізнесу в економіці країни та вказати на проблеми повної реалізації усіх потенційних можливостей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дrajниця С.А. Електронна комерція [Текст]: Навальний посібник / С.А. Дrajниця. – Львів: Новий Світ-2000, 2013. – 182 с.
2. Кастель М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Текст] / М. Кастель. – М.: [б.и.], 2000. – 470 с.
3. Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку: Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради від 08.06.2000 № 2000/31/ЄС // zakon.rada.gov.ua.
4. Дубов Д. Інформаційна безпека в умовах впровадження електронного урядування / Д. Дубов // Вісник книжкової палати [Текст]. – 2006. – № 7, – С. 34-38.

Ясінська А.І.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аналізу
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

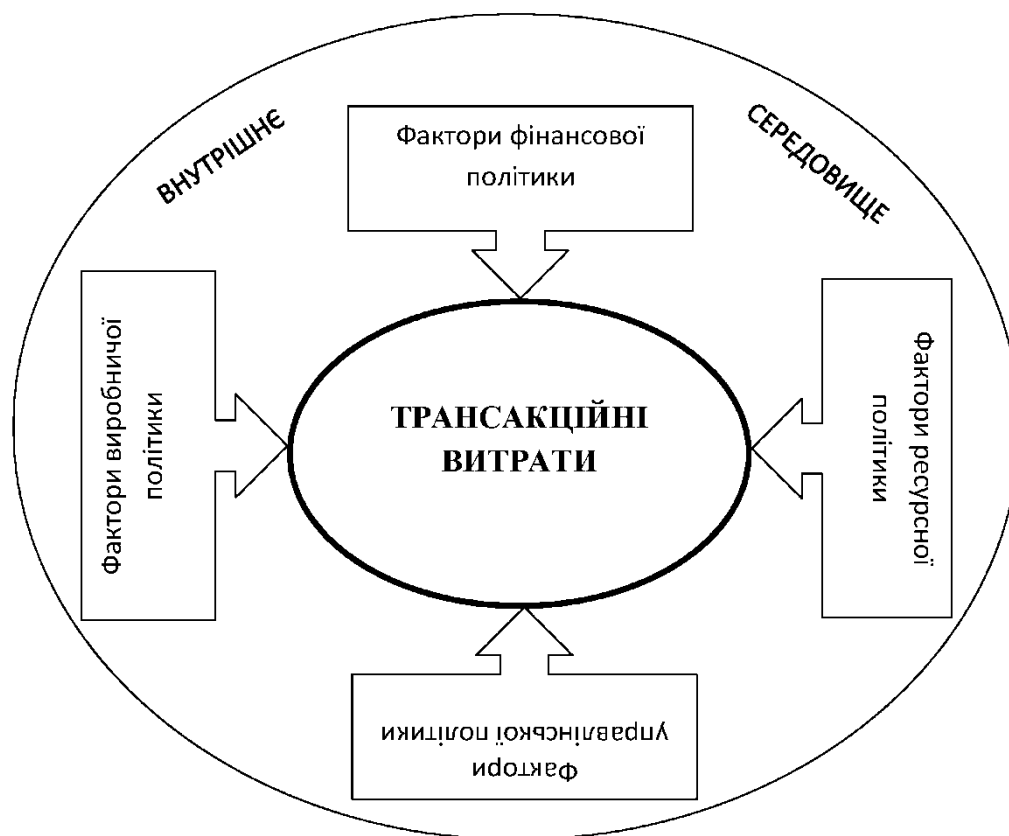
ГРУПИ ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Швидкоплинні умови господарської діяльності вітчизняних підприємств та складність умов середовища в якому вони функціонують значною мірою впливають на їх фінансові результати. Забезпечення належного рівня фінансової стабільності можливе завдяки використанню дієвих інструментів управління витратами з метою їх оптимізації. Витрати підприємства є одним з основних об'єктів в системі управління підприємством, і тому їхньому дослідженню в різних аспектах присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Дедалі більшої актуальності набуває питання управління трансакційними витратами, які виникають у різних сферах господарської діяльності: операційній, фінансовій, інвестиційній від моменту створення і до моменту ліквідації підприємства.

Трансакційні витрати є специфічними, діючими нормативними положеннями не передбачено і чітко не визначено їх відображення в системі бухгалтерського обліку. Тому, в більшій мірі облік трансакційних витрат зумовлений інформаційними потребами для управління підприємством, і більш детальну інформацію про склад, розмір та місце їх виникнення можна отримати з даних управлінського обліку. Переважна більшість трансакційних витрат є накладними і непрямими, тому їхнє відображення в системі управлінському обліку дає змогу здійснювати ефективне управління ними.

Процес управління трансакційними витратами передбачає не лише облікове відображення, аналіз, оцінку, контроль тощо, але й дослідження тенденцій їхньої зміни враховуючи вплив різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Визначення впливу факторів на величину трансакційних витрат, а також виявлення їх взаємозв'язків (який саме фактор впливає і яким чином спричиняє зміну (зростання/зменшення) трансакційних витрат) є надзвичайно важливим. Визначальними факторами, які дають можливість оптимізувати витрати, слід виділити фактори внутрішнього щодо підприємства середовища, основні групи яких наведено на (рис. 1).

Група факторів фінансової політики: платоспроможність, фінансова незалежність, стабільність, рівень рентабельності підприємства, показники безбитковості виробництва, показники дебіторської та кредиторської заборгованості, період окупності, тощо.

Рис. 1. Групи впливу факторів внутрішнього середовища на трансакційні витрати

Група факторів виробничої політики: виробнича потужність, якість продукції, сервіс для клієнтів, популярність марки (бренду), асортимент продукції, ноу-хау, логістика, наявність організаційних мереж, методи ціноутворення, спеціалізація, тощо.

Група факторів ресурсної політики: показники собівартості, кваліфікація персоналу, організація виробництва, гнучкість виробництва, рівень використання новітніх технологій та ІТ, інновації, гнучкість системи управління, кількість посередників, доступність сировинних джерел, умови поставок сировини, тощо.

Група факторів управлінської політики: вибір стратегії розвитку підприємства, функції, обов'язки та повноваження управлінського персоналу, методи та інструменти управління, контроль за виконанням поставлених завдань, наявність (відсутність) новітніх методів управління підприємством, тощо.

Варто зауважити, що окрім наведених груп факторів внутрішнього середовища необхідно також враховувати особливості господарської діяльності окремого підприємства. Для більш результативної оцінки величини трансакційних витрат доцільним є проведення факторного аналізу, який дозволяє визначити вплив кожного окремого чинника та

причинно-наслідкові зв'язки, що в подальшому дасть можливість виявити резерви та напрямки оптимізації цих витрат. Також на основі визначених факторів внутрішнього середовища, які здійснюють вплив на трансакційні витрати можна сформувавши певну систему показників, розрахунок яких дасть змогу визначити вагомість кожного окремого фактору та його вплив на господарську діяльність підприємства загалом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ясінська А.І. Формування механізму управління трансакційними витратами підприємства // Науковий вісник лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць – 2013. Вип. 23.3. – С. 319-324.
2. Ясінська А.І. Основні завдання управління трансакційними витратами підприємства в процесі реалізації специфічних функцій / Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: матеріали ІУ Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 2019. – С. 229-230.

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Бахур Н.В.
головний консультант
відділу регіональних стратегій
Національного інституту
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна

ДОЦІЛЬНІСТЬ СПЛАТИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ З ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Помітне місце серед додаткових податкових надходжень громад – займає акцизний податок з роздрібної реалізації тютюнових виробів. Завдяки коштам роздрібного акцизу органи місцевого самоврядування, вперше за багато років, суттєво збільшили видатки на оновлення комунальної інфраструктури та змогли здійснити значні обсяги робіт по будівництву та ремонту доріг, благоустрою, громадському транспорту, ремонту будівель, заходах з енергоефективності, освітленню вулиць, покращенню стану ЖКГ та інші напрями.

Існують проблеми, що становлять перешкоди для ефективного наповнення дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок надходжень від реалізації тютюнових виробів:

1. Нелегальний продаж тютюнових виробів. Податок не платять майже в кожному другому випадку кінцевої реалізації сигарет. Державній фіскальній службі (далі – ДФС) не вдається проконтролювати 80 тисяч точок роздрібного продажу [1].

2. Відсутність Плану заходів до Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 р. (ухвалено постановою Уряду 23 серпня 2017 р), яка мала на меті сформувати комплексний підхід протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів [2].

3. Не запроваджено автоматизовану систему контролю обігу підакцизних товарів «Електронна акцизна марка» [3], яка покликана унеможливити їх нелегальний обіг.

Заходи щодо покращення умов адміністрування даного податку та забезпечення від тіньових схем оподаткування сфери підакцизних виробів, а також для забезпечення контролю за своєчасною його сплатою:

– удосконалити адміністрування даного акцизу шляхом запуску автоматизованої системи «Електронна акцизна марка», яка дасть змогу контролювати процес виробництва та обігу сигарет, поступово зменшувати нелегальний обіг цієї продукції (щоб мати вірогідні дані щодо обсягів роздрібної реалізації тютюнових виробів в розрізі бюджетів місцевого самоврядування);

– розглянути в подальшому можливість включення «роздрібного» акцизу в основну ставку акцизу та запуску на рівні ДКСУ та ДФС автоматизованої системи розподілу надходжень від цієї частки акцизу між бюджетами місцевого самоврядування (місто, ОТГ, селище, село) з можливістю обміну даними між всіма суб'єктами процесу;

– розробити та прийняти План заходів з реалізації Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року;

– організаційно сприяти розповсюдженню мобільного додатку «Легальний акциз» на всій території України з метою виявлення продажу нелегальних тютюнових виробів (на прикладі Одеської області) [4].

– створювати робочі групи з організації сплати акцизу в громадах (за прикладом Теребовлянської ОТГ у Тернопільській області) [5] з метою вжиття заходів щодо виявлення та залучення до сплати до місцевих бюджетів платників акцизного податку з роздрібного продажу підакцизних товарів, які здійснюють діяльність на території громади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Інтернет-ресурс ЦЕНЗОР.НЕТ. URL: censor.net.ua/blogs/3109795/dfs_bezporadna_schodo_admnstruvannya_rozdrbnogo_aktsizu_z_tyutyunovih_virobv_45_kntsevo_realizats_v_tn.
2. Інтернет-ресурс Рубрика. Все по полицках. URL: rubryka.com/2019/01/16/ukrtyutyun-borotba-z-nelegalnym-obigom-sygaret.
3. Інтернет-ресурс ЦЕНЗОР.НЕТ. URL: rubryka.com/2019/01/16/ukrtyutyun-borotba-z-nelegalnym-obigom-sygaret.
4. Територіальні органи ДФС в Одеській області, URL: <http://od.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/378055.html>.
5. Сайт Теребовлянської ОТГ, URL: terebotg.in.ua/aktsyznyj-podatok-vazhlyve-dzherelo-napovnennya-byudzhetu-gromady.

Грабар М.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ТУРИЗМІ

Диверсифікація Інтернет-технологій стимулювала їх трансформацію із засобів автоматизації виробництва на платформу розвитку бізнесу. Активний розвиток мережі Інтернет сприяє формуванню мережових формувань, які суттєво впливають на сферу товарного обігу, тому Інтернет є не тільки місцем обміну інформацією, а й майданчиком для здійснення операцій купівлі-продажу як електронного контенту, так і матеріальних благ [1, с. 1011].

Значна частина інтернет-користувачів щодня зранку в першу чергу перевіряє свій мобільний телефон. Інтенсивному використанню телефонів сприяє швидкісний та якісний Інтернет й наявність на ринку значного асортименту бюджетних смартфонів. Тому якщо споживач не може дозволити собі придбати стаціонарний комп'ютер, ноутбук чи планшет, то найкращий варіант – смартфон.

Кількість користувачів смартфонів у світі у 2019 р. становила 3,3 млрд осіб, при цьому Азіатсько-Тихоокеанський регіон становив більше половини цього числа. Оскільки світовою тенденцією стає здешевлення та виробництво недорогих смартфонів, то прогнозується, що кількість користувачів до 2021 року досягне 3,8 млрд. осіб.

Найпопулярніші марки смартфонів у світі – Samsung і Apple, з ринковими частками 27% і 24% відповідно [2, с. 85-86]. Китайські фірми Oppo, Xiaomi, Huawei продовжують ставати більш помітними, як локально в Китаї, так і в глобальному масштабі займаючи 9,9%, 8,6% та 8,4% ринку відповідно.

Мобільна туристична реклама продовжує набирати обертів у силу постійної локалізації пристрою поруч із потенційними подорожуючими. Ключовим трендом мобільної туристичної реклами є її персоналізація – підбір пропозицій турпакетів відповідно до попередніх пошукових запитів. Згідно прогнозів медіакомунікаційного агентства Zenith до 2020 року 30,5% глобальних рекламних інвестицій припадатиме на мобільну рекламу в порівнянні з 19,2% в 2017 році, а у 2021 році вона може обігнати телерекламу [6].

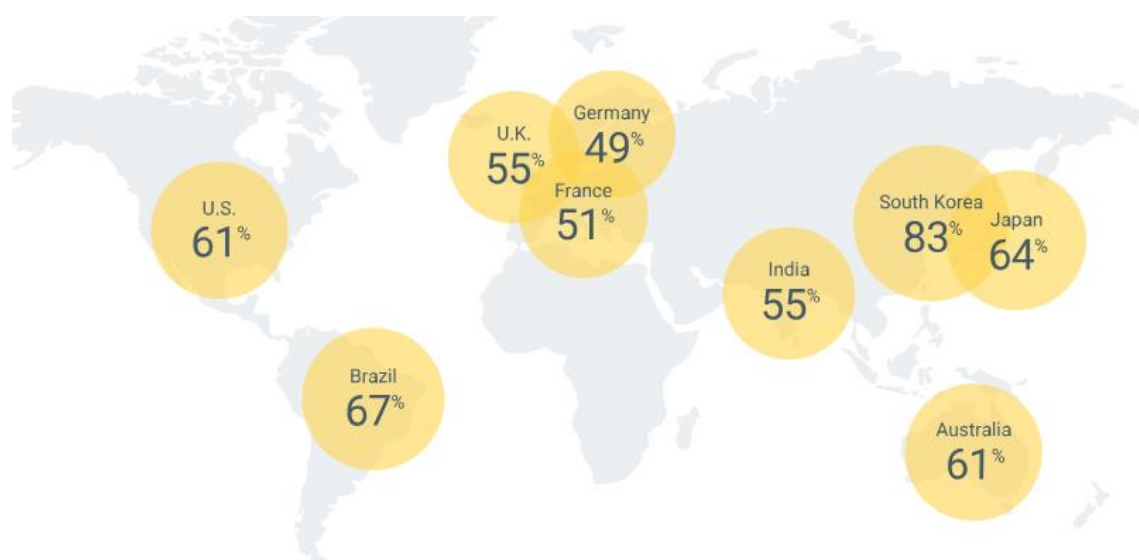
Еволюція смартфонів сприяла глибоким змінам у сфері туризму та відпочинку. Смартфони з відповідними додатками істотно змінили підходи туристів до планування подорожі. Механізм подорожей перетворився на постійну взаємодію з Інтернетом, постійним використанням

смартфонів. У Індії 87% пошуків подорожей минулого року відбувалися на мобільних пристроях, Бразилії – 67%, Японії – 59%.

У контексті користування смартфонами туристи очікують отримати індивідуальні пропозиції. Щоб бути ефективними, мобільні програми туристичного спрямування повинні враховувати мінливість інтересів користувача. Врахування, смартфоном, базової контекстної інформації, такої як місце та час, реалізація стратегії фільтрації дасть змогу створювати персональні пропозиції на основі вмісту, створеного користувачем (у тому числі й аналізі соціальних мереж).

Світовою тенденцією є зростання використання мобільних телефонів для пошуку туристичних атракцій, готелів, ресторанів. За даними Google Consumer Insights найбільше використовують смартфони для пошуку готелів і авіаквитків у Індії – 77% і 76% відповідно. Індійці є чемпіонами світу в галузі цифрових подорожей.

Найбільше подорожуючих, які використовують свій мобільний телефон для пошуку місць відпочинку зосереджено у Південній Кореї – 83% (рис. 1).

Рис. 1. Використання мобільного телефону для пошуку туристичних destinations, 2018 р. [5]

Популярність туристичних мобільних додатків згідно опитування Travelport Digital обумовлюється наступними агрегованими даними [4]:

- 58% людей користуються мобільними додатками для пошуку польотів;
- 53% використовують додатки, щоб знайти житло;
- 82% мандрівників заявили, що завантажуватимуть таку ж кількість або ще більше дорожніх програм, ніж минулого року;
- 35% люблять повідомлення про новинки додатків;

– 90% підприємств туристичної індустрії інвестуватимуть в мобільний додаток у наступному році;

– 60% туристичних брендів періодично оновлюють свої додатки.

Показником, що свідчить про популярність мобільних додатків є кількість завантажень. Sensor Tower's виділила три групи найпопулярніших туристичних додатків у світі залежно від джерела завантажень:

1) Overall Downloads;

2) App Store;

3) Google Play.

У двох групах, а саме Overall та Google Play першу позицію за кількістю завантажень посідає Uber. На платформі App Store найбільше було завантажено додаток Google Maps. У трійку лідерів у всіх підгрупах входить Waze та Where is My Train.

Використання мобільних телефонів для бронювання турів характеризується наступними даними [3]:

– 82% усіх бронювань подорожей у 2018 р. зроблено в режимі он-лайн через веб-сайт або мобільний додаток;

– 48% усіх користувачів смартфонів із задоволенням досліджують, бронюють та планують поїздки до нової дестинації за допомогою мобільного пристрою;

– 26% пошукових запитів відбувається з мобільного пристрою;

– 69% мандрівників кажуть, що із задоволенням використовують голосовий пошук, коли планують поїздки;

– 72% всіх мобільних бронювання мандрівників відбувається протягом 48 годин;

– туристичні компанії вкладають 70% своїх рекламних бюджетів у рекламу на мобільних пристроях.

Таким чином, можемо констатувати, що туристи люблять планувати поїздки за допомогою мобільного телефону, вважаючи його корисним для пошуку необхідної інформації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Марусей Т. В. Основні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 14. С. 1011–1015.
2. Hrabar M., Kashka M. Influence of mobile applications on tourism. The Potential of Modern Science: collective monograph. Volume 2. London: Sciemcee, 2019. 305 p.
3. eMarketer. URL: <https://www.emarketer.com> (дата звернення: 02.12.2019).
4. Travelers now prefer travel apps to web for search and booking. URL: <https://www.phocuswire.com/Travelers-now-prefer-travel-apps-to-web-for-search-and-booking> (дата звернення: 02.01.2020).
5. Google Consumer Insights. URL: <https://www.thinkwithgoogle.com/consumer-insights/consumer-travel-smartphone/> (дата звернення: 02.12.2019).
6. Zenithmedia. URL: <https://www.zenithmedia.com/> (дата звернення: 22.12.2019).

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ємець Б.В.

*старший викладач кафедри машиновикористання
та сервісу технологічних систем
Житомирського національного агроекологічного університету та
Центру професійно-технічної освіти
м. Житомир, Україна*

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ РОБОТИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА МІСЦЕВОМУ БІОДИЗЕЛІ

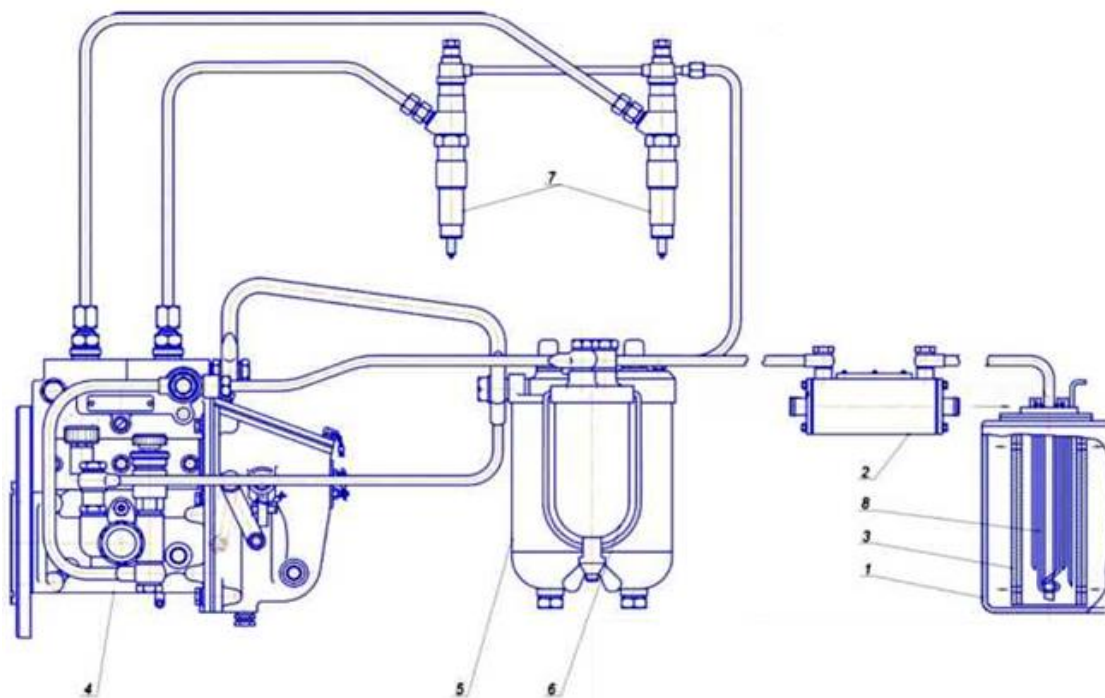
Україна належить до енергодефіцитних країн, оскільки забезпечена власними паливно-енергетичними ресурсами лише на 53% (імпортує 75% необхідного обсягу природного газу та 85% – сировини нафти і нафтопродуктів) Залежність від імпорту нафти більшість розвинених країн розглядають як проблему національної й енергетичної безпеки [1, с. 18].

Обсяги виробництва біодизелю, як місцевого палива, у світі стрімко зростають. Загалом дизельне паливо, виготовлене з нафти, дешевше ніж біодизель, проте різниця в ціні змінюється на користь останнього відповідно до «ефекту масштабу» (врожайності ріпаку, ефективності використання соломи і шроту, вартості хімічних інгредієнтів (метанолу і луку), глибини переробки гліцеринової води, тощо), а також внаслідок постійного зростання цін на нафту та завдяки урядовим субсидіям для виробників біодизелю. Зазвичай, ціна на біодизель нижча, ніж на нафтове дизельне паливо, але через заборону створення демпінгових умов, ціна буде незначно нижча від ціни на звичайний дизель [2, с. 1]. Сільськогосподарська культура, яку вирощують для використання в якості альтернативного палива (місцевого біодизеля) у Європі це, в першу чергу, – ріпак [1, с. 18].

Мета даної роботи – обґрунтувати основні техніко-економічні та екологічні показники роботи транспортного засобу на альтернативному місцевому паливі (ріпаковій оліві).

Ріпакова оліва має близькі енергетичні властивості по відношенню до дизельного палива, але її в'язкість більш як в 10 раз вище. Це створює деякі труднощі в організації робочого процесу дизеля, так як збільшує опір паливоподачі, зменшує продуктивність паливного насоса, тощо [3, с. 153].

Знизити в'язкість ріпакової оливи можна шляхом її підігріву (рис. 1, п. 2). Крім того в'язкість ріпакової оливи можна зменшити шляхом додавання метилового або етилового спирту. На рис. 1 показано конструкцію системи паливоподачі двигуна транспортного засобу, який працює на ріпаковій оливі.

Рис. 1. Конструкція системи паливоподачі двигуна, який працює на біопаливі (ріпаковій оливі): 1 – бак; 2 – нагрівач оливи; 3 – камера нагрівання; 4 – паливний насос високого тиску; 5 – фільтр паливний тонкої очистки; 6 – фільтр паливний грубої очистки; 7 – форсунки; 8 – нагрівальний елемент.

Біодизельне паливо (біодизель, МЕРО, РМЕ, RME, FAME, ЕМАГ, біо-нафта та ін.) – це екологічно чистий вид палива, який одержують із жирів рослинного і тваринного походження та використовують для заміни нафтового дизельного палива. Застосування біодизельного палива знижує викиди шкідливих речовин із відпрацьованими газами. Для дизельних двигунів із вихровою камерою (передкамерою) і безпосереднім упорскуванням таке зниження становить: СО – 12 (10)%, C_nH_m – 35 (10)%, РМ (тверді частинки) – 36 (24)%, сажа – 50 (52)%. Певне збільшення викидів NO_x можна компенсувати низкою заходів: зменшенням справжнього кута випередження впорскування палива, рециркуляцією відпрацьованих газів, подачею води на впуск [1, с. 20].

Розраховано ефективні техніко-економічні показники роботи дизеля Д-120 на дизельному пальному та ріпаковій оливі (табл. 1).

Аналіз табл. 1 доводить те, що впровадження ріпакової оливи в якості палива для двигунів не приведе до підвищення техніко-економічних показників у порівнянні з дизельним паливом.

Таблиця 1

Основні техніко-економічні показники роботи двигуна на дизельному пальному та ріпаковій оливі

Показник	Тип палива	
	дизельне паливо	ріпакова олива
Середній ефективний тиск, кПа	663,2	625,2
Ефективний коефіцієнт корисної дії	0,79	0,78
Ефективна потужність, кВт	22,1	20,7
Ефективна питома витрата палива, кг/кВт·ч	0,222	0,293

Поряд з цим річну економію можна отримати через те, що собівартість (C_p) ріпакової оливи як палива в останні роки на 15 ... 25% менша, аніж дизельного (C_d) [3, с. 153].

Розмір річної економії одержаної внаслідок впровадження нового палива для одного двигуна знаходимо за формулою:

$$E_p = (C_d - C_p) \cdot n, \quad (1)$$

де n – річне напрацювання двигуна, прийнято $n=2200$ мото·год.

$$E_p = (28 - 24) \cdot 2200 = 8800 \text{ грн.}$$

Строк окупності капітальних вкладень на доопрацювання двигуна для роботи на ріпаковій оливі можна розрахувати за формулою:

$$O = \frac{\sum C_{nm}}{E_p} = \frac{8000}{8800} = 0,9 \text{ року.}$$

де $\sum C_{nm} = 8000$ грн – капітальні вкладення на доопрацювання двигуна транспортного засобу для роботи на ріпаковій оливі.

Основний висновок з дослідження. Застосування біодизельного палива знижує викиди шкідливих речовин із відпрацьованими газами, а збільшити розмір річної економії (і одночасно зменшити строк окупності капітальних вкладень) одержаної внаслідок впровадження біодизеля (ріпакової оливи) для двигунів можливо, якщо дане паливо використати для більшої кількості транспортних засобів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Семенов В. Біодизельне паливо для України // Вісник Національної академії наук України. – 2007. – № 4. – С. 18-22.
2. Біодизель. [Електроний ресурс] / Режим доступу до джерела: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Біодизель>.
3. Ємець Б.В. Ефективні показники роботи та обґрунтування конструкції паливної системи трактора, який працює на біопаливі / Б.В. Ємець, В.І. Котков, О.І. Дубинецький // Збірник доп. І Всеукраїн. науково-прак. конф. «Біоенергетичні системи в АПВ» (Україна, м. Житомир, 16-17 листопада 2017 року). – Житомир, Вид. ЖНАЕУ, 2017. – С. 152-157.

Zhikhareva Alina
Post-graduate student
Institute of market problems
and economic-ecological researches of NAS Ukraine
Odesa, Ukraine

REGIONAL ANALYSIS OF ECO-CLUSTER INNOVATION POTENTIAL

Combining firms into clusters allows each of the participants to derive benefits from the synergy effect, that is, from the effect that occurs in the process of combining efforts for the sake of scale production. The difference between clusters and formal structures is that enterprises that are part of the cluster retain their independence and flexibility. At the expense of joint activity and, first of all, thanks to the expansion and acceleration of the innovation of production processes, enterprises achieve significantly higher productivity. Entrepreneurial activity promotes more efficient use of local resources, initiates the process of generating, disseminating and implementing innovative ideas at the same time both technological and organizational.

In a broad sense, a cluster is an agglomeration of firms and their suppliers, which allows you to create a locally concentrated labor market. By clustering firms, you can also strengthen the process of specialization and division of labor between firms (offering a much larger scale of operations for individual firms), attract buyers and sellers, reduce the cost of a unit of product produced through joint activities. It is also possible due to the eco-clustering of firms to reduce the cost of the unit of technical service provided to members of the cluster [1].

– the main economic effects that companies provide to their participation in the cluster:

- the effect of joint implementation of innovations: the most efficient functioning of a cluster can only be achieved if the cluster is innovative and knowledge-intensive;

- the effect of the use of outsourcing: the transfer of an enterprise on the basis of a contract of certain business processes or production functions to service another company that specializes in the relevant industry. The main source of cost savings through outsourcing is to increase the efficiency of the enterprise as a whole and the emergence of the ability to release the relevant organizational, financial and human resources to develop new directions, or concentrate efforts on existing ones that require increased attention.

- the effect of risk sharing among cluster participants.

- the effect of sharing infrastructure.

- The effect of reducing transaction costs: Within the eco-cluster, a common knowledge and information base is formed as a result of their flow between cluster enterprises, which reduces the specificity of a particular resource, and, consequently, transaction costs. In addition, the cluster reduces the cost of finding information, finding customers, negotiating, etc.

- the effect of forming a single commodity distribution base for each type of freight traffic.

At this stage, the formation of eco-clusters in Ukraine is necessary for a first-generation cluster policy, that is, the development of generally accepted «rules of the game» for the participants in the clustering process [6].

The most attractive for the development of the Danube region is the application of the creation of clusters in the field of agriculture, transportation systems and the protection and rehabilitation of people and the environment [5].

The national innovation cluster can provide the strategic priority direction of innovation activity in general and its specific component. The aforementioned Resolution of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine approved the Recommendations on the order of formation and functioning of innovative clusters in Ukraine, in which, in particular, the definition of innovation structure and innovation cluster, stated goals and objectives of national and industrial innovation eco-clusters [2].

The implementation of the pilot project “Agroindustrial eco-cluster for the development of beekeeping” 2019 begins in the Odessa region. Its implementation will improve the level of collection and processing of honey, as well as increase the competitiveness of the finished product.

During the meeting, the participants supported the initiative of the Ministry of Agrarian Policy regarding the feasibility of establishing an agro-ecological cluster «Frumushika», formed the relevant project decisions and defined the main directions of interaction of the parties [3].

In 2010, the Budjak tourism cluster was created. In 2012, the first agro-reclamation cluster of tourist destination «Gorbo-Gory» was presented. He was organized on the territory of Pustomyty district of Lviv region.

It became the first in Ukraine cluster, which was started by the cooperation of agrarian and tourist enterprises of the Pustomyty district of Lviv region and the city of Lviv.

Together with the Institute of Agriculture of the Carpathian region of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine and the Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named has already started work on the creation of an information platform, a summer camp for young people with master classes on blacksmithing and wood processing, a master-school for making cheese, spinning wool, producing home-made fruit jam, confectionery and jam, as well as conducting educational activities for schoolchildren and students about sustainable rural development [2].

The introduction of such projects will allow the creation of a highly developed market for recreational services, which will accelerate the integration of Ukraine into the European economic space.

The main objectives of the regional agri-environmental policy in the Danube region should be:

Development of regional specialization, which will allow to rationally use the developed natural-resource potential, create conditions for ecologically efficient use of agroecosystems, their reproduction and protection;

The widespread introduction of biotechnology and non-waste technologies in agriculture, ensuring the production of environmentally friendly products;

Solving social problems involving employment of able-bodied population, creating objects of ecological infrastructure in rural areas, raising the level of material well-being of rural residents.

Ukraine needs to foresee a number of actions within the framework of the Program for the Development of Organic Production in the Danube Region, namely:

To determine the development of organic production as an integral part of rural development policy;

To create a competitive environment in the organic production sector;

Reorient the program of budget support from the current for the long-term support of organic agriculture;

establish institutes of standardization of certification and labeling of organic products;

To ensure the scale of the organic production and industrial processing sector of environmentally friendly raw materials;

Promote formation of consumer demand, channels of implementation and creation of an internal market of environmentally friendly products;

To harmonize the legal basis for the development of international trade in products of organic production [4].

Organization in the Danube region of a large-scale sector (eco-cluster) of organic agriculture involves the involvement of large and medium-sized agricultural enterprises, farms, private households, who use land massifs of different sizes for commodity production. For such agro enterprises, fundamentally different schemes for the introduction of environmentally-oriented agricultural systems are needed. The use of small areas of land will allow organic farming, even within the boundaries of the relevant areas of the nature reserve fund. In large farms, the most realistic implementation of ecologically oriented agricultural systems in the schemes, which implies the consistent development of land plots or the allocation of specialized areas of activity, such as organic fodder production, livestock, plant growing.

REFERENCES:

1. Захарченко В. И. Кластерная форма территориально-производственной организации / В. И. Захарченко, В. Н. Осипов. – Одесса: «Фаворит» – «Печатный дом», 2010. – 122 с.
2. Купинец Л. Е. Экологизация продовольственного комплекса: теория, методология, механизмы – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2010. – 712 с.
3. Нестеров Ю. В. Практичні поради зі збереження біорізноманіття у сільськогосподарських угіддях. – Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2005. – 48 с.
4. План дій Європейської стратегії розвитку Дунайського регіону: аналіз та перспектива впровадження в Україні / За заг. ред. Кравченко О. В. – Львів : «Манускрипт», 2012. – 120 с.
5. Сільське господарство та охорона природи. Посібник із практичного управління, відновлення та створення природних біотопів на сільгоспугіддях / Джон Ендрюс і Майкл Рібейн, пер. з англ.: за загальною редакцією О. В. Дудкіна, О. М. Осадчої. – К.: 2006. – 288 с.
6. Соколенко С. Кластери в глобальній економіці. – К.: Логос, 2004. – 848 с.

СЕКЦІЯ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Дерев'янка І.В.

*головний економіст Інституту демографії
та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

СФЕРА ПОСЛУГ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Домінуючим сектором народного господарства та найбільш перспективним у сучасному суспільстві є сфера послуг. Зростає роль послуг соціальної інфраструктури у задоволенні матеріальних і духовних потреб людей, в раціональному використанні вільного часу, в самоствердженні і самореалізації особистості як найважливішої соціальної цінності.

Місце і роль сфери послуг в сучасному суспільстві, її вплив на всі сторони його розвитку визначають зростаючий інтерес до вивчення процесів створення, управління та споживання.

Рівень попиту домогосподарств на товари та послуги залежить від багатьох факторів, таких як доходи, ціни, обсяг майна домогосподарства та ін. Зміна обсягу доходу зумовлює зміну обсягу і структури попиту на споживчі блага. В міру зростання доходу відбувається повніше задоволення першочергових потреб, і більша частка його виділяється на задоволення нематеріальних потреб.

Фактори, які впливають на попит населення досліджували багато як закордонних так і вітчизняних вчених, серед них: Куценко В. І., Лібанова Е. М., Моргулець О. Б., Новіков В. М. та багато інших.

Цільовим функція соціальної інфраструктури є створення умов для формування прогресивних тенденцій у демографічних процесах; відтворення робочої сили якісно відповідає потребам і рівню розвитку виробництва; ефективне використання трудових ресурсів; раціональне використання вільного часу людей.

Соціальні послуги можемо визначити як результат діяльності об'єктів соціальної інфраструктури, спрямованої на задоволення необхідних потреб населення і загальну підтримку життя та здоров'я, що створює умови для споживання благ і послуг, яка здійснюється при взаємодії виконавця та споживача. Виявлення загальних характеристик споживчих і соціальних послуг дозволило визначити специфіку останніх [1].

Виділення соціальних послуг з великого різноманіття послуг, поява нових видів послуг обумовлює необхідність систематизації існуючих підходів до класифікації соціальних послуг залежно від різних ознак.

Призначення класифікації полягає в можливості більш чіткого визначення особливостей надання соціальних послуг споживачам, підвищення якості обслуговування і виділення критеріїв для розроблення методики оцінювання комплексності розвитку соціальної інфраструктури регіону.

До пріоритетних стратегічних напрямів розвитку соціальної інфраструктури належать заходи, спрямовані на якісні перетворення у сфері освіти; охороні здоров'я; соціальній підтримці населення, питання сім'ї та материнства; фізкультурі та спорті; профілактиці правопорушень; питаннях забезпечення ринку праці; навчанні та підвищенні кваліфікації населення (професійна мобільність); якісне надання послуг житлово-комунальними господарствами [2].

Сукупність економічних, соціальних, демографічних, природних та інших чинників визначає особливості територіальної організації сфери послуг. При цьому функції цієї сфери в кожній області, в кожному регіоні розрізняють залежно від переважання тих чи інших чинників: територіальна організація; демографічна ситуація, яка включає в себе концентрацію населення, ринок праці, рівень безробіття, рівень освіти, трудова міграція населення по регіонам; державна політика в соціальній сфері.

Рівень розвитку послуг значною мірою залежить від впливу держави і від застосованих нею важелів. Практично не існує такого ринку, на якому певною мірою не регулювалися державою окремі його напрями. Це або посилення або пом'якшення контролю за ціноутворенням шляхом приватизації, зниження обмежень, прийняття законів, що сприяють захисту виробників і споживачів послуг.

Останнім часом швидко зростає обсяг наданих комунальних послуг, що пояснюється переважно за рахунок зростанням цін за надані послуги. Це означає, що обсяг вартісної оцінки послуг житлово-комунального господарства є об'єктивним показником рівня забезпеченості населення відповідними послугами. Розвиток сфери житлово-комунального господарства, так як і будівництва є рушійною силою соціально-орієнтованого суспільства. Бажання мати комфортні умови життя є вагомим стимулом громадян до праці.

Ринок освітніх послуг служить важливим чинником успішного реформування економіки країни. Освітні послуги мають усі властивості суспільного блага, саме високий рівень освіти громадян приносить користь всьому суспільству. Ринок освітніх послуг – це попит і пропозиція останніх. Попит на освітні послуги, використання знань зумовлений рядом факторів: задоволення потреб в повсякденному житті,

професійне зростання, адаптацією до ринкових умов, раціоналізацією діяльності, приросту інтелектуального потенціалу особистості, зміцнення влади індивідуумом (соціальні чинники: авторитет, успіх та ін.), задоволення наукових інтересів, пізнання та освоєння нових освітніх напрямів, формування системи цінностей, управління процесами споживання та використання знань. Головний чинник який мотивує населення отримувати вищу освіту – це бути конкурентоспроможним на ринку праці та можливість отримувати відповідний дохід, що забезпечить покращення матеріального добробуту та сформує відчуття задоволення життям.

Як і освіта, зміцненню людського капіталу сприяють послуги охорони здоров'я. Якість яких покращує загальний рівень розвитку країни, збільшує тривалість життя населення. Туризм і культура як складова не тільки економіко-соціального, а й духовного розвитку людини, сприяє розвитку країни, тісній взаємодії між країнами, збільшенню потоку інвестицій [3].

Ринок соціальних послуг, які споживаються населенням, не завжди є безкоштовними, що спричинено не нестачею ресурсів для задоволення потреб, а відсутністю ефективного розподілу ресурсів та особистої відповідальності за прийняття рішень, децентралізацією методів управління. Рівень життя населення у значній мірі зростає із зростанням об'єму надання послуг – платних та безкоштовних.

У багатьох сферах діяльності і, зокрема, в соціальній сфері формується нова модель обслуговування за рахунок нарощування рівня складності технічних засобів, обладнання, що призводить не лише до зростання обсягів наданих послуг, а й покращення якості наданих послуг.

Дослідження впливу факторів має відбуватись із застосуванням історичного підходу, тобто розглядом розвитку галузей соціального значення. Без всебічного аналізу окремих факторів неможливо скласти оптимальну схему впливу останніх на попит.

Отже, найважливішими факторами, що мають першочергове значення для формування попиту на послуги соціальної інфраструктури є: рівень доходів та заощаджень домогосподарств, адже дохід та можливість заощаджувати є визначальним фактором, що обумовлює величину і структуру як платоспроможного попиту так і споживання; рівень цін на послуги та товари. Величина попиту, споживання зумовлюється поточними цінами, а отже може суттєво впливати на загальну споживчу картину; розмір домогосподарства: кількісний і статевий склад, оскільки первинною споживчою одиницею є, зазвичай, не окремих індивід, а сім'я; приналежність до соціальної групи, стать та вік; рівень виробництва та стан ринку, що формують пропозицію товарів та послуг. Вплив даного фактору зменшується, якщо пропозиція товару

чи послуги задовольняє попит, тоді попит і споживання фактично однакові; попит також залежить від географічного розташування домогосподарств, кліматичних умов, від національних (регіональних) і місцевих традицій, звичаїв, вподобань, смаків, моди. Ця група факторів, яку досить важко врахувати в економічному аналізі та не існує чітких статистичних досліджень та даних.

Підвищення ролі сфери соціальних послуг, виконання послугами найважливішої функції забезпечення ефективності використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку, поліпшення структури економіки визначають необхідність вивчення та аналізу в цій сфері, що допоможе владі побудувати соціально орієнтовану державу. Показником соціально орієнтованої ринкової економіки повинен слугувати ріст споживання домогосподарствами послуг соціальної інфраструктури, а також отримання якісних послуг домогосподарствами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Судоргін М. Г. Державне управління розвитком соціальної інфраструктури в Україні / М. Г. Судорогін // Науковий вісник. – К., 2011. – Вип. 4. – С. 329–337.
2. Юрченко В. Проблеми та перспективи розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні / В. Юрченко // Актуальні проблеми сталого соціального розвитку: погляд молоді. – Чернігів, 2011. – С. 204–206.
3. Куценко В. І. Соціальний вектор економічного розвитку. Під науковою редакцією д.е.н., професора, академіка НАН України Б. М. Данилишина. – К.: Наукова думка. – 2010. 465 с.

Стрюков В.В.

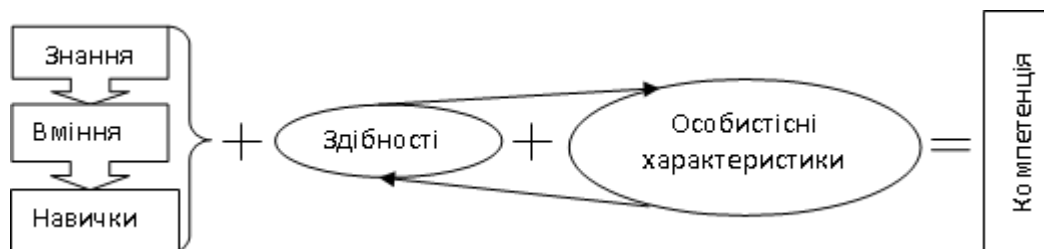
*аспірант кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КОМПЕТЕНЦІЯМИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Областю життєдіяльності людини, яка моделює майбутнє, формує ресурси розвитку і компенсує багато негативних наслідків функціонування інших громадських та матеріальних проявів є система освіти та управління цією системою [1]. Специфіка економіко-організаційного механізму управління сучасною освітою особливо управління компетенціями, зокрема, економічний механізму управління, обумовлені його особливим становищем у структурі людського суспільства та держави.

Результат освітнього процесу являє собою нематеріальне благо [2], це придбання знань, умінь і навичок (категоріальна тріада, традиційна освітня характеристика застосування до опису освіченості та професіоналізму) іншими словами придбання компетенцій (рис. 1).

Рис. 1. Схема основних компонентів компетенції

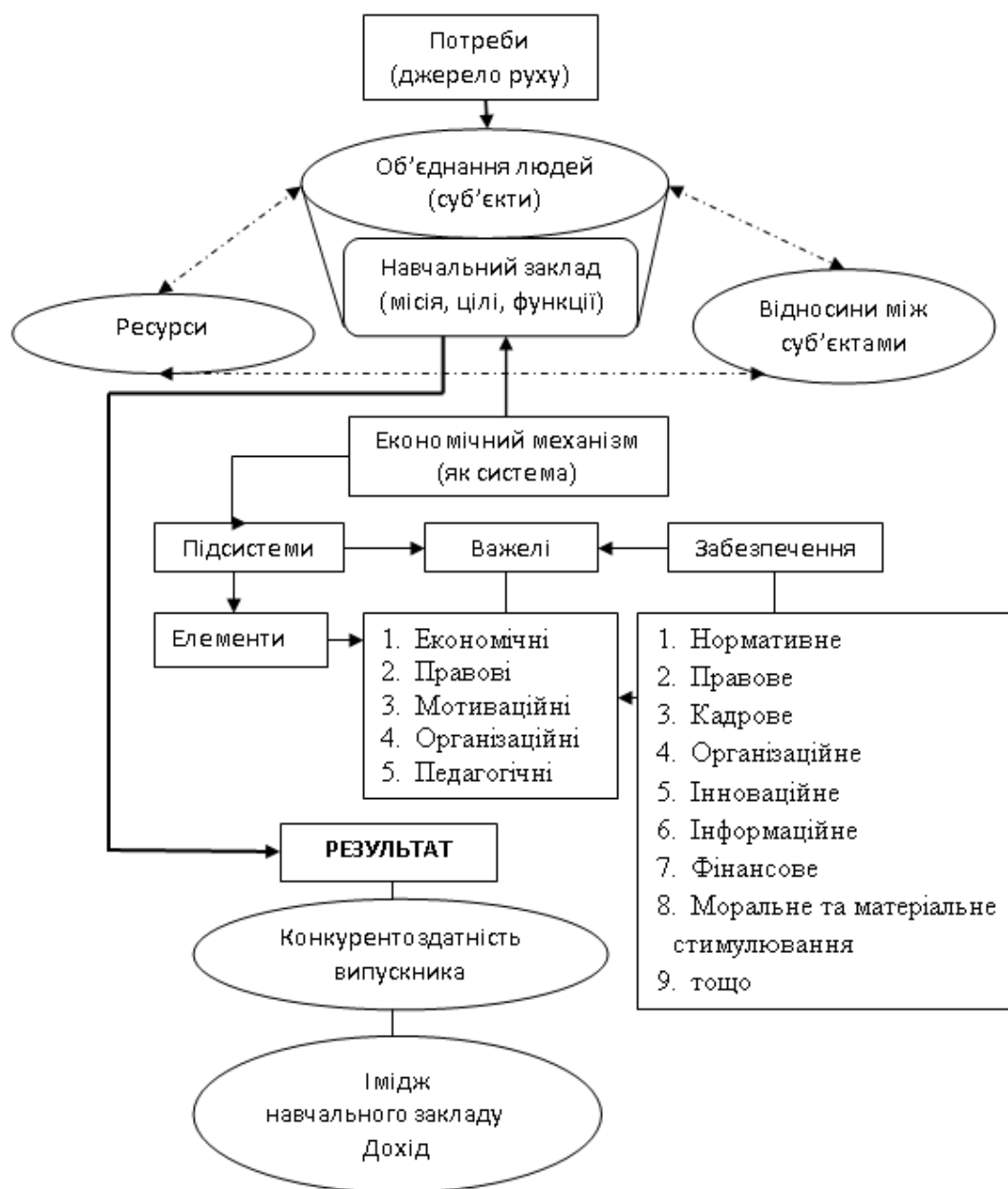
Джерело: розроблено автором по [3; 10]

С точки зору вітчизняних вчених компетенція розглядається «як сукупність знань, навичок, здібностей, цінностей, мотивів поведінки, установок, особистісних характеристик, які описуються у вигляді конкретних поведінкових проявів і призводять до успішних результатів в діяльності» [5, с. 214-224]. Знання – інформація, отримана в процесі навчання, якою володіє студент в певних областях, для здійснення будь-якої діяльності. Уміння – припускає цілеспрямоване виконання дії, по вивченій інформації. Навички – стійкі вміння, доведені до автоматизму, виконувати певну роботу. Здібності – стійкі індивідуально-психологічні властивості особистості, які є визначальною умовою успішності становлення і функціонування її як суб'єкта певного виду діяльності [4]. Особистісні якості – сукупність рис характеру або поведінки особистості придбаних або свідомо сформованих у вигляді життєвих цінностей, внутрішніх особистісних установок, мотивації, стереотипів, звичок, саморегуляція то що [5].

З економічної точки зору результат освітнього процесу – придбані компетенції/я (знання, вміння, навички), можна розглядати як товар, що володіє споживчою цінністю [6]. Тобто компетенції можуть бути як предмет або продукт: діяльності людини/компанії (виробничий ресурс), купівлі-продажу (засіб трансакцій), як предмет кінцевого споживання, як засіб тезаврації, а також як засіб консолідації суспільства і розширеного відтворення громадських інститутів. Результат діяльності системи освіти можна розглядати з будь-якої точки зору і він завжди буде виступати об'єктом інтересу як окремої особистості, суспільства в цілому так і самої держави. Також не можна забувати про таку зацікавлену сторону, як професорсько-викладацький склад, яка з одного боку надає послугу, забезпечуючи її якість, а з іншого є зацікавленою стороною щодо залучення максимального числа споживачів освітнього

продукту, тобто людей, які оплачують процес передачі знань. І, коли ми говоримо, про надання освітніх послуг, необхідно пам'ятати, що якість послуги споживач зможе визначити значно пізніше процесу його отримання, а в момент безпосереднього отримання основною якісною характеристикою виступить не стільки глибина – повнота – актуальність матеріалу який викладається, скільки спосіб передачі, тобто комунікативні навички викладача з одного боку і студента з іншого [7].

Економічний механізм є складовою економіко – організаційного механізму при управлінні компетенціями в професійній освіті [8] і являє собою внутрішній економічний механізм [9] зі своєю структурою і складовими, зі своїм впливом на потреби та результат (рис. 2).

Рис. 2. Економічний механізм та його вплив на потреби та результат

Джерело: розроблено автором по [8; 10].

Отож джерелом процесу навчання стають потреби – особистісні (необхідність надбання нових компетенції), групові (знання, компетенції як товар), суспільні (необхідність в компетентних працівниках). Об'єднання людей (суб'єкти господарювання): адміністрація навчального закладу, викладачі, абітурієнти-студенти, технічний персонал. Відносини між суб'єктами: майново-господарські, організаційно-господарські, внутрішньогосподарські. Ресурси: матеріально технічна база навчального закладу, професорсько-викладацький склад (людські ресурси), матеріально технічна підтримка навчального закладу бізнесом тощо.

Економічний механізм стимулюється потребами і безпосередньо впливає на організацію навчального процесу та суб'єктів господарювання і їх відносини між собою. Вплив відбувається через підсистеми – важелі які підкріплюються забезпеченням. Задачею всього цього процесу є стимулювання та підвищення результативності усіх ресурсів, можливостей як будь якого робітника навчального закладу так и самого абітурієнта – студента. Кінцевою метою цього процесу є результат – конкурентоздатність випускника навчального закладу, як наслідок підвищення іміджу професорсько-викладацького складу, навчального закладу в цілому та зростає дохід.

Можна зробити висновок що економічний механізм має свої внутрішні важелі для зростання руху та росту і його можна назвати внутрішньою економічною системою, а також ця система є складовою економіко – організаційного механізму управління компетенціями в професійній освіті. Мета економічного механізму сприяти подоланню слабких сторін як самого навчального процесу так и навчального закладу в цілому, підвищенню конкурентоздатності усіх суб'єктів господарювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Іванова С. В. Інновації в освіті. сучасні проблеми реформування системи вищої освіти в аспекті євроінтеграції України / С. В. Іванова // *Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences*. – 2016. – № 1. – С. 200-202.
2. Голоденко І. О. Освітні послуги в системі об'єктів цивільних прав за законодавством України та Німеччини / І. О. Голоденко // *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. – 2017. – Т. 22. – № 2(31). – С. 47-53.
3. Гавриш О. А. Технології управління персоналом.: монографія/ О. А. Гавриш, Л. Є.Довгань, І. М. Крейдич, Н. В. Семенченко. – Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». 2017. С. 214-224.
4. Сурякова М. В. Вживання понять «здатність» і «здібність» у контексті вивчення проблеми інтерпретації / М. В. Сурякова // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. – 2016. – Вип. 3(1). – С. 95-99. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2016_3\(1\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2016_3(1)_19).
5. Камілов М. А. Личностные качества, определяющие успешность спортсмена / М. А. Камілов // *Вопросы науки и образования*. 2018. № 2 (14). Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/lichnostnye-kachestva-opredelyayuschie-uspeshnost-sportsmena>

6. Тугушева Р.Р. Образование как интеллектуальное благо /Р. Р. Тугушева // Изв. Саратов. ун-та Нов. сер. Сер. Экономика. Управление. Право. 2017. № 2. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/obrazovanie-kak-intellektualnoe-blogo>
7. Крупський А. П. Коммуникативная компетентность как необходимый элемент профессиональной культуры менеджера / А. П. Крупский, Ю. М. Стасюк // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць ; гол. ред. проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. – С. 111–116.
8. Стрюков В. В. Аналіз механізмів управління компетенціями в професійній освіті / В. В. Стрюков // Перспективні напрямки розвитку економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнар. наук-практ. конф. (Полтава, 23 серпня 2019 р.): у 2 ч. – Полтава: ЦФЕНД, 2019. – Ч. 2. – С. 21- 24.
9. Саєнко, М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства : консп. лекцій / М. Г. Саєнко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 247 с.
10. Великий Д. С. К вопросу об обобщённой структуре компетенций и уровнях их развития в области школьного и высшего образования / Д. С. Великий // Молодой ученый. – 2013. – № 5. – С. 674-677. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/52/6926/>

Шкіря Д.М.

студентка

*Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2019 РІК

Рівень життя – складне та багатопланове поняття, яке об’єднує широкий спектр соціально-економічних відносин, пов’язаних зі станом та умовами життєдіяльності людини у суспільстві. Рівень життя населення впродовж тривалого часу залишається однією з основних соціально-економічних категорій, що характеризує не лише матеріальний добробут окремої людини, а й визначає узагальнений результат діяльності економіки країни за певний час [1].

За рекомендаціями ООН рівень життя – це сукупність таких показників, як: здоров’я, зокрема демографічні умови, їжа, одяг, фонди споживання і нагромадження, умови праці, зайнятість, організація праці, освіта, зокрема письменність, житло та його благоустрій, соціальне забезпечення [5].

Складна економічна ситуація також вдарила по середньому класу. Хоча зараз, як і раніше, існують проблеми з визначенням середнього класу, цілком зрозуміло, що цей прошарок останнім часом суттєво звужився. В Україні середній клас помилково асоціюють з малим та середнім бізнесом. Насправді середній клас у цивілізованій країні – це наймані працівники, рівень доходів яких дозволяє їм широке

споживання товарів і послуг, двічі на рік відпочивати, оплачувати усі витрати і заощаджувати [6].

Таблиця 1

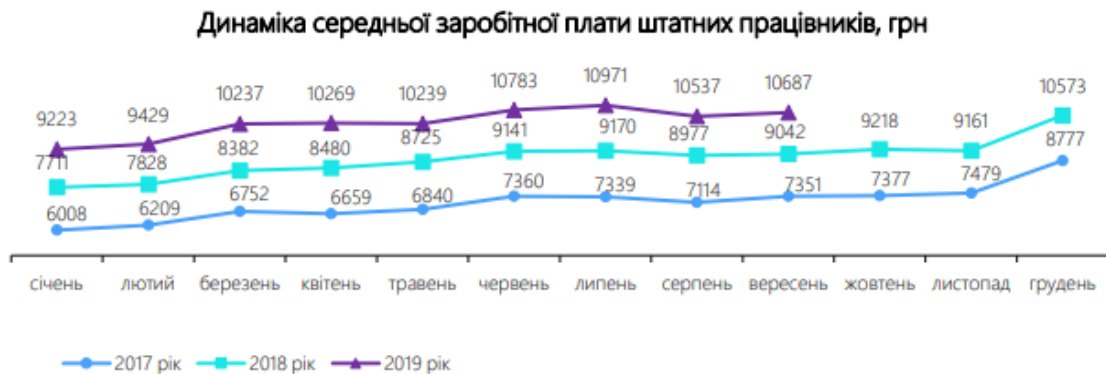
Основні показники рівня життя населення України

Показники	2019 рік			
	січень	квітень	липень	жовтень
Індекс споживчих цін (у % до попереднього місяця)	101,0	101,0	99,4	100,7
Мінімальна заробітна плата, грн	4173	4173	4173	4173
Мінімальна пенсія, грн	1497	1497	1564	1564
Прожитковий мінімум, грн (в середньому на одну особу в місяць)	1853	1853	1936	1936

Джерело: складено автором за даними: [1]

За даними Державного комітету статистики України середньомісячна заробітна плата штатних працівників за січень-вересень 2019 року становила 10260 грн, що на 19,2 % більше, ніж у відповідному періоді 2018 року (рис. 1).

Індекс реальної заробітної плати за січень-вересень 2019 року по відношенню до відповідного періоду 2018 року становив 109,5% (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка середньої заробітної плати штатних працівників, грн

Джерело: складено автором за даними: [2]

Найнижчим рівень середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності за цей період був у працівників, зайнятих поштовою та кур'єрською діяльністю, – 5914 грн (57,6% до середнього

рівня по економіці), а найвищим – у працівників авіаційного транспорту – 27172 грн (264,8%).

У промисловості середньомісячна заробітна плата за січень-вересень 2019 року у порівнянні з відповідним періодом 2018 року зросла на 24,1% і склала 11526 грн [2].

У регіональному розрізі найнижчий рівень заробітної плати за цей період спостерігався у Чернівецькій області – 7849 грн (76,5% до середнього рівня по економіці), найвищий – у Донецькій області – 11526 грн (112,3 %). У м. Києві її розмір становив 15405 грн (150,1%).

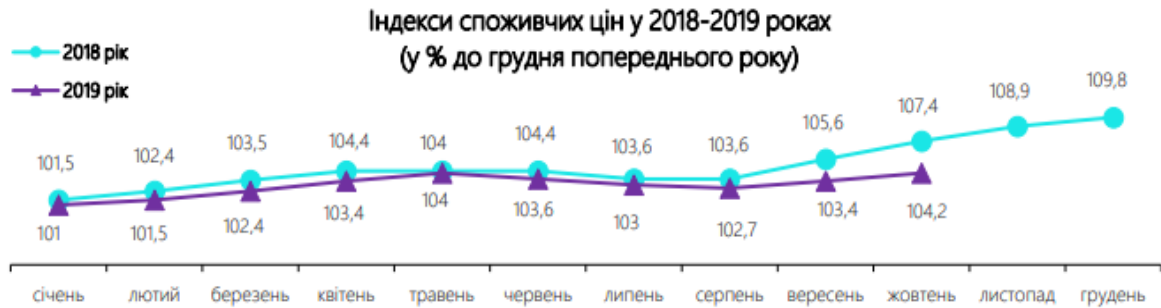

Рис. 1. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності у вересні 2019 року, грн

У вересні 2019 року середня заробітна плата штатних працівників становила 10687 грн, що порівняно з серпнем 2019 року склало 101,4%, а відносно вересня 2018 року – 118,2% (у промисловості заробітна плата працівників становила 12100 грн, або 123,3% в порівнянні з вереснем 2018 року) [3].

Невиважена політика у сферах ціноутворення і заробітної плати призводить до подальшого зниження рівня життя українського населення, знецінення мотивації трудової діяльності, підсилює соціальну

напруженість і стихійні тенденції в розвитку суспільства. Українці, у яких і раніше витрати на їжу сягали 80% доходів, не спроможні коригувати бюджет. Ціни на споживчому ринку за даними Державного комітету статистики України у жовтні 2019 року порівняно з попереднім місяцем зросли на 0,7 %, з початку року зросли – на 4,2% (рис. 3).

Рис. 3. Індекси споживчих цін у 2018-2019 роках (у % до грудня попереднього року)

З початку 2019 року зросли ціни на освіту (на 13,5%), зв'язок (на 12,3%), алкогольні напої та тютюнові вироби (на 11,2%), ресторани та готелі (на 7,6 %), продукти харчування та безалкогольні напої (на 5,0%), різні товари та послуги (на 3,9%), охорону здоров'я (на 3,8%), одяг і взуття (на 2,6%), відпочинок і культуру (на 0,8%), предмети домашнього вжитку, побутову техніку та поточне утримання житла (на 0,5%).

За I квартал 2019 року порівняно з I кварталом 2018 року спостерігається суттєве зниження показників бідності за основними абсолютними критеріями. Так, рівень бідності за витратами нижче фактичного прожиткового мінімуму зменшився з 39,8% до 38,1%, а за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму – з 42,5% до 38,1%. Рівень абсолютної бідності, розрахований на основі законодавчо встановленого розміру прожиткового мінімуму, зменшився і склав 2,8% проти 2,9% у I кварталі 2018 року (рис. 4). Разом з тим, рівень бідності за міжнародним критерієм ООН склав 1,4% проти 1,1% у I кварталі 2018 року [4].

Рис. 4. Рівень бідності за різними критеріями, %

Таким чином, найважливішим напрямом соціально-економічної політики уряду та держави повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі збільшення платоспроможного попиту, зокрема підвищення заробітної плати працюючого населення. Необхідною постає розробка системи соціальних стандартів, яка б дійсно забезпечувала гідний рівень життя населення та відповідала європейським стандартам, при цьому її запровадження має передбачати поступові етапи досягнення цих стандартів протягом кількох років окремо для кожної категорії населення. Також необхідно встановити реальний прожитковий мінімум, удосконалити методіку його визначення, яка має узгоджуватися із соціально-економічними умовами, що змінюються в країні [5].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Quality of Life in Ukraine [Електронний ресурс] // numbeo.com – Режим доступу до ресурсу: https://www.numbeo.com/quality-of-life/country_result.jsp?country=Ukraine.
2. Доходи населення [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/dn.htm.
3. Куйбіда М. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів / М. Куйбіда, К. Черніцина. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com>.
4. Мінімальна заробітна плата [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>.
5. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. – К.: Центр громадської експертизи, 2017. – С. 104.
6. Удотова Л.Ф. Социальная статистика / Л.Ф. Удотова. – К.: КНЕУ, 2018. – С. 240.

СЕКЦІЯ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Безкровний О.В.
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії
Виноградська М.О., Роман М.В.
магістранти
Полтавської державної аграрної академії
м. Полтава, Україна

РОЛЬ ДОБРОВІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

В Україні обов'язкова форма соціального страхування є державною. Однак, в сучасний період більшість країн світу шукають оптимальні шляхи поліпшення соціального захисту населення. Одним із перспективних вважається розвиток обов'язкового недержавного соціального страхування, який передбачає масове залучення недержавних установ у цю сферу.

Добровільне соціальне страхування на відміну від обов'язкового здійснюється за волевиявленням особи, тобто, основним критерієм їх розмежування є залежність виникнення страхування від волі. Відповідно до прийнятих в нашій країні законів про окремі види загально-обов'язкового державного соціального страхування, ті особи, які не увійшли до кола застрахованих в обов'язковому порядку, мають можливість страхуватися добровільно в фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування. Правові наслідки зазначених норм – можливість здійснення добровільного соціального страхування суб'єктами, що провадять обов'язкове соціальне страхування.

Такий підхід, за твердженням С. Горянської, в умовах створення системи соціального страхування, з економічної та організаційної точки зору виправданий. В практиці організацій систем соціального страхування випадки добровільного державного соціального страхування зустрічаються вкрай рідко [2].

Так у відповідності до чинного законодавства, з моменту написання заяви (підписання договору про добровільну участь у страхуванні) та сплати страхового внеску (або внесків за певний мінімальний період), особа вважається застрахованою, набуває прав та обов'язків застрахованих за загально-обов'язковим державним соціальним страхуванням. Законодавець, як зазначає О. Губар, не встановлює особливі правила добровільного страхування, не передбачає вибіркості охоплення

об'єктів страхування або іншого порядку забезпечення в разі настання страхового випадку [3]. Волевиявлення особи не розповсюджується на встановлення умов страхування, що є основною відмінною рисою добровільної форми соціального страхування від обов'язкової.

Використання єдиних принципів і норм для добровільної та обов'язкової форми соціального страхування, на нашу думку, є невдалим. Встановлений механізм страхування свідчить про існування лише двох відмінних рис – волі щодо участі у соціальному страхуванні та у порядку виникнення статусу застрахованої особи, яких недостатньо для ствердження факту існування в Україні добровільного соціального страхування.

З метою чіткого розмежування форм соціального страхування, добровільне соціальне страхування має регулюватися, і в цьому ми поділяємо позицію С. Юрія та Л. Клівденко, окремим нормативно-правовим актом [4].

Адже, той факт, що його здійснює страховик загальнообов'язкового державного соціального страхування, особливого правового значення не має. В умовах тривалого процесу становлення та формування системи соціального страхування, виконання функцій страховика, навіть доцільно, надати виконувати фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування. В подальшому, ці функції мають перейти до недержавних соціальних страхових фондів – юридичних осіб, що утворюються і функціонують як результат спільних дій підприємців, працівників і осіб, які самостійно забезпечують себе роботою, для здійснення добровільного соціального страхування, з метою підвищення рівня соціального забезпечення.

Соціальне страхування незалежно від сфери його застосування опирається на принципи забезпечення для деяких категорій осіб права вибору щодо участі в обов'язковому і добровільному чи лише добровільному страхуванні та добровільності страхування для осіб, які підлягають обов'язковому соціальному страхуванню з метою одержання додаткового чи підвищеного рівня матеріального забезпечення. Таким чином, добровільне соціальне страхування може виконувати функції основної та додаткової форми соціального забезпечення.

Підставою для організації добровільного соціального страхування є соціальні ризики. Законодавче закріплення переліку соціальних ризиків, що визнаються державою як підстава для надання тих чи інших видів соціального забезпечення, за твердженням О. Кучинської, відносять до суттєвих ознак системи соціального захисту [1].

Однорідність страхових відносин добровільного та обов'язкового соціального страхування обумовлена соціальними ризиками. Основний зміст цих відносин – соціальне забезпечення в разі настання соціального ризику, є однаковим. Це особливо спостерігається в тих випадках, коли

той самий об'єкт застрахований в обов'язковому та добровільному порядку, коли змінюється форма страхування відносно конкретних об'єктів страхування або умови страхування. У цих випадках змінюється не предмет, а метод правового регулювання суспільних відносин.

Не менш ваговим аргументом можливості існування добровільної форми соціального страхування, на наш погляд, є той факт, що до системи соціального захисту відносять системи соціального страхування, як встановлені державою, так і підконтрольні державним органам або такі, що функціонують, відповідно до встановлених норм, як результат спільних дій підприємців і працівників. При цьому, головними критеріями відмежування соціального захисту від інших систем матеріального забезпечення є правові гарантії, встановлені державою.

Підсумовуючи вищесказане зауважимо, що саме недержавні соціальні страхові фонди для здійснення добровільного соціального страхування мають і можуть функціонувати саме на підставі принципів соціального партнерства – організаційно-правової основи державної системи соціального захисту. Оскільки, на відміну від обов'язкового соціального страхування, роль соціальних партнерів тут дещо інша. За умов добровільного соціального страхування держава не бере участі у формуванні страхових коштів безпосередньо. В той же час, роль держави складається з відповідної соціальної, інвестиційної, податкової політики: інвестуванні коштів в державні цінні папери, ліцензуванні діяльності недержавних соціальних страхових фондів та контролі за їх діяльністю (забезпечення гарантій), стимулюванні роботодавців щодо участі у добровільному соціальному страхуванні з метою підвищення рівня соціального забезпечення і це є фундаментальною основою для ефективного розвитку даної форми соціального захисту населення в нашій країні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бандур С. І., Кучинська О. О. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та шляхи розвитку // Україна: аспекти праці. – 2017. – № 6. – С. 14–18.
2. Горянська С. В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення // Фінанси України. – 2017. – № 6. – С. 87–95.
3. Губар О. Є. Організаційні та правові засади соціального страхування в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2018. – № 7–8. – С. 155–162.
4. Юрій С., Клівденко Л. Соціальний захист в системі соціального страхування // Вісник Академії економічних наук України – 2014. – № 1. – С. 110–114.

Зайчко І.В.
старший викладач
Науково-дослідного інституту
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна

ОЦІНКА ВПЛИВУ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Реалізація ефективної бюджетної політики повинна відігравати значну роль у процесі регулювання економіки, оскільки вона є найважливішим компонентом соціально-економічного розвитку держави, що визначає інституціональні принципи, форми, механізми та важелі управління фінансовими потоками на макроекономічному рівні відповідно до конкретних пріоритетів соціального розвитку. Вона має забезпечити баланс фінансової системи, підвищити ефективність управління державою, посилити вплив змінних факторів на показники економіки. Ціла низка теоретичних та практичних проблем становлення державних структур та проведення бюджетної політики залишаються недостатньо дослідженими в Україні. Крім цього, бюджетна політика має регулювати фінансово-економічні відносини державних органів з різновладними інституціями з приводу вирішення проблем фінансового розвитку держави. Бюджетна політика має будуватися на основі науково обґрунтованої концепції розвитку бюджетних відносин у складі фінансової політики, спрямованої на створення умов для підвищення якості державних послуг, соціально-економічного розвитку країни та територій. Бюджетна система є вагомим складовим державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства [1, с. 242].

Бюджетна політика відіграє важливу роль для розвитку національної економіки країни, виступає інструментом регулювання економіки. Її доцільно розглядати як інструмент макроекономічного регулювання, що являє собою сукупність взаємопов'язаних інституційних компонентів, інтегративність дії яких сприятиме збалансованому соціально-економічному розвитку. За допомогою інструментів бюджетної політики відбувається позитивна або негативна дія на відтворювальний процес через систему його прибутків, та через систему витрат.

«Макроекономічне регулювання» ввібрало в себе сутнісний зміст регулювання, якому притаманні різні форми та властивості, що його характеризують. А прикметник «макроекономічна» визначає цілісне розуміння природи досліджуваної дефініції. В той же час, слід додати, що «макроекономічне регулювання» складається з взаємодіючих підсистем, які дають можливість встановити наявність

загальних та неоднорідних розбіжностей у висвітленні фундаментальних спрямувань.

Економічна енциклопедія за редакцією Мочерного С. В., тлумачить регулювання як цілеспрямовані дії різних суб'єктів господарської діяльності, що забезпечують розвиток економіки, використання економічних законів, узгодження інтересів і вирішення економічних суперечностей [2, с. 173]. Як аргумент такої позиції, призначення різних суб'єктів господарської діяльності полягає в осмисленні їх місця, ролі та перспектив. Ми не погоджуємося з таким трактуванням поняття регулювання, так як маємо думку, що необхідна конкретизація інституту який має його здійснювати. Однак, в будь-якому випадку, воно знаходить свій прояв в об'єктивно властивому керуванні, що спрямоване на певні параметри, які забезпечують функціонування підсистем. У цьому контексті погодимося з вагомим значенням і складністю тих завдань, що стоять перед кожною підсистемою окремо і які необхідно розв'язувати в межах певної сфери, але враховуючи дію на цілісну систему. Об'єктивна необхідність регулювання ринкової економіки витікає з доцільності узгодження різнорідних підсистем регулювання, спрямованих на забезпечення умов для стабільного і стійкого розвитку економіки країни в цілому.

Зауважимо, що в умовах ринкового середовища, складовими успішної діяльності є реалізація ефективної бюджетної політики. В наслідок якої, правильні дії з регулювання відкривають можливості усунення невизначеності, збереження рівноваги стосовно різних непередбачуваних впливів.

Заслугують на увагу сфери прояву регулювання – стабілізуюча, та розпорядницька. Стабілізація проявляється в створенні певних сприятливих умов в процесі виникнення відносин з приводу регулювання. Це зумовлює підтримання рівноваги та недопущення зіткнення суперечливих процесів. Розпорядницька сфера виявляється в організації діяльності по досягненню намічених цілей і є функцією управління та методом реалізації компетенцій регулювання. Так, Чухно А. А., зауважує, що «у сучасному суспільстві практично не може бути так, щоб держава не втручалася у ринкові відносини, економіку. Та рівень розвитку ринку, так само як і масштаби та характер державного регулювання економіки можуть бути найрізноманітнішими» [3, с. 132]. Паралельно виявляється і друга змістова думка Панчишина С. М., який вивчаючи ефективність функціонування національної економіки, зауважив, що макроекономіка приділяє особливу увагу поведінці основних економічних суб'єктів – домогосподарств, фірм та держави. При цьому макроекономіка розглядає поведінку не конкретних господарських одиниць, а їх сукупності, яку вона отримує через агрегування [4, с. 18]. Слід враховувати, що економіка України відкрита і її зв'язки зі світовим

ринком інтенсивно розвиваються. На цю обставину вказують ряд науковців, які визначають макроекономіку як «систему сімейних господарств (домогосподарств), підприємств (фірм), що об'єднуються в певні галузі та сектори економіки які взаємодіють між собою, з державою, та закордоном у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання економічних благ» [5, с. 16]. Слід додати, що у кожній національній економіці є три основні економічні суб'єкти – домогосподарства, фірми та держава, які в процесі своєї діяльності співпрацюють з ринками на макроекономічному рівні і утворюють кругопотоки ресурсів, продуктів і доходу. У відкритій економіці, діяльність якої пов'язана з економіками інших країн через експорт – імпорт товарів, послуг, ресурсів та іншими формами зовнішньоекономічних зв'язків існує ще й четвертий суб'єкт економічного життя країни – світовий ринок.

Основні напрямки макроекономічного регулювання економіки тісно пов'язані між собою в системі пріоритетів, які визначаються завданнями бюджетної політики і можливостями економіки в кожен конкретний період в цілях ефективного використання різнобічного потенціалу країни для поліпшення умов і якості життя різних прошарків народу. Макроекономічне регулювання націлене на забезпечення функціонування економічної системи країни в цілому, тому від характеру і цілей бюджетної політики залежатиме соціально-економічний розвиток країни. Фундаментальним підґрунтям макроекономічного регулювання є правила гри учасників ринку які їх задають і коригують. Від них залежить розподіл ресурсів і формування пропорцій та міра їх відповідності суспільним потребам на певному етапі розвитку. Дія сукупності інститутів, форм і інструментів, за допомогою яких здійснюється макроекономічне регулювання, тим ефективніше, чим повніше в ньому задіяні економічні стимули, які реалізують складну систему приватних, корпоративних, колективних і загальнонаціональних інтересів і працюють на узгодження інтересів окремих секторів, регіонів, соціальних прошарків і груп, індивідів і суспільства в цілому.

Держава забезпечує досягнення своїх цілей і використовує власні можливості за допомогою органів влади, посадовців, представників законодавчої, виконавчої і правової гілок влади. Економічний розвиток з макроекономічної точки зору, що цікавить нас, виражається в динаміці об'ємів ВВП, виробництва, рівнів цін, зайнятості і тому подібне. Внутрішня структура системи макроекономічного регулювання не може бути незмінною на різних етапах і в різних умовах розвитку. Вона визначається конкретними історичними умовами і чинниками розвитку країни. Функціонування сучасної економіки свідчить про появу проміжних, перехідних форм регулювання, елементів ринкового

саморегулювання, що є формою вираження бюджетної політики в конкретних умовах і способах цього регулювання.

В цілому через систему макроекономічного регулювання так чи інакше реалізується ціленаправлена свідомо організована суспільного відтворення. Вона повинна враховувати як інтереси і потреби функціонування безпосередніх господарських суб'єктів, так і потреби і пріоритети суспільства. В результаті координації бюджетної політики має місце становлення складної функціональної і інституційної системи регулювання таким чином, щоб вона мала взаємовигідний характер у реалізації загальносуспільних інтересів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Чугунов І. Я., К. В. Брижан. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 32(1). С. 241-251.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
3. Чухно А. А. Твори: [У 3 т] / Т. 1: Становлення і розвиток ринкової економіки / А. А. Чухно / НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Наук.- дослід. фін. ін-т при М-ві фін. України. К., 2006. 592 с.
4. Панчишин С. М. Макроекономіка: навч. посібник. Вид. 2-ге, стереотипне. – К.: Либідь, 2002. 616 с.
5. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка: Підручник. За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 703 с.

Луценко А.С.

*аспірант кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Європейського університету
м. Київ, Україна*

ПАРАДИГМИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Поступи глобалізації набирають небаченої швидкості, змінюють наукові підходи до дослідження процесу фіскального регулювання економіки держави в умовах інтернаціоналізації. Це також підштовхує до розробки нових концепцій, нових напрямів наукового дослідження і формування нових парадигм.

Визначення парадигми трактується як сукупність стійких і загальнозначущих норм, теорій, методів а також схем наукової діяльності, які утворюють аналітичну єдність стосовно тлумачення теорій [1, с. 84].

Базові ознаки формування нових парадигм представлено в таблиці 1.

**Базові ознаки формування нових парадигм фіскального
регулювання економіки держави**

№ з/п	Сутність базових ознак нових парадигм
1.	Наявність передпарадигмального етапу, що передбачає існування різних напрямів і теоретичних концепцій, які мають на меті удосконалення існуючої економічної системи
2.	Активізація розвитку негативних тенденцій в економічному житті суспільства, що позбавляє існуючу парадигму практичного змісту
3.	Наявність базових принципів, які ефективно спрацьовують в інших економічних системах і дають змогу асиміляції механізмів і інструментів попередньої і нової парадигм
4.	Можливість вибору із кількох парадигм розвитку тієї, яка найкраще відбиватиме сутність та реальність розвитку системи, її адаптацію до сучасного середовища
5.	Порівняльність пропонованої локальної парадигми з глобальними; існування можливої оцінки міри узгодженості і компліментарності між ними, аналізу суперечностей у формуванні концептуальних основ
6.	Невідповідність між накопиченим емпіричним матеріалом і здатністю учених дати йому раціональне пояснення з позицій наявних теоретичних конструкцій

Джерело: узагальнено автором на основі джерел [1, с. 85] та [2, с. 40]

Якщо розглядати парадигму фіскального регулювання економіки держави в умовах глобалізації майже всі ознаки, що представлені в таблиці 1 актуальні для побудови даної парадигми.

Адаптуючи до предмета дослідження модель інтегральної парадигми наднаціонального бюджетного процесу, запропонованої Бояром [3, с. 59] пропонуємо концепцію інтегральної парадигми наднаціонального фіскального регулювання, що включає:

Парадигму наднаціональної фіскальної системи як механізму формування бюджету для функціонування інституціональної складової наднаціональної системи учасників організації (інтеграційне групування) та перерозподіл фінансових ресурсів між ними з метою, у подальшому, перетворення даного групування у моногенне квазідержавне утворення [4].

Парадигма наднаціональної фіскальної системи регулювання як інструмент політики, як результат політичних торгів між представниками держав, членів угруповання у межах сформованих керівних органів затверджених правових актів союзу [5, с. 249].

Парадигма наднаціональної фіскальної системи регулювання як механізм регулювання соціально-економічних процесів при умові, що це вигідно з економічної точки зору, напроти як би це регулювання здійснювалося на національному чи субнаціональному рівні [6].

Підтверджено, що процеси глобалізації породжують фінансову глобалізацію, а звідси і фіскальну глобалізацію. Сутність її з полягає у встановленні правил формування дохідної частини наднаціонального бюджету та правил направлення коштів із такого бюджету, об'єктивне фіскальне навантаження на держави, що є членами інтегрального союзу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Чужиков В. І. Глобальна регіональна істика: історія та сучасна методологія: монографія Київ: КНЕУ, 2008. 278 с.
2. Петренко Т. В. Трансформация экономической системы и эволюция парадигмы экономической науки. *Вестник Астраханского государственного технического университета. Серия : Экономика*. 2012. С. 40–45.
3. Бояр А. О. Трансформація бюджетної моделі ЄС в умовах глобальної фінансової турбулентності : монографія. Луцк : Вежа-Друк, 2014. 256 с.
4. Matilla M., Raunio T. Government Formation in the Nordic Countries : The Electoral Connection. *Scandinavian Political Studies*. 2002. Vol. 25 No. 3. P. 259–280.
5. Нix S. The Political System of the European Union (The European Union Series). Basingstoke : McMilan, 1999. 450 p.
6. Musgrave R.A. Approaches to a fiscal theory of political federalism. *Public Finances: Needs, Sources, and Utilization* / Eds. Buchanan M. Princeton University. 1961. P. 97–134.

Опаріна О.В., Завдов'єв М.Д.

студенти

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

СИТУАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Проблема протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, тривалий час залишається актуальною. У цілому найбільший ризик здійснення сумнівних або незвичайних операцій належить банкам, платіжним системам та операторам поштового зв'язку. Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, становить помітну загрозу національній та глобальній безпеці, порушує нормальне функціонування держави і її основних економічних інститутів, перешкоджає ринковим

перетворенням і контролю над фінансовою системою країни з боку державних органів, викликає недовіру в суспільстві до державних інститутів, створює негативний імідж України у світовому співтоваристві [2, с. 20–24]. Тому, важливим інструментом запобігання легалізації доходів, отриманим злочинним шляхом, є постійний моніторинг операцій та руху коштів, зокрема, на рахунках клієнтів банку.

Останнім часом проблема протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом загострилася в усьому світі. Жодна фінансово-кредитна установа не застрахована від імовірності випадкової співучасті в процесі відмивання грошей. Відповідно до аналізу наглядової діяльності регуляторно-наглядових органів України за діяльністю СПФМ у сфері ПВК/ФТРЗ було виявлено, що більше, ніж 73% суб'єктів первинного фінансового моніторингу мають порушення у сфері ПВК/ФТРЗ [1, с. 35–37]. Саме тому впровадження комплексу заходів фінансового моніторингу як на державному рівні, так і на рівні окремої банківської установи, цілком відповідає сучасній світовій практиці та вимогам світового співтовариства щодо протидії легалізації доходів отриманих злочинним шляхом.

Варто наголосити, що основним підґрунтям побудови ефективної внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу має стати ризик-орієнтований підхід, який дозволить мінімізувати ризики банку, а його застосування у повсякденній роботі – уникати та не допустити залучення банківських послуг до проведення схемних операцій [4].

Банки повинні розробляти і реалізовувати політику і процедури з метою зниження ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму, виявлених в результаті проведеної кожним банком оцінки своїх ризиків. Необхідно встановити такий порядок належної перевірки клієнтів, який допоміг би банкам краще зрозуміти, ким є їх клієнти, шляхом збору інформації про те, чим вони займаються і навіщо їм потрібні банківські послуги.

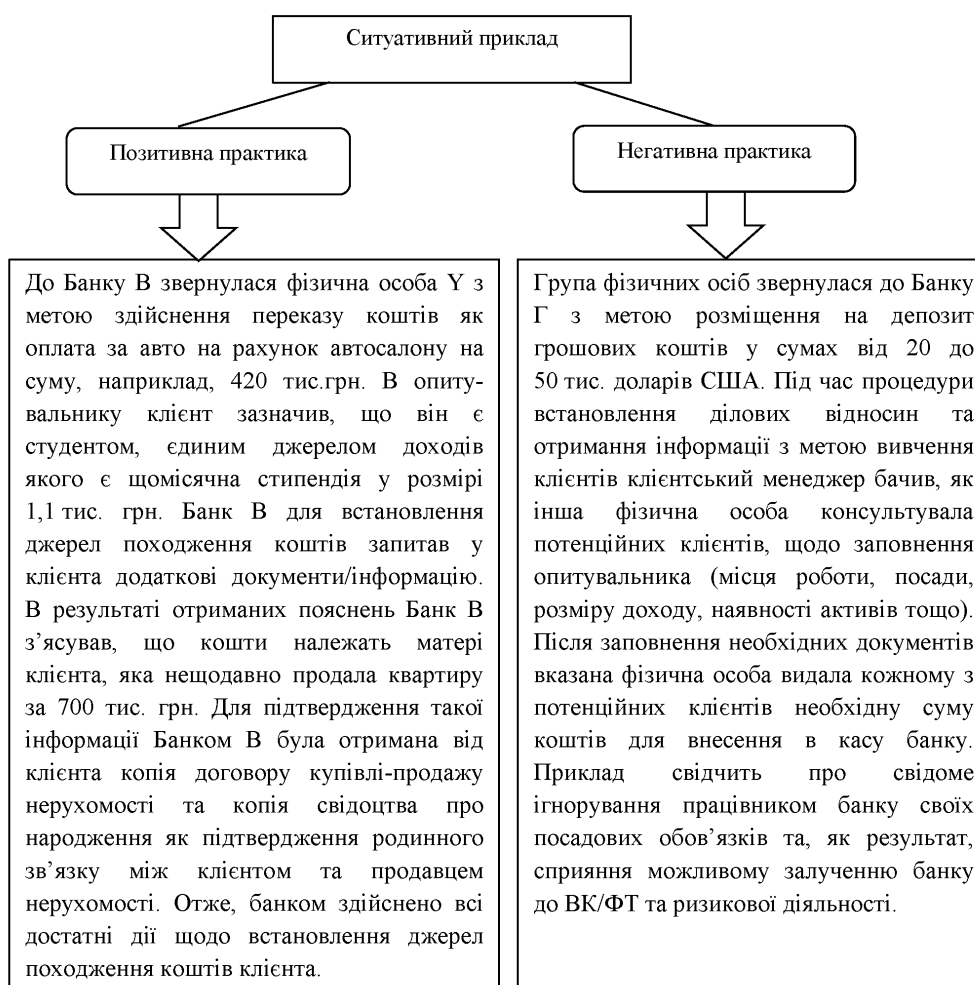
Вихідні заходи для перевірки клієнтів включають [3, с. 336]:

- встановлення особи (ідентифікацію) клієнта і вигодоодержувача власника клієнта, у відповідних випадках;
- перевірку особистості клієнта на підставі інформації, даних або документів з надійних і незалежних джерел, в тій мірі, в якій це вимагається відповідно до чинних законів і нормативних актів;
- розуміння мети і передбачуваного характеру ділових відносин, а також отримання додаткової інформації в ситуаціях, що представляють підвищений ризик.

Основне, на що мають бути направлені зусилля банку під час здійснення аналізу і перевірки документів (інформації) про фінансову операцію (намір здійснення фінансової операції) та її учасників, це самостійне виявлення (з урахуванням ризик-орієнтованого підходу) та недопущення здійснення операцій, які містять ризики. З цією метою

Національний банк України розробив та надав банкам для використання інструменти, за допомогою яких банк може відшукати такі операції та, ретельно проаналізувавши їх, дійти висновку про наявність/відсутність ризику та прийняти рішення про можливість проведення тієї чи іншої операції клієнта. Одним із таких інструментів, зокрема, є індикатори. Аналіз має бути ефективним, поглибленим, ретельним, всеохоплюючим, неформальним та направленим на розуміння банком суті та мети операції, а також виявлення підозрілих, негативних, недостовірних або удаваних ознак [5, с. 473-475].

Оцінювання ризику банку, пов'язаного з відмиванням грошей, в Україні має низку особливостей. Поряд із ризиками зовнішнього середовища, слід звернути увагу і на ризики внутрішнього середовища. Перш за все, є доцільність виділення такого виду ризику, як ризик порушення банком законодавства з питань фінансового моніторингу. Він може проявлятися у невиконанні (неповному виконанні) обов'язків з протидії відмиванню доходів, установлених законодавством, чи наявності співробітників, які навмисне сприяють відмиванню доходів (рис. 1).

Рис. 1. Ситуативний приклад забезпечення ФБ банку

З огляду на це важливого значення набуває оцінка надійності працівників фінансової установи – принцип «знай свого працівника», що передбачає вивчення ідентифікаційних даних, доходів співробітників і моніторинг їхніх операцій.

Таким чином, суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен проводити аналіз відповідності фінансових операцій, що проводяться клієнтом, наявній інформації про зміст його діяльності та фінансовий стан з метою раннього виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу. Внутрішня побудова системи фінансового моніторингу в кожному банку повинна будуватися, серед іншого, на принципі «знай свого клієнта» та «знай свого працівника».

Як під час встановлення ділових (договірних) відносин, так і в процесі подальшого обслуговування клієнтів, суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен вивчати свого клієнта та здійснювати аналіз фінансових операцій, які ним проводяться.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ачкасова С. А. «Наглядова діяльність регуляторно-наглядових органів України за діяльністю СПФМ щодо порушень вимог у сфері ПВК/ФТРЗ» / С. А. Ачкасова // Сучасні проблеми фінансового моніторингу: Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2018 р.). – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТОВ «ТО Ексклюзив». – 2018. – С. 35–37.
2. Внукова Н. М. «Ризик-орієнтований підхід суб'єктів первинного фінансового моніторингу до класифікації клієнтів» / Н. М. Внукова // Сучасні проблеми фінансового моніторингу: Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2018 р.). – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТОВ «ТО Ексклюзив». – 2018. – С. 20–24.
3. Дмитров С. О., Коваленко В. В., Єжов А. В., Бережний О. М. Фінансовий моніторинг в банку: навч. посібн. / С. О. Дмитров, В. В. Коваленко, А. В. Єжов, О. М. Бережний. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 336 с.
4. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова правління Національного банку України від 26 червня 2015 р. № 417 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15/page>
5. Рисін В. Критерії оцінки ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей, у процесі формування ресурсної політики банку / В. Рисін // Вісник Львів. ун-ту. – 2008. – Вип. 39. – С. 473–475. – (Серія : Економіка).

Чернявська А.В.
студентка
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

МІКРОФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ГРАВЦІ НА РИНКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

Останнім часом благополуччя українців росте, доходи населення збільшуються, покупна спроможність зростає і через це кредитування в Україні розвивається жваво. Ринок кредитування займає низка гравців, найголовнішими з них є банки та мікрофінансові організації – МФО.

Позики населенню були й залишаються пріоритетним видом діяльності для банків. Саме за рахунок споживчого кредитування, яке за 2018 рік зросло більш ніж на 30%, банки змогли наростити кредитний портфель та повернутись до докризового рівня. В Державному реєстрі фінансових установ налічується біля 2 тисяч суб'єктів, а станом на вересень 2019 року в Україні діє 76 банків [1]. Водночас в багатьох країнах кількість банків досягає сотень або тисяч.

Однак, в більшості країн простежується певна тенденція. Чисельність банків як в Україні, так і в світі зменшується, це спостерігається, наприклад, у Німеччині та в США. В Україні даний процес зумовлений посиленням вимог до банків, наприклад, збільшення мінімального капіталу українських банків постановою НБУ, яку неможливо ігнорувати. У 2018 році було закрито більше двох сотень установ, а за незакінчений 2019 рік – вже більше сотні. Цікавим є те, що кількість фінансових установ зменшується, а обсяги надання послуг – збільшується. На позитивну динаміку ключових показників небанківських організацій та на скороченні їх кількості наголошує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг у звіті на 2018 рік. Сума виданих ними кредитів за січень-червень 2018 та 2019 років зросла на 44%, а у 2018 році майже в половину порівняно з 2017. Так, у 2018 році МФО видали фізособам кредитів на 20 млрд грн, а банки – більш ніж на 135 млрд [2].

Однак, ні в Україні, ні в багатьох інших країнах мікрофінансові організації не працюють з великими сумами для фізосіб. Більше того, в Німеччині й Азербайджані швидкі кредити видають лише банки, в США створення МФО заборонено в більшості штатів, а в Китаї їх діяльність жорстко регулюється державою [3]. Максимальна сума кредиту на власні потреби в Україні може досягати 30000 грн, проте найчастіше не перевищує 10000 грн. Через малу суму позики та орієнтацію лише на конкретний вид кредитування МФО наразі не можуть конкурувати з банками за об'єми, адже взяти кредит на машину чи іпотеку або

цільовий кредит на утеплення дому вигідно в банку, зокрема через те, що виплати можна поділити на 1, 2, 5, 10 років тощо. МФО є більш гнучкими, а банки – більш надійними та консервативними.

Разом з тим в мікрофінансових установах вбачається щось нове, свіже, сучасне. Довіра до банків у радянського покоління підірвалася з розпадом СРСР, коли на «книжках» залишились значні суми. Згодом гучні справи банків «Надра», «Фінанси і кредит», «Дельта Банк» та побоювання стосовно «Приватбанку» знову посіяли недовіру до банківської системи. Багато людей втратили частину своїх заощаджень, що не могло не вдарити по репутації банківських установ. Але на ринок заходять нові гравці та нові послуги, проводиться активна робота з клієнтами ставлення до них, сервіс, іменні дорогі картки, подарунки та преміум-обслуговування. МФО навряд можуть похизуватись наданням особистого спеціаліста, доступом до бізнес-залів аеропортів, консьерж-сервісом та ін.

Як і будь яка діяльність, мікrokредитування має ризики. МФО не підпорядковуються НБУ, тому уникають великої кількості регламентів і норм, саме це допомагає їм швидко пристосовуватись до середовища. Наприклад, банк не надає позики людям, які не мають регулярних доходів або їх кредитна історія незадовільна. На противагу банкам мікрофінансові установи можуть видати кредит безробітній людині. Тобто МФО можуть приваблювати тих клієнтів, яких «фільтрує» банк залежно від регламенту та правил надання позик фізособам. Потенційними позичальниками кредитів до зарплати можуть бути не тільки безробітні, але й малозабезпечені, студенти, непрацездатні та інші «непідходящі» під правила банків люди. Звісно, що розширення кола клієнтів такими сегментами створюють додаткові проблеми. Насправді ж підвищений ризик видачі безнадійного кредиту покривається високими річними ставками, тобто тягар неповернених кредитних позик буде нести платоспроможна група клієнтів.

Діяльність небанківських фінансових організацій – це величезний ринок, яким ні в якому разі не можна нехтувати. Так само не слід вважати, що контроль з боку регуляторів буде зайвим. Десять років тому американські банки довели, що відсутність контролю в такій важливій сфері як кредитування може обернутися катастрофою для всього світу. Однак, чи потрібно регулювати діяльність МФО так само, як і діяльність банків – велике питання. Скоріше за все увагу треба приділити ризикованим кредитам, які мають значний шанс неповернення. З іншого боку, надмірний контроль може відсіяти людей, які в змозі виплатити кредит, але «не підходять» за рівнем доходу, а це цільова група клієнтів для МФО. Кроком до пом'якшення ризику може бути встановлення максимальної річної відсоткової ставки по кредиту та збільшення строку виплат залежно від фінансового стану клієнта.

Щодо ролі держави, то очевидним є створення нормативно-правової бази, що буде регулювати діяльність МФО. Можливо, опіка над мікрофінансовими організаціями перейде від Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг до рук НБУ. Незалежно від прийнятих рішень, головною метою регуляторів має бути створення комфортних умов як для МФО, так і для клієнтів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кількість банків в Україні в 2019 р. – Електронний ресурс – <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 01.12.2019).
2. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2018 рік. – Електронний ресурс – <https://www.nfr.gov.ua> (дата звернення 01.12.2019).
3. Регулювання мікrokредитування в Україні яким шляхом рухатися – Електронний ресурс – <https://delo.ua> (дата звернення 01.12.2019).

СЕКЦІЯ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Бондаренко Н.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики,
обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара*

Червонченко К.Е.

*магістрант
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Стійке економічне зростання в нашій країні неможливе без розвитку зовнішньоекономічних відносин. Зростання експорту сприяє підвищенню зайнятості в експортно-орієнтованих галузях, що має позитивні соціально-економічні наслідки і призводить до економічного підйому таких галузей. Крім того, доходи від експорту, будучи мобілізованими, є істотним джерелом подальших інвестиційних вкладень в розвиток експортно-орієнтованих секторів економіки.

Згідно зі статистичними даними 2018 року, результатом зовнішньої торгівлі України є від'ємне сальдо розміром 9,852 млрд доларів, що перевищує негативний результат 2017 року більш ніж на 55%.

В цілому за підсумками 2018 року експорт української продукції зріс на 4 млрд доларів, або 9,4%, досягнувши 47,3 млрд доларів, в той час як імпорт – на 7,5 млрд доларів, або майже на 15,2%, склавши 57,2 млрд доларів.

Варто відзначити, що головним торговельним партнером України в 2018 році залишається Російська Федерація, на частку якої припало 11,23% від загального зовнішньоекономічного товарообігу України. Також, до основних торговельних партнерів України відносяться Китай – 9,38%, Німеччина – 7,84% та Польща (6,60%).

У 2018 році в Україні зовнішньоторговельними операціями займалися понад 20 тисяч підприємств та майже 152 тис. фізичних осіб підприємців, що контактували з 168 країнами світу.

Таким чином, з огляду на важливість експортно-імпортних операцій для економіки країни, дані суб'єкти мають здійснювати зовнішньоекономічну діяльність в рамках законодавства України, безпомилково та чітко формувати розрахунки за зовнішньоторговельними угодами, що є неможливим без добре налагодженої системи бухгалтерського обліку.

За видами здійснення зовнішньоекономічна діяльність досить різноманітна, її можливо узагальнити наступним чином: здійснення експорту та імпорту капіталів та робочої сили, товарів, надання послуг, здійснення бартерних операцій, здійснення міжнародних розрахункових, кредитних, фінансових операцій, наукової, науково-технічної, навчальної діяльності та інших видів діяльності, які не суперечать українському законодавству [1].

Головною метою ведення обліку операцій з імпорту та експорту є встановлення контролю за наявністю, рухом та збереженням товарів, безпомилковим оформленням первинної документації, своєчасним виставленням претензій до постачальників і організацій, що займаються транспортуванням, у разі браку, нестачі, порушення термінів поставок.

Основною особливістю обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємства є відображення імпортних та експортних операцій, валютних операцій, а також інших активів і зобов'язань, виражених в іноземній валюті. Бухгалтерський облік по валютних рахунках підприємства в іноземній валюті ведеться в національній валюті шляхом перерахунку іноземної валюти за офіційним курсом НБУ на дату здійснення операції. Одночасно кошти в іноземних валютах відображаються в обліку у валюті розрахунків і платежів (за кожним видом іноземної валюти). Для цього робиться запис у вигляді дробу, де у чисельнику – іноземна валюта, а в знаменнику – її еквівалент у грошовій одиниці України.

Залишки коштів на валютних статтях у балансі підприємства підлягають перерахунку в грошову одиницю України за курсом НБУ чинним на кінець звітного періоду. Внаслідок зміни курсів валют у період між датою розрахунку за господарською операцією і датою її здійснення виникають курсові різниці, які можуть бути як позитивними (курсний прибуток), так і негативними (курсний збиток) [23].

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства здійснюється на підставі застосування чинних правових норм, закріплених в національних та міжнародних нормативних документах, які являють собою методологічну основу її організації та обліку. У вітчизняному законодавстві облік операцій з іноземною валютою регламентується нормами П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», а в міжнародному – МСБО 21 «Вплив змін валютних коштів». Незважаючи на те, що національний стандарт був розроблений на основі міжнародного

стандарту, між ними залишаються відмінності у положеннях та підходах щодо відображення операцій пов'язаних з валютою.

Відповідно до МСБО 21 для спрощення процесу обліку та аналізу міжнародних операцій підприємство має право використовувати функціональну валюту. Разом з тим стандарт не містить терміну «валюта звітності», замінюючи його визначенням «валюта подання».

Визначення монетарних статей за МСБО 21 не передбачає оплату еквівалентами грошових коштів. В той час до еквівалентів грошових коштів за П(С)БО 21, зокрема, відносяться поточні фінансові інвестиції, які згідно з МСБО можна розглядати як швидко ліквідні фінансові ресурси.

За МСБО 21 операції в іноземній валюті відображуються після первісного визнання у функціональній валюті, застосовуючи до суми в іноземній валюті «спот» курс між іноземною валютою та функціональною валютою на дату здійснення операції. Згідно з П(С)БО 21 суми наданих і одержаних авансів в іноземній валюті перераховуються у валюту звітності із використанням валютного курсу на дату сплати (одержання) авансу. МСБО 21 не містить такого визначення, але це не суперечить загальній методиці, оскільки при авансуванні в іноземній валюті виникають немонетарні статті заборгованості, які не перераховуються в наступних операціях згідно з відповідними МСБО.

Одним з елементів ефективної техніки ведення бухгалтерського обліку є організація процесу документообороту на підприємстві. Первинні документи є основою для облікового відображення експортно-імпортних операцій, тому їх правильне оформлення та оперативна обробка забезпечить отримання достовірної і зрозумілої бухгалтерської інформації. У зв'язку з цим від ефективності організації процесу документування залежить якість управління підприємством, швидкість та точність прийняття управлінських рішень. Графік документообороту на підприємстві повинен забезпечувати упорядкування руху та своєчасне відображення показників первинних документів в бухгалтерському обліку [3].

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється із застосуванням Плану рахунків бухгалтерського обліку. На основі даного Плану рахунків підприємство розробляє і затверджує робочий план рахунків бухгалтерського обліку ЗЕД, який містить повний перелік необхідних для обліку валютних та експортно-імпортних операцій синтетичних і аналітичних рахунків. У Плані рахунків крім рахунків першого і другого порядку (субрахунків) можуть бути використані рахунку третього порядку (субконто), які необхідні для уточнення інформації аналітичного обліку.

Аналітичний облік зовнішньоекономічних операцій ведеться підприємствами у розрізі окремих іноземних контрагентів, країн,

номерів зовнішньоекономічних контрактів та розрахункових документів. Облікові реєстри аналітичного обліку ведуть на кожного закордонного контрагента, а вкінці місяця на основі підсумкових записів реєстрів аналітичного обліку складають зведений реєстр синтетичного обліку.

Облік експортних та імпорتنих товарів ведеться у розрізі облікових партій товарної номенклатури, прийнятої в міжнародних розрахунках, місць зберігання товарів та матеріально відповідальних осіб. Обліковують товари у натуральному і грошовому (вартісному) виразі.

Крім того, специфіка обліку операцій ЗЕД обумовлена наступним:

– розрахунки, платежі іноземним контрагентам і митним органам здійснюються в національній та іноземній валюті;

– контрагентами (покупцями, постачальниками, підрядниками, замовниками тощо) виступають вітчизняні та іноземні фірми;

– майно, товарно-матеріальні цінності, що знаходяться в дорозі, складуються і зберігаються на території різних держав;

– витрати, пов'язані з зовнішньоторговельними операціями, здійснюються як в межах України, так і на території інших держав, з урахуванням їх розподілу між контрагентами згідно з умовами поставки системи Інкотермс.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що особливості, яких набуває обліковий процес при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, зумовлені наявністю достатньо великої кількості додаткових первинних документів та розрахунків, що здійснюються у іноземній валюті. Невід'ємною частиною таких розрахунків є курсові різниці, що виникають у результаті розбіжностей курсів валют на дату здійснення господарської операції і фактичного перерахування коштів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Наумов М.С. Сутність та основні форми зовнішньоекономічної діяльності фірми»: тексти лекцій для студентів спеціальностей 051 – Економіка, 071 – Облік і оподаткування, 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / М.С. Наумов ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2018. – 61 с.
2. Козик В.В. Зовнішньоекономічні операції і контракти: навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Я.С. Карп'як, О.Ю. Григор'єв, А.О. Босак. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К.: ЦУЛ, 2004. – 608 с.
3. Бабченко Т.Н. Учет внешнеэкономической деятельности / Т.Н. Бабченко. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 352 с.

Горлачук О.А.
*кандидат економічних наук,
судовий експерт сектору економічних досліджень
відділу товарознавчих, гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України
м. Тернопіль, Україна*

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Проведення судової економічної експертизи щодо різноманітних порушень в економічній сфері є творчим процесом, в ході якого експерт використовує знання багатопрофільних економічних наук (їх методи, способи, прийоми), законодавчої та нормативної бази, а також особистий професійний досвід та навички. Практична діяльність експертів-економістів із часу виникнення економічної експертизи і до сьогодні дозволяє стверджувати, що не всі методи, які в цілому застосовуються в різних сферах діяльності, можуть в однаковій мірі бути застосовуваними при проведенні даного виду експертиз. Це пояснюється специфікою експертної діяльності (наявність спеціальних знань) і, відповідно, вимогами, які пред'являються до них перш за все процесуальним законодавством: наукова обґрунтованість методів і більше того – їх практична апробація, яка повинна засвідчити їх високу ефективність, а також захист законних інтересів і прав громадян, юридичних осіб та держави в цілому.

Варто зауважити, що поняття «метод», «спосіб», «прийом», які часто вживаються в синонімічному значенні, не є тотожними один одному, оскільки відрізняються між собою за ступенем узагальнення. Згідно наукових досліджень метод – це система правил і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей природи, суспільства, мислення; планомірний шлях, спосіб досягнення певних результатів у науковому пізнанні й практичній діяльності; взагалі прийом, спосіб або спосіб дії [3, с. 20]. Як бачимо, в ієрархічній послідовності, згідно цього критерія, поняття методу є більш загальним. При проведенні дослідження метод є основою даного процесу, а прийом – дією, що дозволяє одержувати вихідні дані для дослідження його цим методом.

Процес експертного дослідження є творчим поєднанням методів дослідження з практичними прийомами і характеризується упорядкованістю та системністю методів.

Продовжуючи думку, зазначимо, що початкові показники, які отримані експертом на основі вивчення облікових даних або ж отриманих шляхом застосування експертом одного із прийомів

(контрольне звірення, зіставлення та ін.) потребують свого критичного аналізу в процесі експертного дослідження.

Економічна експертиза, як один із видів судових експертиз, має свій предмет та відповідні методи дослідження.

Метод судової економічної експертизи представляє собою сукупність загальнонаукових і власних методичних заходів, що використовуються експертом-економістом під час дослідження документів та інших наданих йому матеріалів [2, с. 260; 5, с. 43]. Вибір методів дослідження належить винятково до компетенції експерта.

В методологічному інструментарії судової економічної експертизи в незалежності від організації та послідовності її проведення, чисельності, складу виконавців та обсягу дослідження (первинна, додаткова, повторна, комісійна чи комплексна експертиза) та напрямку економічного дослідження (дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності; дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій; дослідження документів фінансово-кредитних організацій) розрізняють загальнонаукові, розрахунково-аналітичні і спеціальні методи дослідження.

Вищесказане пояснюється тим, що вирішення завдань, які стоять перед судовою економічною експертизою без загальних, а також спеціальних методів є неможливим. Питання застосування тих чи інших методів залежить від виду економічної експертизи, поставлених завдань та об'єкту дослідження.

Продовжуючи ієрархічний методичний поділ в складі загальнонаукових методів, які є базовими для всіх наук, розрізняють наступні прийоми: аналізу і синтезу, індукції і дедукції, аналогії і моделювання, абстрагування і конкретизації. Останнім часом до загальнонаукових методів почали включати методи, які визначаються як кібернетичні і використовуються в інформаційних технологіях з метою пошуку, автоматичної обробки інформації та комп'ютерного моделювання [1, с. 43; 2, с. 261].

Розрахунково-аналітичні прийоми включають економічний аналіз, статистичні розрахунки, економіко-математичні методи. Випадками їх застосування можна назвати необхідність уточнення приблизних величин, визначення кількісних і якісних характеристик господарських операцій і процесів, які досліджуються.

Спеціальні методи судової економічної експертизи є специфічними методами, є результатом продуктивної взаємодії економічних, юридичних наук, досвіду слідчої, аудиторської та судово-експертної практики і включають: метод документальної перевірки та способи узагальнення, оцінки і реалізації результатів експертиз (класифікація і групування правопорушень за критерієм економічної однорідності і хронологічною послідовністю та ін.).

Згідно Пошюнаса П.К. основними методами дослідження є перевірка документів, зіставлення та деякі інші. Система загально-наукових і специфічних методів, що застосовуються експертами-економістами, є методикою економічних експертиз [4, с. 37]. Остання передбачає, що включені в її зміст, структуру методи застосовуються в певній послідовності в залежності від поставлених завдань, умов, в яких проводиться дослідження, що є цілком об'єктивним та обґрунтованим.

Відповідно до вищезазначеного методи документальної перевірки включають такі способи вивчення матеріалів, які надані експерту-економісту на дослідження: формальну та арифметичну перевірку; нормативну перевірку господарських операцій на предмет їх відповідності законодавчим вимогам; метод зустрічної перевірки; метод взаємного контролю. Методи документальної перевірки використовуються за умови, що виникли матеріальні збитки від господарських операцій, які відображені в бухгалтерській документації (первинних документах, реєстрах бухгалтерського обліку тощо).

Крім цього економічні порушення, які експерт-економіст може визначити у бухгалтерській документації і які знаходять своє відображення у невідповідності у змісті або окремого документа або кількох взаємопов'язаних документах або ж порушенні діючого порядку відображення господарських операцій передбачають, відповідно, дослідження вказаної документації на основі процедур дослідження: окремого документа, кількох документів, перевірки відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.

Вказані методи судової економічної експертизи, які використовуються при дослідженні порушень в економічній сфері можуть бути розширеними, доповненими за рахунок включення нових методів дослідження, які стають затребуваними в практичній діяльності експерта-економіста при нових формах здійснення та ускладнення економічних злочинів, котрі розслідуються правоохоронними органами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Барышева С.Ю., Шевелева Л.А. Судебная экономическая экспертиза: учеб. пособ. для студентов, обучающихся по специальности 38.05.01 «Экономическая безопасность». Саратов: Саратовский социально-экономический институт (филиал) РЭУ им. Г.В. Плеханова, 2016. 168 с.
2. Дікань Л.В., Понікаров В.Д., Кожушко О.В. Судово-економічна експертиза: навч. посіб. Харків: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 432 с.
3. Колесников О.В. Основы научных исследований: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
4. Пошюнас П.К. Судебная ревизия и судебно-экономические экспертизы. Вильнюс: Минтис, 1990. 232 с.
5. Словарь основных терминов судебных экспертиз. Москва: ВНИИСЭ, 1980.

Сарапіна О.А.
доктор економічних наук, професор,
Херсонський національний технічний університет

Морозенко Ю.М.
студент
Херсонського національного технічного університету
м. Херсон, Україна

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Основою фінансово-господарської діяльності підприємств України є розрахункові операції, внаслідок яких, з однієї сторони, виникає дебіторська, а з іншої – кредиторська заборгованість. Тому, суб'єктам ринкових відносин необхідно здійснювати ефективне управління дебіторською заборгованістю, сприяючи постійному її зменшенню, недопущенню простроченої дебіторської заборгованості.

При дослідженні дебіторської заборгованості потрібно мати на увазі, що досягаючи величини 30% активів підприємства дебіторська заборгованість може суттєвим образом впливати на формування кінцевих показників діяльності підприємства, а також на формування ринкової вартості бізнесу.

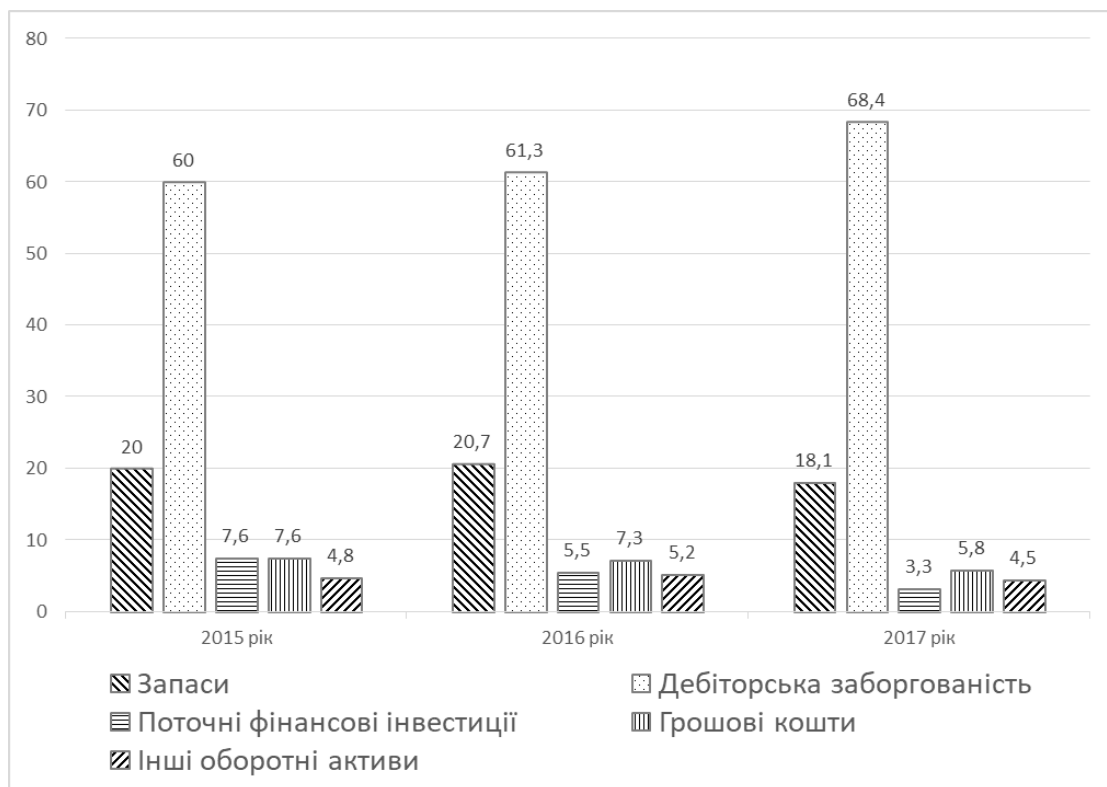
Існує цілий калейдоскоп підходів до розуміння сутності дебіторської заборгованості, тлумачення її поняття. Пропонуємо систематизувати визначення сутності дебіторської заборгованості на основі економічного, облікового та юридичного підходів (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність дебіторської заборгованості

Підходи	Сутність дебіторської заборгованості
Економічний підхід	Сутність дебіторської заборгованості з розкривається через природу цього об'єкта дослідження як стан розрахунків за фінансовими зобов'язаннями та як форма кредитування покупців та замовників.
Обліковий підхід	Розглядає дебіторську заборгованість під кутом фінансової звітності як актив у формі: грошових коштів до отримання, вкладень в оборотні кошти, коштів в розрахунках.
Юридичний підхід	Сутності дебіторської заборгованості базується на концепції боргу. В той же час прихильники цього підходу трактують цей борг під різними кутами: як право на повернення боргу, як борг та як вимогу на сплату боргу.

Виникнення дебіторської заборгованості, як вже зазначалося раніше є природнім процесом господарської діяльності підприємства. Тому необхідно дослідити динаміку частки дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотного капіталу підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка структури оборотного капіталу підприємств України у 2015–2017 роках

Найбільшу частку в структурі оборотного капіталу українських підприємств займає дебіторська заборгованість. В 2017 році її питома вага становила 68,4% оборотного капіталу.

Проведений аналіз динаміки обсягу і структури дебіторської заборгованості підприємств України в розрізі економічної діяльності допоміг побачити щорічне зростання дебіторської заборгованості за видами економічної діяльності (табл. 2).

Протягом останніх трьох років спостерігається щорічне збільшення дебіторської заборгованості. Найвищими темпами зростає дебіторська заборгованість сільськогосподарських підприємств та підприємств, які працюють у сфері лісового та рибного господарства. Якщо у 2016 році відносно відхилення склало 126,3%, то вже у 2017 р. воно становило 218,6%. Даний вид економічної діяльності вирізняється серед усіх інших специфічними умовами виробничої та збутової діяльності. Зокрема, недотримання умов договорів, несвоєчасне доведення претензій за заборгованістю, які виникли, приводить до зростання дебіторської

заборгованості, а як наслідок, до погіршення фінансового стану підприємств.

Таблиця 2

Динаміка обсягу і структури дебіторської заборгованості підприємств України в розрізі видів економічної діяльності

Вид економічної діяльності	2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Сільське, лісове та рибне господарство	151461	7,72	342782	13,62	1092111	27,68
Промисловість	595111	30,32	767422	30,49	990702	25,11
Будівництво	92132	4,69	122948	4,88	115496	2,93
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспорту	575446	29,32	702987	27,93	997461	25,28
Транспортування, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	78458	4,00	101217	4,02	196187	4,97
Тимчасове розміщення й організація харчування	4634	0,24	5041	0,20	6444	0,16
Інформація та телекомунікація	23101	1,18	29594	1,18	48272	1,22
Фінансова та страхова діяльність	124934	6,37	135550	5,38	114168	2,89
Операції з нерухомим майном	110802	5,65	145577	5,78	175302	4,44
Професійна, наукова та технічна діяльність	175591	8,95	123809	4,92	147930	3,75

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	24551	1,25	32977	1,31	52129	1,32
Освіта	313	0,02	365	0,01	391	0,01
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1347	0,07	1451	0,06	2054	0,05
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3419	0,17	3499	0,14	5395	0,14
Надання іншого виду послуг	1472	0,07	1985	0,08	1589	0,04
Всього	1962772	100	2517204	100	3945631	100

Помітно зросла дебіторська заборгованість такого виду економічної діяльності як транспортування, складське господарство та кур'єрська діяльність (на 29,0% у 2016 р. та на 93,8% у 2017 р.). Вважаємо, що дана ситуація пов'язана із підвищенням активності як суб'єктів господарювання, так і населення до різних видів послуг транспортування, складування та кур'єрського обслуговування, а також наявністю широкого спектру підприємств відповідного виду економічної.

Суттєво у 2017 р. зросла також дебіторська заборгованість підприємств, які працюють у сфері інформації та телекомунікацій (на 63,1%), адміністративного та допоміжного обслуговування (на 58,1%), охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (на 41,6%), мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (на 54,2%). Вважаємо, що окреслена ситуація пов'язана із доволі «молодим» ринком перелічених видів послуг в Україні, здійснюваних саме на платній основі, який ще не забезпечений сформованим механізмом ефективного управління платіжною дисципліною користувачів цих послуг, а, відповідно, і управління їх дебіторською заборгованістю.

За певними видами економічної діяльності (будівництво, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, освіта) спостерігається зменшення темпів зміни дебіторської заборгованості, що пояснюється сповільненням інтенсивності розвитку господарської суб'єктів даних видів діяльності в останні роки та значним скороченням кількості підприємств окреслених видів економічної діяльності з 2015 р. до 2017 р.

Погіршення управління дебіторською заборгованістю більшості суб'єктів різних видів економічної діяльності також є однією з причин, яка зумовила таке зростання дебіторської заборгованості. Виявлені закономірності в зростанні дебіторської заборгованості є сигналом про необхідність застосування традиційних і сучасних заходів управління дебіторською заборгованістю, задля пришвидшення її обороту. Впровадження цих заходів стане гарантією погашення дебіторської заборгованості та її перетворення у грошові кошти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: Держстат України, 1998-2020. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

СЕКЦІЯ 10. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Гадецька З.М.

*доцент кафедри моделювання економіки і бізнесу
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Базик І.П.

*студент
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

МЕТОДОЛОГІЯ ВАЛІДАЦІЇ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ НА ОСНОВІ ГОТОВИХ МОДЕЛЕЙ

В рамках цієї роботи було розроблено алгоритм порівняння результатів застосування моделей процентного ризику для вибору кращої з них. Для реалізації цього завдання були розглянуті різні моделі опису динаміки відсоткових ставок (на основі GARCH-процесу, Модель Nelson-Siegel'a, Модель Vasicek'a, Модель Hull-White'a та інших), та було обрано VaR підходи для оцінки процентного ризику [1].

Підхід до оцінки процентного ризику на основі VaR на сьогоднішній день є одним з найпоширеніших, як в рамках наукових досліджень, так і в рамках практичного моделювання [2]. Побудована методологія аналізу моделей процентного ризику, яка може вважатися універсальною в рамках підходу на основі VaR.

Зворотне тестування можна назвати найбільш доступним і точним методом валідації моделей. Можливі альтернативи у вигляді використання бенчмарків буде або занадто дорогим і малодоступним, або у вигляді стрес-тестування вимагатиме підвищених обчислювальних потужностей, а точність результатів не можна буде назвати надійною, тому що вони будуть сильно залежати від закладеного сценарію і чутливості моделі до нього, а не реальних даних.

В рамках валідації отриманих результатів був обраний підхід на основі зворотного тестування [3]. Для цілей зворотного тестування було розглянуто 6 різних методик і на їх основі був побудований алгоритм порівняння результатів моделей:

1. Реалізувати зворотне тестування за Базельським підходом. Очікуваним результатом є відсутність пробоїв, в силу дуже високого

рівня значущості. Якщо зворотне тестування не пройдено, модель відкидається;

2. Здійснювати наступні зворотні тестування на рівні значущості 90% і 95%. Першим пропонується розглянути тест Куріес'а. Якщо даний тест не пройдений, це означає, що модель недостатньо консервативна і повинна бути відхилена;

3. Реалізувати інтервальний прогностичний тест. За умови проходження вищевказаних процедур, даний тест повинен виявити можливість серійних пробитий;

4. Реалізувати змішаний тест Куріес'а. Результат приблизно буде аналогічний інтервальному тесту, тільки в більш загальній формі;

5. Посиленою альтернативою 4-му пункту є тест Наас'а. Даний тест передбачає найбільш загальну форму контролю за дюрацією пробитий. У більшості випадків, до даного моменту, всі можливі проблеми, пов'язані з реалізацією пробитий повинні бути виявлені;

6. Якщо до цього моменту зберігається кілька альтернативних моделей, пропонується реалізувати зворотне тестування на основі функції Лорез'а;

7. Якщо пробитий не спостерігалось або на 6-му пункті були отримані статистично невиразні результати, вибір моделі пропонується робити на основі вимог до достатності капіталу в рамках даних моделей;

8. Останнім етапом вибору моделі, в разі необхідності, є зіставлення обчислювальних потужностей для розрахунку і оцінки моделей.

Запропонована методика є універсальною і може бути використана в різних завданнях ризик-менеджменту. Принциповим є зауваження, що може бути ситуація, коли всі моделі будуть відкинуті, що буде означати, що була сформована або неадекватна вибірка даних, або обрані свідомо неадекватні моделі поставленого завдання або підходи до калібрування некоректні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Mercurio B.D.A.F. Interest Rate Models Theory and Practice With Smile, Inflation and Credit. 2nd ed. Springer, 2007. 1014 pp.
2. Christofferssen P.&P.P. Backtesting Value-at-Risk: A Duration-Based Approach // Journal of Empirical Finance, No. 2, 2004. pp. 84-108.
3. Haas M. New Methods in Backtesting // Financial Engineering, 2001.

Кучерак В.
*бакалавр кафедри менеджменту та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу*
Науковий керівник: Запужляк І.Б.
*професор кафедри менеджменту та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИКАРПАТТЯ

Серед цілей та завдань програми соціально-економічного та культурного розвитку Івано-Франківської області пріоритетним є забезпечення стійкого розвитку економіки шляхом збільшення доданої вартості сільськогосподарської продукції, в тому числі: технологічне переоснащення діючих та створення високотехнологічних нових підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції; розвиток органічного сільського господарства та виробництва продуктів харчування; покращення доступу агровиробників до ринків збуту; розвиток сучасних форм кооперації в аграрному секторі тощо. Створення сприятливих умов для комплексного розв'язання соціальних проблем села та розвитку сільських територій, створення високоефективного конкурентоспроможного аграрного сектору, забезпечення продовольчої безпеки регіону можливе завдяки реалізації заходів Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області, зокрема, виробництво продукції рослинництва і тваринництва до рівня, який забезпечить мінімальні норми її споживання населенням регіону; виробництво насіння високоврожайних сортів і гібридів місцевими насінгоспами, своєчасне сортооновлення та сортозаміна; застосування інтенсивних та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур; призупинення спаду чисельності поголів'я худоби і птиці та забезпечення його поступового нарощування; підвищення продуктивності худоби і птиці на основі зміцнення кормової бази та поліпшення якісного складу поголів'я; зберігання і нарощування чисельності породного генофонду поголів'я свиней та використання нових високопродуктивних спеціалізованих порід, типів і ліній; реконструкція існуючих та створення нових виробничих потужностей; підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту продукції власного виробництва; поліпшення інвестиційного клімату, сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ та країн;

проведення виставково-ярмаркової діяльності для підвищення конкурентоспроможності та виходу продукції сільськогосподарських товаровиробників області на зовнішні ринки збуту продукції [1].

Проте ціла низка факторів впливатиме на ефективність функціонування аграрного сектору області, зокрема, природно-кліматичні умови: температура повітря, опади, зсуви ґрунту, швидкість настання весни, рівномірність температур, вітри, наявність заморозків навесні та восени; техніко-технологічні, організаційно-правові та соціально-економічні умови тощо. Також природні фактори значною мірою обумовлюють процес вигодовування тварин та переробки сільськогосподарської продукції. Важливою є також якість рослинної продукції, що вирощується, чи тваринної сировини, яка характеризується якістю зерна; урожайністю на м²; приростом поголів'я; приростом ваги худоби; сортністю цукру та зерна; величиною природних втрат сировини тощо.

З метою виявлення напрямів підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств Прикарпаття, здійснимо моделювання їх прибутковості, використовуючи кореляційно-регресійний аналіз. Логічний аналіз особливостей галузі включає використання техніки, технології, засобів праці, людських ресурсів, а також враховується те, що між функцією і незалежними змінними не повинно існувати функціональної залежності, дозволив підібрати наступні показники для введення в модель: Y – чистий прибуток, тис. грн. X_1 – виконання плану реалізації продукції, %; X_2 – частка м'ясопродукції у структурі продукції, %; X_3 – врожайність, ц/га; X_4 – товарність продукції, %; X_5 – рентабельність м'яса, %; X_6 – рентабельність пшениці, %.

Відібрана зі звітів сільськогосподарських підприємств області (ТОВ «Ландрас-Агро» та ПСП «Оскар») вихідна інформація для здійснення кореляційно-регресійного аналізу після первинної обробки була сформована у вигляді матриці вихідних даних і використана для розрахунку в програмі EXCEL [2]. Кореляційний аналіз складається з кількох етапів, а саме: на першому етапі визначають фактори, які мають найсуттєвіший вплив на результативний показник; на другому – моделюють зв'язок між факторами і результативним показником; на третьому – здійснюють розрахунок основних показників зв'язку кореляційного аналізу: рівняння зв'язку, коефіцієнти кореляції, детермінації, еластичності та інші; четвертий етап – статистична оцінка і практичне використання результатів кореляційного аналізу.

Для оцінки тісноти зв'язку між досліджуваною функцією і кожним з відібраних факторів використовують коефіцієнти часткової кореляції, чисельні значення якого приведені в табл. 1.

Таблиця 1

Значення коефіцієнтів парної і часткової кореляції

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6
Y	1						
X1	0,49932	1					
X2	0,49513	-0,5832	1				
X3	0,83805	-0,3761	0,6834	1			
X4	-0,0638	0,0663	-0,0183	-0,1689	1		
X5	0,42805	-0,5765	0,4732	-0,1601	-0,007	1	
X6	-0,0985	-0,5920	0,7546	0,1314	-0,002	0,92802	1

Дані аналізу показують, що зв'язок між досліджуваною функцією та X_4 , X_6 відсутній, а з X_3 наближений до лінійного, між X_1 , X_2 , X_5 та прибутком зв'язок нелінійний. Оскільки коефіцієнти парної кореляції між X_4 , X_6 та функцією є меншими за 0,4, то ці фактори виключаються з кінцевого рівняння. На основі результатів регресійного аналізу, будемо рівняння, яке матиме вигляд:

$$y = 7066,98 + 35,03 \cdot x_1 + 9,63 \cdot x_2 + 0,69 \cdot x_3 - 2,09 \cdot x_4 + 72,97 \cdot x_5 + 58,89 \cdot x_6 \quad (1)$$

Остаточне рівняння регресії матиме вигляд:

$$y = 7066,98 + 35,03 \cdot x_1 + 9,63 \cdot x_2 + 0,69 \cdot x_3 + 72,97 \cdot x_5 \quad (2)$$

Коефіцієнт множинної кореляції (RM) рівний 0,999, що вказує на значний кореляційний зв'язок досліджуваної функції і незалежних змінних, які увійшли в рівняння, а коефіцієнт детермінації (DT) рівний 0,9996 і вказує на те, що зміна Y на 99,96 % обумовлена зміною цих показників.

Таблиця 2

Резерви підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств

Змінна X_i	Фактичне значення змінної X_i	Прогнозоване значення $X_{прі}$	Відхилення [$X_i - X_{прі}$]	Можливий приріст функції	Ріст функції, %	
					%	+/-
X1	104,22	104,72	0,496	17,38	0,88	17,38
X2	81,3	82,37	1,07	10,30	0,52	10,30
X3	35,60	37,68	2,08	1,43	0,07	1,43
X5	5,8	8,20	2,40	175,14	8,84	175,14

Таким чином, підвищення виконання плану реалізації продукції на 0,5% приведе до збільшення прибутковості на 0,88%. Прогнозується зростання частки м'ясопродукції на 1,07%, що приведе до зростання чистого прибутку на 0,52%. Збільшення врожайності зернових культур на 2,08 ц/га дозволить підвищити прибутковість на 0,07%. Найвагоміший вплив на чистий прибуток підприємства має рентабельність м'яса, яка впродовж аналізованого періоду значно зросла і варто зауважити, що в останні два роки вийшла на досить високий рівень, попри майже нульову, або й від'єму у 2013-2015 рр. Відтак, зростання рентабельності м'яса на 2,4 % призведе до росту прибутку на 8,84%.

Таким чином, варто зазначити такі резерви підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств Прикарпаття: підвищення виконання плану з реалізації продукції, покращення каналів збуту; збільшення частки м'яса і м'ясопродукції у структурі продукції; підвищення врожайності зернових культур; підвищення рентабельності продукції тваринництва і рослинництва; збільшення частки зернових культур, соняшника та ефірно-олійних культур, зниження частки ріпаку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Програма соціально–економічного та культурного розвитку області на 2019 рік. Режим доступу: [http://www.if.gov.ua/files/uploads/1053-27- %D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0.pdf](http://www.if.gov.ua/files/uploads/1053-27-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0.pdf)
2. Петрашук М. М. Використання методів кореляційно-регресійного аналізу для моделювання рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] // Ефективна економіка № 6, 2013. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2139>.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

**БІЗНЕС, ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ
ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО: АНАЛІЗ
ТЕНДЕНЦІЙ ТА НАУКОВО-
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Львів, 25 січня 2020 року)

Редактор – *Ю.С. Павленко*
Технічний редактор – *О.М. Кричук*
Коректор – *О.М. Забела*

Підписано до друку 31.01.2020. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 8,60. Замовлення № 0120/77. Ціна договірна.
Віддруковано з готового оригінал-макета.
Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Цифровий друк. Наклад 100 прим.

Надруковано у поліграфічному центрі
Львівської економічної фундації
м. Львів, проспект Чорновола, 7
Тел. +38 (063) 204 34 31